

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 22

ANDRA KAMMAREN

1969

9 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 9 maj

	Std.
Svar på frågor av:	
herr Wennerfors (m) ang. utredning om sammanslagning av Systembolaget och Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen	3
herr Bergqvist (s) ang. saneringen av handeln med begagnade bilar	4
herr Westberg i Ljusdal (fp) ang. åtgärder mot export av pornografisk film m. m.	5
herr Hermansson (vpk) ang. åtgärder med anledning av företagens undersökning om status och dom i trafikmål	7
herr Mellqvist (s) ang. fördelningen av den extra bostadskvoten	9
herr Nordstrandh (m) ang. det statliga kulturrådets sammansättning	11
fru Sundberg (m) ang. individualiserad matematikundervisning i skolorna	14
herr Wennerfors (m) ang. tillträdesdag för tjänst som icke-ordinarie lärare	16
Svar på interpellation av herr Wiklund i Stockholm (fp) ang. tillgodo-seende av de blindas behov av nyheter	18
Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.	22
Meddelande ang. plena fredagen den 9, tisdagen den 13 och onsdagen den 14 maj	47
Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m. (forts.)	47
Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.	94
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Werner (m) ang. det svenska utvecklingsbiståndet i Sudan	110
herr Werner (m) ang. initiativ av FN för att lösa konflikten i södra Sudan	110

	Sid.
herr Eriksson i Bäckmora (cp) ang. Sveriges handel med USA	110
herr Sjöholm (fp) ang. utlämnande av uppgift om arbetsanställning.	110
herr Wennerfors (m) ang. uppfyllande av sjösäkerhetskraven under pågående lotsstrejk.	110
fru Holmqvist (s) ang. besvärshänvisning vid myndighets beslut. . . .	110

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 9 maj

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 55, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden.	22
— utlåtande nr 56, ang. inrättande av ett statligt aktiebolag för konsultverksamhet på rationaliseringsområdet.	22
— nr 57, ang. anslag till regional utveckling, m. m.	22
— nr 58, ang. anslag för arbetsmarknadsändamål m. m. och ang. minimibelopp för statligt omställningsbidrag.	94

Fredagen den 9 maj

Kl. 10.00

§ 1

Svar på fråga ang. utredning om sammanslagning av Systembolaget och Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat mig vilken myndighet eller utredningskommitté som skall utreda förutsättningarna för den enligt tidningsuppgifter tänkta framtida sammanslagningen av Systembolaget och Aktiebolaget Vin- & Spritcentralen.

Pressuppgifterna om en utredning i det angivna syftet får stå för tidningarnas egen räkning. Frågan har inte varit föremål för några överväganden inom regeringen.

Vidare anförde

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret.

Ofta har vi anledning att tacka den äldre generationen för mycket. De äldres arbetsinsatser, klokskap och genialitet har sannerligen skapat förutsättningar för ett helt annat samhälle än det gamla fattigsamhället. Men på ett område har den äldre generationen misslyckats, nämligen på alkoholpolitikens område. Och en konsekvens av detta är att vi har ett statligt monopolistiskt detaljistföretag för försäljning av de alkoholhaltiga dryckerna.

Att vi dessutom har ett statligt monopolistiskt grossistföretag inom alkoholhanteringsens område kan möjligen

ha haft stöd i de alkoholpolitiska principerna, men jag kan inte finna att det i dag föreligger några mera tungt vägande skäl för en sådan uppdelning.

Tidigare har jag bibringats den uppfattningen att direktiven till alkoholpolitiska utredningen är utformade på sådant sätt att utredningen kan göra överväganden om en framtida fusion av de båda bolagen. Jag började emellertid bli tveksam när jag studerade departementspromemorian I — Stencil 1969: 1 — i vilken den s. k. företagsdelegationen har prövat de organisatoriska formerna för den statliga företagsamheten, samarbete och samordning mellan de olika företagen, lönsamhet m. m. Vad som är intressant i det sammanhanget är bl. a. följande som står på s. 36: »Man kan nämligen räkna med att förutsättningarna för såväl dessa företags som hela företagsgruppens effektivitet ökar genom denna organisatoriska samordning. Ömsesidigt kunskapsutbyte och samarbete på viktiga företagsadministrativa områden t. ex. personalfrågor, databehandling, transporter m. m. är erfarenhetsmässigt av stort värde. Särställningen för — — — Systembolaget — — — och Vin- & Spritcentralen behöver därmed inte förändras.»

Man använder alltså uttrycket »behöver därmed inte förändras», och det tycker jag tyder på att man ändå har gjort sådana överväganden. Över huvud taget vet jag inte hur jag skall tolka uttrycket, men min uppfattning är att tanken är riktig och att fördelar och nackdelar med en sammanläggning av dessa båda företag bör övervägas. Så har skett i Norge och Finland.

Den andra intressanta frågan är na-

Svar på fråga ang. saneringen av handeln med begagnade bilar

turligtvis vem som skall utreda den saken. Skall APU, företagsdelegationen eller någon annan utredning göra det? Med tanke på att företagsdelegationen står regeringen och finansministern nära tycker jag det vore rimligt om man gjorde sådana överväganden inom regeringen. Därför vill jag ställa följdfrågan: När kommer regeringen att göra dessa överväganden?

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. saneringen av handeln med begagnade bilar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Bergqvist har frågat mig om jag har för avsikt att föreslå några lagstiftningsåtgärder för att ytterligare sanera handeln med begagnade bilar.

Jag är medveten om att handeln med begagnade bilar utgör en marknad där intresset av skydd för konsumenterna är framträdande. Detta sammanhänger framför allt med svårigheterna för den enskilde köparen att kontrollera bilens skick. Jag har inte fått kännedom om sådana missförhållanden inom branschen, att de civilrättsliga eller straffrättsliga regler som gäller behöver ändras.

Vidare anförde:

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Samhället har förvisso gjort stora insatser för att sanera handeln med begagnade bilar, och det är givetvis ett tillfredsställande förhållande inför den intensifiering av konsumentupplysningen på detta område som ju skall ske.

Men även vid en utbyggd konsumentupplysning blir köp av begagnad bil en så komplicerad transaktion att det kommer att finnas ett visst spelrum för mindre nogräknade försäljare. De har fortfarande i ett sådant läge vissa möjligheter att lämna uppgifter, som vilseleder köparen, och även att sätta bilen i ett sådant skick att köparen kan få en felaktig uppfattning om dess beskaffenhet.

Det är i dessa avseenden som det kan behövas lagstiftningsåtgärder för att stärka köparens ställning. Det är möjligt att dessa lagstiftningsåtgärder inte bör inriktas på någon viss bransch utan att problemet får lösas i ett sammanhang över hela fältet. Något som därvid blir aktuellt är de resultat, som köplagkommitténs arbete kan leda till, i den mån dessa kan påverka förhållandena på detta område.

Jag skulle vidare vara intresserad av att få veta om det kommer att framläggas något förslag av betydelse i detta sammanhang i samband med arbetet på lagen om otillbörlig konkurrens. Är justitieministern beredd att i dag göra något uttalande om detta och om när ett eventuellt sådant förslag kan väntas?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! I anledning av den fråga som herr Bergqvist avslutningsvis ställde kan jag meddela, att vi räknar med att kunna lägga fram en lagrådsremiss beträffande den aktuella lagstiftningen till hösten. Men jag fruktar att denna lagstiftning inte kommer att lösa problemen i samband med avbetalningshandeln med begagnade bilar.

Det finns självfallet, såsom herr Bergqvist sade, en del mindre nogräknade försäljare som kan utnyttja en godtrogen allmänhet. Jag tror emellertid att det bästa sättet att gå fram på detta område inte är att införa speciella civilrättsliga eller straffrättsliga regler

utan att man i stället bör lita till den utbyggda fordonskontroll, som nu genomföres, liksom till kontrollbesiktningar, s. k. flygande besiktningar, av den typ som stockholmspolisen vid några tillfällen företagit också hos försäljare av begagnade bilar. Jag menar att dessa två vägar är de bästa för att nå resultat på detta område.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag vill bara ta upp en liten detalj i detta stora sammanhang, nämligen bilens vägmätare. Det har i åtskilliga fall förekommit att det i köpeavtalet angivits en garanterad mätarställning. Många bilköpare har fått bitert erfara att denna mätarställningsgaranti inte alls är detsamma som en garanti för antal körda mil. I en sådan situation kan köparen i efterhand bara konstatera att han har vilseletts och att några rättsliga åtgärder tydligen inte kan vidtas för att han skall vinna tillbaka vad han förlorat på affären.

Det är möjligt att detta speciella problem skulle kunna elimineras med en intensifierad konsumentupplysning, men det finns också fall där mätarställningen direkt ändrats eller där vägmätaren bytts ut. Även om det kan bevisas att så faktiskt skett, har det i praktiken visat sig vara synnerligen svårt att få en vattentät bevisning för att det gjorts i bedrägligt syfte. Det betyder att den som råkat illa ut och uppenbarligen fått betala för mycket pengar har små möjligheter att tilltvinga sig en godtagbar uppgörelse, för den händelse säljaren sätter sig på tvären.

Jag hoppas att det förslag som kommer att framläggas av köplagkommittén leder till en bättre ordning på området, och jag noterar med tillfredsställelse att ett förslag till lag om åtgärder mot otillbörlig konkurrens skall presenteras.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. åtgärder mot export av pornografisk film m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal har frågat mig om jag har uppmärksammat den skada som exporten av pornografiska filmer och annat pornografiskt material har inneburit för det svenska namnet i utlandet och vilka möjligheter jag anser föreligga att hindra att denna skadegörelse fortsätter.

Uppfattningen om vad som är sedlighetssårande växlar från ett land till ett annat. Filmer och skrifter som i vårt land inte anses sedlighetssårande kan i andra länder uppfattas som sexuellt anstötliga. Ingripande här i landet kan av naturliga skäl ske endast mot utförelse av skrifter som har tagits i beslag eller konfiskerats enligt tryckfrihetsförordningen. Av intresse är emellertid att kommittén för lagstiftningen om yttrande- och tryckfrihet enligt sina direktiv har att överväga förbud mot översändande bl. a. av reklambroschyrer för pornografiska skrifter och filmer till personer som inte har begärt sådana. Kommitténs förslag läggs fram inom kort.

Vidare anförde:

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Jag noterar med tillfredsställelse att »kommittén för lagstiftningen om yttrande- och tryckfrihet enligt sina direktiv har att överväga förbud mot översändande bl. a. av reklambroschyrer för pornografiska skrifter och filmer till personer som inte har begärt sådana» och att kommitténs förslag kommer att läggas fram inom kort. En mycket stor del av den snuskproduktion som det

Svar på fråga ang. åtgärder mot export av pornografisk film m. m.

här är fråga om exporteras till andra länder. Vårt redan skamfilade rykte i utlandet far inte väl av detta.

Vi påminnes här i kammaren för en tid sedan om hur man i Österrike vänt sig till landets justitieministerium med krav på att existerande lagar skulle strikt tillämpas på den svenska pornografin. I Frankrike har inrikesministern ingripit för att i samverkan med posten och tullen stoppa en angiven svensk firmas export av litteratur till Frankrike. Och inte nog med det: alla brev från de franska undersåtarna till det svenska förlaget stoppas också, och eventuella penning- och frimärkssändningar beslagtas.

Det är exempel som visar att man i utlandet irriteras av denna export. Jag har också material som visar att det förekommit reaktioner från många andra håll. Man har bl. a. uppvaktat representanter för UD och begärt ingripanden. Nu säger justitieministern: »Ingripande här i landet kan av naturliga skäl ske endast mot utförsel av skrifter som har tagits i beslag eller konfiskerats enligt tryckfrihetsförordningen.» Det innebär ju att man måste lägga ännu större vikt vid att vår lagstiftning på området tillämpas i full utsträckning.

Delade meningar kan också råda om hur den överenskommelse skall bedömas som finns mellan länderna. Mottagarlandet borde, såvitt jag förstår, också få ha ett ord med i laget.

Att exporten av svensk pornografi vållar bekymmer på många olika sätt visade sig också i januari, när svenska handelskammaren i Belgien bedrev en kampanj för svensk kvalitet. Den sammanföll med en kampanj som ett skånskt porrförlag genomförde, och detta vållade mycken irritation.

Herr talman! Jag anser att denna fråga är av sådan storleksordning att den måste ägnas större uppmärksamhet, och det har många gånger förvånat mig att våra egna tidningar — inte minst dags-

tidningarna — vill deltaga i den verksamhet som bedrivs på området.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Av mitt svar framgick att vår nuvarande lagstiftning ger oss mycket begränsade möjligheter att stoppa sådan här export men att den lagstiftning vi väntar på kan komma att öka dessa möjligheter. Det finns på detta område vissa bestämmelser, som antagits i 1964 års världspostkonvention. På grund av bestämmelserna i vår tryckfrihetsförordning, d. v. s. en av grundlagarna, kan vi från svensk sida inte följa denna konvention i dess helhet. Rätten för envar att fritt sprida tryckta skrifter och den existerande lagen om bevarande av brevhemligheten gör att postverket inte kan bryta slutna försändelser för att kontrollera innehållet. I fråga om öppna försändelser kan sägas att endast sådana stoppas, vilka upptäcks innehålla beslagtagna eller konfiskerade skrifter.

Herr talman! Låt mig till sist tillägga att den erfarenhet jag har av denna hantering visar att vi i Sverige har från andra länder själva importerat åtskilligt av vad vi exporterar på detta område.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Justitieministern säger nu att vi kan ingripa mot sådant som sändes i öppna kuvert. De försändelser till Belgien som jag nämnde om skickades i öppna kuvert, så att vem som helst kunde läsa dem. Man inbjöd mottagarna att rekvirera det erbjudna pornomaterialet från Sverige, men då skulle beställaren sända pengar per post till förlaget. När en del beställare skickade in pengar, fick de ändå inga varor, varpå de vände sig till svenska handelskammaren och försökte få tillbaka sina pengar. Detta borde ha varit ett fall där man från svensk sida hade kunnat förhindra den igångsatta försäljningskampanjen, som olyckligtvis råkade sam-

Svar på fråga ang. åtgärder med anledning av företagen undersökning om status och dom i trafikmål

manfalla med den kampanj som för tillfället bedrevs för svensk kvalitet, vilket gav ett egendomligt intryck.

Det är dock inte bara från Belgien sådana klagomål kommer, utan även från andra håll. Genom att strikt tillämpa gällande lagstiftning skulle man kunna få större möjligheter att ingripa. Jag hälsar givetvis med tillfredsställelse att den fortsatta lagstiftningen kommer att ge oss ökade möjligheter i detta avseende, och jag tackar för det beskedet.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag vill bara framhålla att det är orealistiskt att tänka sig att postverket skulle öppna och granska alla icke tillslutna brevöversändelser till utlandet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. åtgärder med anledning av företagen undersökning om status och dom i trafikmål

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr Hermansson har frågat mig vilka initiativ jag avser att ta med anledning av de förhållanden som redovisas i en nyligen företagen undersökning om »Status och dom i trafikmål» vid sociologiska institutionen vid Lunds universitet.

Den åsyftade undersökningen är en uppsats, gjord av en sociologistuderande år 1965 och grundad på domar som två domstolar meddelade år 1962 mot omkring 500 trafikbrottsåtalade personer. Ett begränsat arbete av denna art är givetvis inte av beskaffenhet att utlösa någon särskild åtgärd från min sida.

Vidare anförde:

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret, även om jag inte finner det särskilt tillfredsställande. Jag har stött på referat av denna undersökning tidigare, men de har varit kortfattade. Nu var det en dagstidning som aktualiserade den, och det väckte nytt intresse. En genomgång av själva undersökningen avslöjar — och det trodde jag att justitieministern skulle hålla med mig om — synnerligen anmärkningsvärda förhållanden. Den visar att när det gäller ett och samma brott personer med s. k. hög status i det kapitalistiska klassamhället får lägre straff än personer med s. k. låg status. Klasskillnaderna framträder också i rättskipningen.

Att det gått några år sedan undersökningen gjordes utan att, såvitt jag känner till, några effektiva åtgärder har vidtagits för att undanröja det brott mot demokratiska krav på likhet inför lagen, som undersökningen avslöjar, understryker bara hur viktigt det är att saken tas upp. Enligt den refererade undersökningen tydde materialet på att det sker en viss statusmässig selektion — alltså ett urval — redan på utrednings- och åklagarstadiet. Överklassen löper mindre risk att åka fast. Anlitande av advokat påverkar sedan påtagligt möjligheterna att nå ett bättre resultat i konflikter med rättsväsendet. Och det är de förmögna, de äldre och de med hög status som anlitar advokat. Även när det gäller domarna finner man som sagt ett samband mellan å ena sidan hög social status och å den andra mildare dom för ett och samma brott.

Att fullständigt undanröja dessa orättfärdigheter i rättsväsendet är säkerligen svårt utan genomgripande förändringar av hela samhället. Orättvisorna är så att säga inbyggda i klassamhället. Men ett viktigt steg är enligt min mening redan att utförligt belysa förhål-

Svar på fråga ang. åtgärder med anledning av företagen undersökning om status och dom i trafikmål

landena inom rättskipningen och att söka utröna de konkreta orsakerna till den skillnad i behandlingen, som olika klasser och socialgrupper tydligen möter.

Justitieministern säger i sitt svar, att det skulle röra sig om ett begränsat arbete och att undersökningen därför icke föranleder några åtgärder från hans sida. Menar då justitieministern att undersökningens resultat inte är signifikativt? Bara misstanken om en sådan olikhet i behandlingen av skilda grupper i samhället borde enligt min uppfattning föranleda en justitieminister att ingripa. Här finns ju klara fakta på ett område.

Jag vill ställa frågan till justitieministern, om han inte vill ta initiativ för att uppmuntra och stödja forskning, som ytterligare klarlägger dessa förhållanden.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Att inom ramen för den tid, som anses böra anslås till en diskussion av en enkel fråga, kunna ta upp en debatt om genomgripande förändringar av hela samhället, det inser nog herr Hermansson att jag inte kan ge mig in på.

Jag sade i mitt svar att denna undersökning, som herr Hermansson åberopade, var ganska begränsad, och det är den. Den avgörande svagheten i denna undersökning, förutom det ringa omfånget, är att man därav inte har kunnat utläsa om det rör sig om lika grova eller i andra avseenden jämförbara brott.

En tvärvetenskaplig trafikbrottsforskning pågår för närvarande vid Lunds universitet. Man undersöker därvid åtalade och målsägande när det gäller vårdslöshet i trafik i förhållande till bl. a. socialgrupper. Ett betydligt större material behandlas vid denna undersökning, och när det är färdigbearbetat kan mer rättvisande jämförelser göras

än den av herr Hermansson nämnda undersökningen ger möjlighet till.

Rättsväsendets informationssystem, som för närvarande är under uppbyggnad enligt riksdagens beslut i år, kommer att ge ökade möjligheter till överblick över rättstillämpningen på de olika stadierna hos polisen, åklagarna och domstolarna. Då kan undersökningar också göras bl. a. av i vad mån olikhet i rättstillämpningen förekommer och vad detta i så fall beror på.

Avslutningsvis vill jag betona att våra rättstillämpande myndigheter med allt fog har gott anseende för att vinnlägga sig om att iakttä principen om alla medborgares likhet inför lagen.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag är helt medveten om att vi inom ramen för frågeinstitutet inte kan ta upp en stor diskussion om rättskipningen i klassamhället som ett allmänt problem. Vad jag berört är bara en delfråga.

Vi har — om jag får snudda vid det ett ögonblick — hela det allmänna problemet, där det fortfarande tycks vara så att den s. k. klassiska brottsligheten med höga straff, vanligen fängelse, nästan uteslutande förövas av människor med som man brukar säga låg social status. De nya manschettbrotten som förskingring och skattesmitning begås däremot främst av personer med relativt hög status, och straffet är här vanligen böter. Överklassens brott bedöms lindrigare än underklassens — eller som en professor i straffrätt uttryckt det: Brottsbalken har satt sig på de understa i samhället. Det sammanhänger med att lagstiftningen till avgörande delar präglas av kapitalismens makt- och egendomsförhållanden.

Detta är ett allmänt socialt problem som jag inte utförligare kan gå in på här. De undersökningar jag har refererat till visar emellertid en klassbunden olikhet i domsskillnaderna, som för alla

Svar på fråga ang. fördelningen av den extra bostadskvoten

borde framstå som klart upprörande. Justitieministern säger att viss ytterligare forskning pågår, och det är jag mycket glad över. Det var behovet av sådan ytterligare forskning som jag ville understryka med min fråga. Jag hoppas verkligen att det material som kommer fram blir så omfattande att det möjliggör klara slutsatser.

Ökad information om dessa frågor tror jag också är mycket betydelsefull. Det är nämligen möjligt — även om jag inte har några mer omfattande illusioner härom — att redan en ökad publicitet som påvisar förhållandena kan ha sin betydelse för en utjämning. För varje regering som verkligen vill skapa en reell jämlikhet mellan samhällsmedborgarna måste det framstå som ytterst angeläget att vidta åtgärder som avskaffar den olikartade behandlingen av samhällsklasserna i rättskipningen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag har redan tidigare betonat att jag inte anser det befogat att av den av herr Hermansson åberopade undersökningen dra så vittgående slutsatser som herr Hermansson gör. Vi är naturligtvis mycket intresserade av detta problem, och jag emotser med stor förväntan resultatet av den nya forskning som pågår. Man har där hunnit så långt att materialet redan är kodat och det bör därför komma fram redan under detta år.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. fördelningen av den extra bostadskvoten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Mellqvist har frågat om jag kan lämna en redogörelse varför Kopparbergs län inte erhöll någon del av den extra bostadskvoten.

Förra årets riksdag godtog en ram om 89 000 lägenheter för beviljande av bostadslån för nybyggnad under år 1969. Av dessa lägenheter har 85 000 fördelats före årets ingång. Lånemedel för de återstående 4 000 lägenheterna har ställts till förfogande genom konseljbeslut den 28 mars i år. Enligt beslutet skall lånemedlen fördelas av bostadsstyrelsen efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen.

Denna metod att för senare fördelning reservera en mindre del av låneramen har till syfte att göra det möjligt att beakta förändringar som inträffar efter det att huvuddelen av ramen har fördelats, särskilt bostadsbehov som uppkommer i orter där näringslivet expanderar.

Den fördelning av de 4 000 lägenheterna som bostadsstyrelsen nu har gjort får ses mot denna bakgrund. Enligt vad jag har inhämtat från styrelsen har fördelningen grundats på en bedömning av vilka orter och regioner som har de mest angelägna behoven. En sådan fördelning som alltså reellt sker över länsgränserna kan, särskilt när den omfattar ett förhållandevis litet antal lägenheter, leda till att vissa län inte får något tillskott av lånemedel. Så är denna gång fallet beträffande, förutom Kopparbergs län, ytterligare sex län.

Vidare anförde:

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret.

Att vi aktualiserat denna för Kopparbergs län så viktiga fråga på det sätt som skett har sin förklaring i att — något som också framgår av svaret — vi inte fått någon del av den extra bostadskvoten. Jag skall inte göra någon jämförelse med mycket näralligande län

Svar på fråga ang. fördelningen av den extra bostadskvoten

som erhållit en ganska stor extra kvot utöver den tidigare fastställda; det finns säkerligen skäl för att dessa län fått denna extra tilldelning. Men vi kan å andra sidan inte förstå varför Kopparbergs län inte kommit i åtnjutande av någon extra tilldelning.

När vi hemställde om 410 extra lägenheter, så förelåg det faktiskt ett mycket påtagligt behov härav. Därefter har det till länsbostadsnämnden inkommit ansökningar om inte mindre än 240 ytterligare lägenheter.

Det sägs i svaret att man skall beakta de orter där näringslivet expanderar. Kopparbergs län har kanske under en tid inte kunnat påvisa någon större expansion. Men nu kommer Atlas Copco att flytta till Smedjebacken, något som vi hälsar med tillfredsställelse. Man har erhållit statliga lån för att möjliggöra denna utflyttning som på sikt kan få en ganska betydande omfattning. I utgångsläget rör det sig om sysselsättningstillfällen för 150 personer. Bara Smedjebackens köping har därför begärt en ökning av sin bostadskvot med 90 lägenheter för att kunna tillfredsställa det behov som uppstår på grund av denna utflyttning från Stockholmsområdet. Jag skulle kunna anföra andra liknande exempel.

Vi har över huvud taget svårt att acceptera den fördelning som bostadsstyrelsen gjort. Jag anser det vara en dålig motivering att det även finns andra län som inte fått någon extra kvot och att följaktligen inte heller Kopparbergs bör få någon. Jag anser att fördelningen borde ha skett efter andra, något mer generösa principer, varigenom man hade kunnat fånga upp den expansion som även vi noterat och som vi är oerhört beroende av.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! När jag i svaret framhöll att det finns ytterligare sex län som inte fått någon extra tilldelning,

skedde det inte för att argumentera mot herr Mellqvist utan bara som en upplysning att inte enbart Kopparbergs län hade drabbats av detta. Om jag hade gjort det uttalandet att jag sympatiserar med herr Mellqvists syn på denna fråga, skulle jag förmodligen ha handlat oriktigt mot många andra län som också gett sig till kända och ansett att de inte fått sina intressen tillgodosedda.

Det är således inte alls något unikt att man är missnöjd med kvottilldelningen i år. Detta hör förmodligen samman med den klara konjunkturuppgång som nu kan förmärkas. Det har uppstått ett mycket starkt intresse för bostadsbyggande på många håll i landet, och om vi skulle ha tillmötesgått de anspråk som framförts hade det tidigare uppställda programmet om 103 000 lägenheter inte räckt till, utan vi skulle ha fått sträcka oss mycket längre. Som bekant talar emellertid åtskilliga skäl för att vi bör ha ett balanserat bostadsbyggande.

Herr **MELLQVIST** (s):

Herr talman! Jag kan ha full förståelse för de allmänna synpunkter som inrikesministern här har framfört. Däremot ställer jag mig något tveksam inför den motivering som angavs i svaret där det talas om »särskilt bostadsbehov som uppkommer i orter där näringslivet expanderar».

Jag har här redovisat ett konkret fall där man genom statliga åtgärder fått till stånd en expansion av näringslivet. Om inte denna expansion kan följas upp med ökat bostadsbyggande kanske det inte är så mycket vunnet. Det var mot den bakgrunden som jag ville understryka de problem som finns i Kopparbergs län på detta område.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Bostadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen har gemensamt prövat hur de 4 000 lägenheterna

Svar på fråga ang. det statliga kulturrådets sammansättning

skulle fördelas. Jag håller gärna med herr Mellqvist om att det finns expanderande orter i Kopparbergs län. Jag förstår mycket väl att man där kan ha behov av ökat bostadsbyggande. Men det har gällt att välja mellan många som anmält sina krav, och det är omöjligt för mig att säga att arbetsmarknadsstyrelsen och bostadssyrelsen skulle ha begått något fel vid denna bedömning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. det statliga kulturrådets sammansättning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat mig om jag icke anser, att det statliga kulturrådet borde ha en parlamentarisk sammansättning.

Jag anser att kulturrådet fått den för sina uppgifter mest lämpliga sammansättningen av ledamöter med personlig insyn i konstskapandets och kulturadministrationens problem.

Vidare anförde:

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret, som tyvärr från min synpunkt var ungefär sådant som jag hade väntat mig.

Herr Palme säger, att kulturrådet har fått en lämplig sammansättning. Ja, herr Palme, den är måhända lämplig, när det gäller rent tekniskt och administrativt kunnande och erfarenhetsvunnen insyn i problematiken hos ledamöterna. Det är ingen som vill förneka, att de nuvarande ledamöterna på olika sätt torde ha ägnat sig åt konstskapande och kulturadministration under längre eller

kortare tid och med växlande framgång. Men det är inte det saken gäller.

Bakom utbildningsministerns uppfattning, sådan den framträder här, ligger som jag ser det den falska föreställningen, att kulturskapare i sin bedömning av kulturpolitiska frågor helt är lösgjorda från sin allmänpolitiska inställning och från sin allmänna syn på samhällsspörsmålen. Här finns otvivelaktigt någon form av växelverkan. Man blir mot den bakgrunden litet förvånad — för att använda ett mildt uttryck; saken har väckt en viss uppmärksamhet — att sammansättningen har blivit sådan att 13/14 av ledamöterna i kulturrådet är socialdemokrater, kommunistympatisörer eller kanske t. o. m. kommunister. När herr Palme kastar ut sin not bland våra kulturarbetare och drar in den, följer av någon egendomlig anledning bara politiska meningsfränder eller näralliggande sådana med. Vi såg något liknande tidigare i fråga om Sveriges Radios styrelses arbetsutskott.

Jag skulle vilja, att herr Palme beaktade att man kan anföra åtskilliga skäl för en parlamentarisk och därmed allsidigare sammansättning av kulturrådet. För det första: kulturrådet har ungefär samma ställning som en statlig utredningskommitté och skall lägga fram förslag för regeringen. För det andra: det finns otvivelaktigt kulturskapare — och framstående sådana — med annat förtecken än socialdemokratiskt eller kommunistiskt. Deras syn på kulturpolitiken och åtgärder som kan springa fram ur den borde väl också ha sitt intresse. Får vi be om litet mer generositet och vidsyn, herr Palme! För det tredje, slutligen: kulturpolitiken har tidigare inte varit särskilt partiskiljande, och jag tycker inte den bör vara det heller i fortsättningen.

Herr Roland Pålsson, som ju är medhjälpare till herr Palme på detta område, säger i en intervju, att kulturrådets förslag via regeringens propositioner skall leda till ganska eniga be-

Svar på fråga ang. det statliga kulturrådets sammansättning

slut. Jag är litet tveksam, om det kan bli så — vilket är beklagligt — med den allmänpolitiska sammansättning som rådet för närvarande har.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Herr Nordstrandh konstaterade att jag inte hade svikit hans förväntningar, men över detta var han ledsamt nog besviken.

Vad herr Nordstrandh uppenbarligen avsåg var icke en parlamentarisk sammansättning av kulturrådet, utan att jag borde ha sett till att det blivit ett större inslag av moderater — om jag så får uttrycka mig — i kulturrådet. Jag har inte gjort någon närmare bedömning av kulturrådsledamöternas politiska åsikter; det förefaller mig som om herr Nordstrandh hade rannsakat deras hjärtan och njurar betydligt mer än vad jag har sökt göra. Vårt syfte har varit att som experter få representativa företrädare för olika kulturaktiviteter.

Herr Nordstrandh säger att jag när jag kastade ut denna varp kanske hade kunnat fånga in någon mera konservativt sinnad person. Däri ligger en svårighet. För att man inom kulturlivet skall få tag på en konservativt inriktad person räcker det inte med en varp, utan man måste använda en ganska djupgående trål för att lyckas.

Det nya kulturrådet är en utveckling av det gamla, som var en informell rådgivargrupp hos departementschefen — som inte framträdde utåt men informellt arbetade rätt mycket — och som jag övertog av min företrädare. Rådet skall alltså icke nödvändigtvis utgöra en allsidig spegling av olika åsikter, utan det skall bestå av rådgivare för vilka departementschefen kan ha förtroende. Jag ville vidga rådet och ge det en litet mer officiell ställning men ändå bevara dess ursprungliga karaktär, så att den allmänna opinionen kan få större insyn i verksamheten och så att dess förslag blir offentliga och kan

göras till föremål för debatt. I realiteten innebär detta ingen skillnad — och absolut inte i enligt herr Nordstrandhs synsätt negativ riktning — i jämförelse med det kulturråd som min företrädare statsrådet Edenman hade.

Slutligen vill jag säga att jag tror att kulturrådet kommer att utveckla stor vitalitet. Det vore naturligtvis glädjande om vitaliteten kunde leda till så väl genomtänkta synpunkter och förslag, att de så småningom kan föranleda enighet i denna kammare.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Herr Palme är en optimistisk man, men jag tror att han efter att ha startat med detta kulturråd inte har anledning till särskilt stor optimism. Nu vill jag bara kommentera ett par saker.

Herr Palme säger, att han inte känner till ledamöternas allmänpolitiska inställning. Detta kan väl inte vara med sanningen överensstämmande — de har ju analyserats i pressen, och den läser väl herr Palme på det noggrannaste, så nog har han sett hjärtan och njurar rätt klart blottlagda.

Vidare säger herr Palme, att jag är ute efter ett större inslag av moderata. Uttrycket »större» inslag torde vara en felaktig komparationsform; jag kan knappast hitta någon moderat i detta sammanhang. Ut med trålen då, om herr Palme måste ha så stora redskap för att finna någon kulturskapare som har en annan samhällsinställning! Den behöver inte vara konservativ — detta förfärliga ord, som låter ännu värre i herr Palmes mun — utan det kan också vara sådana som har en annan inställning.

Jag är klart medveten om att rådgivargruppen nu har blivit ett kulturråd. Dess verksamhet och betydelse har därigenom otvivelaktigt vidgats, om man får tro vad som sägs under åttonde huvudtiteln, där det talas om att rådet skall utföra utredningsarbete och läg-

Svar på fråga ang. det statliga kulturrådets sammansättning

ga fram förslag till olika stödformer för olika grupper av kulturarbetare o. s. v. Där tangerar man onekligen den ställning som en statlig utredningskommitté har, och vi brukar se till att en sådan får en parlamentarisk sammansättning. Givetvis bör man därför inte bortse från det tekniska kunnandet och erfarenheter av de saker utredningen skall syssla med.

Jag skulle vilja be herr Palme, som i detta avseende i många stycken måste betecknas som klok, att överväga om man inte kunde vidga kulturrådet och därmed göra det ännu effektivare, så att våra kulturskapare får ännu bättre villkor.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag vill bara försäkra herr Nordstrandh att när vi plockade ihop kulturrådet — det var en besvärlig uppgift, eftersom vi ville täcka så många områden som möjligt — utsåg vi inte ledamöterna efter några partipolitiska kriterier, utan vi valde ledamöter som hade erfarenhet och engagemang och som hade varit aktiva i detta sammanhang.

Det är här problemet ligger, och det är här vi måste ta till trälen. Man har inte varit särskilt aktiv på den konservativa sidan. Där finns den förträfflige Leif Carlsson, men honom kan vi inte sätta in överallt — han sitter redan i andra organ som utbildningsdepartementet har tillsatt. Kulturrådet arbetar emellertid icke som något partipolitiskt organ när det undersöker hur man skall förbättra kulturskapandets och kulturlivets villkor här i landet.

När jag lyssnade till herr Nordstrandh slog mig en fantastisk tanke. Herr Nordstrandh uttryckte en mycket radikal tanke — verkligen icke konservativ — som ibland har förnekats bl. a. från konservativt håll, nämligen att människor, även om de är experter och oberoende av vad de sysslar med, inte kan

frikoppla sig från sin politiska ideologi och från sin samhällssyn och att detta gäller överallt och i alla frågor. Det finns massor av kommittéer inom ramen för det departement som jag förestår. Många av dem är expertorgan. I många siter professorer i långa banor, ditsatta som experter. Om jag skulle gå och luska på samma sätt som herr Nordstrandh har gjort i fråga om kulturrådet beträffande dessa professorers politiska uppfattning och politiska ideologi, skulle det förmodligen visa sig, att det råder en jag höll på att säga inte bastant men ändå konservativ majoritet bland utbildningsdepartementets utredningsledamöter som helhet betraktat. Vi vet i alla fall, att fördelningen i fråga om professorernas politiska inställning är sådan av gammal tradition, mindre nu än förr. Men jag har ändå aldrig tvekat att utse dem, därför att jag anser att vi måste ha fram det bästa folket. Vad beträffar exempelvis teknisk utbildning i någon specialitet kan vi inte fästa oss vid expertens ideologi. Man får inte vara mörkrädd, man får inte lida av förföljelsemani. Vi får lov att ta en konservativ professor.

Om vi vad beträffar kulturlivet, där vi har en klar radikalisering, där de flesta inte är borgerliga eller konservativa, på samma grunder utser ett expertorgan, där kanske enligt herr Nordstrandhs och andras flitiga uträkningar de flesta är socialdemokrater av något slag, leder det till att herr Nordstrandh på sitt vänliga sätt blir upprörd och uppskakad. Men, herr Nordstrandh, låt dessa göra jobbet! Jag skall inte hålla på att okulärbesiktiga varenda professors ideologi, när de utses som experter inom utbildningsdepartementets ram.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Herr Palme, jag har ingen annan möjlighet än att låta dem göra jobbet. Men jag skulle vilja fråga

Svar på fråga ang. individualiserad matematikundervisning i skolorna

herr Palme: Skall kulturrådet avgå vid ett eventuellt regimskifte?

Herr Palme har lyckats hitta en moderat kulturpolitiker och har nämnt honom vid namn, vilket ju är hedersamt för honom. Jag kan komplettera med en annan kulturpolitiker, som inte har moderat förtecken och som finns i denna kammare. Vi har herr Sundman, som kanske herr Palme inte är helt obekant med och som har andra åsikter än herr Palme i flera kulturpolitiska frågor. Tänk exempelvis på honom!

Dessutom sade herr Palme att det finns experter som kopplar sig lösa från sin ideologiska samhällsinställning. Det är möjligt att det finns sådana och det är ju också önskvärt att sådana finns. Men det är nog inte den sortens experter det är fråga om i detta sammanhang. Här gäller det också allmänna bedömningar, allmänna värderingar och dylikt, vilket ju ständigt kommer fram i kulturdebatten. Ur den debatten och de bedömningarna växer sedan åtgärder onekligen fram.

Jag vill med tanke på en aktad ledamot här i kammaren erinra om att Riksidrottsstyrelsen vid något tillfälle har sagt, tror jag, att man inte utan vidare kan frikoppla politisk inställning från ställningstagande ens i idrottsfrågor, och därmed har jag fört in ytterligare en intressant aspekt på problematiken.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Herr Nordstrandh nämnde herr Sundman. Denne förträfflige herr Sundman är medlem av litteraturutredningen och han är medlem av radionämnden. Jag skall gärna erkänna att jag övervägde, om inte herr Sundman också kunde bli medlem av kulturrådet. Men jag tyckte på något vis synd om herr Sundman, om han skulle behöva rasa omkring som något slags borgerlig perenn i alla kulturella samman-

hang, så jag besparade honom ledamotskapet i kulturrådet, vilket icke alls betyder att jag på något sätt underskattar hans utomordentliga kompetens.

Herr Nordstrandh frågade, om kulturrådet skall avgå om vi får regimskifte. Det är härvidlag två saker att lägga märke till. För det första sade jag att det rör sig om ett expertorgan, som är den sittande departementschefens rådgivare, och skulle herr Nordstrandh eller någon annan intåga i departementet är jag övertygad om att den där trålen kommer att plockas fram även om det kanske blir ganska bekymmersamt. Men all right, det är självklart.

För det andra vill jag påpeka att kulturrådet av helt andra än partipolitiska skäl utsetts på tre år. Kulturrådet får nu under tre år chansen att framlägga alla sina idéer och initiativ. Det är inte minst på kulturområdet mycket viktigt med en ganska snabb förnyelse inom olika institutioner, så att hela tiden nya människor ges chansen att vara med och ge råd och försöka påverka politikerna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. individualiserad matematikundervisning i skolorna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Fru Sundberg har frågat mig, om jag anser det lämpligt att undervisning enligt det s. k. IMU-systemet (individualiserad matematikundervisning) får införas i våra skolor innan resultat av försöksverksamheten föreligger.

Skolöverstyrelsens förslag remissbehandlas för närvarande. Innan beredningen av ärendet avslutats, vill jag inte

Svar på fråga ang. individualiserad matematikundervisning i skolorna

yttra mig i den av fru Sundberg väckta frågan.

Vidare anförde:

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret och accepterar att han inte vill yttra sig. Jag hade emellertid hoppats på några principiella synpunkter på denna enligt min mening mycket märkliga anhållan från skolöverstyrelsens sida. Hur långt skall individualiseringen i undervisningen få gå? Här har satsats 3,5 miljoner kronor på ett försök med individualisering driven till ytterlighet. Nära 20 000 elever har deltagit i försöksverksamheten. Detta läsår inleds effektundersökningen som innebär att man genom jämförande studier vetenskapligt bedömer effekten av den nya undervisningsmetodiken. Nu begär skolöverstyrelsen att IMU-systemet skall få införas i våra grundskolor. Det heter i skolöverstyrelsens framställning: »Även om den avslutande vetenskapliga effektundersökningen ännu inte slutförts, har SÖ dock funnit redan föreliggande erfarenheter så övervägande positiva, att metod-material-systemet nu bör få användas i skolväsendet.»

Man startar alltså en stor och mycket dyrbar försöksverksamhet och som sista led i den skall ingå en vetenskaplig effektundersökning. Men den bryr man sig inte om utan säger bara att föreliggande erfarenheter är övervägande positiva. Vad grundas denna uppfattning på? Anhållan till utbildningsdepartementet skrevs i november när effektundersökningen just hade påbörjats, och vi vet i dag att negativa synpunkter kontinuerligt kommer in från såväl lärare som föräldrar. Det gäller t. ex. inlärningseffekten där lärarna är mycket tveksamma. Många lärare anser att svaga elever lättare blir efter. IMU-systemet fixerar undervisningen i avseende på stoff och metod och systemet står

inte i full överensstämmelse med nu gällande läroplaners kursinnehåll. Marknadpriset vid reguljär användning blir tre till fyra gånger så stort som vid användning av våra vanliga matematikböcker, och elevernas prestationer är inte kända.

Jag skulle kunna fortsätta den här negativa uppräknningen men statsrådet kommer med all säkerhet att få den i remissvaren. Detta är dock en viktig sak som vi lagt ut mycket pengar på. Jag vill hoppas att statsrådet som ansvarig för forskning och utbildning i detta fall verkligen bryr sig om vad forskarna kommer att säga. Det går inte att bara bifalla skolöverstyrelsens anhållan, ty det skulle helt enkelt innebära en klar deklARATION att man inte bryr sig om det vetenskapliga resultatet av en undersökning.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Fru Sundberg var kritisk mot IMU, men jag skall inte här ta upp någon diskussion om det systemet, eftersom vi ännu inte har tagit ställning. Men när fru Sundberg säger att systemet blir så mycket dyrare vill jag svara att en av poängerna är att systemet minskar lärarbehovet med 40 procent, vilket är en högst avsevärd besparing. Om systemet sedan är pedagogiskt lämpligt är en annan fråga.

För att sedan skapa litet balans mot fru Sundbergs kritiska synpunkter vill jag påpeka att det också har avgivits många positiva omdömen. Detta mycket stort upplagda försök har t. ex. väckt stor internationell uppmärksamhet, och många utlänningar kommer hit för att studera det.

På skolans område är det ju så — jag hade tillfälle att diskutera dessa ting i går kväll i annat sammanhang — att pedagogiken inte får stå stilla. Vi måste hela tiden göra nya försök och ta nya läromedel och hjälpmedel i anspråk.

För att visa vilken vikt vi tillmäter detta försök skickade vi skolöverstyrelsens framställning på remiss med ganska långt tilltagen remisstid. Svaren har nu börjat strömma in, och vi kommer att mycket noggrant granska såväl skolöverstyrelsens förslag som remissvaren, innan vi i departementet tar ställning till frågan.

Det är som bekant en gammal god princip att inte innan vi har gått igenom ett ärende ordentligt göra någon antydning om vilket resultat vi kan komma till vid granskningen, men jag kan försäkra fru Sundberg att vår granskning kommer att bli ytterligt noggrann.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! I princip är jag inte kritisk mot IMU-systemet, herr Palme. Men jag är definitivt kritisk mot att man startar en undersökning och sedan, när man kommer till dess mest väsentliga del, nämligen effektbedömningen, förklarar att det räcker att skicka ut förslaget på remiss. Sedan skall departementet ta ståndpunkt. Det är principen att bortse från den vetenskapliga bedömningen av systemet som jag är kritisk mot.

Statsrådet Palme säger att han inte tror att systemet kommer att bli dyrare; vi kommer t. ex. att göra en 40-procentig lärarbesparing. Men vi vet ju inte effekten av undervisningen i dessa stor-klasser. Och i och med att vi gör en ekonomisk bedömning måste vi väl samtidigt ta hänsyn till vad eleverna lär sig i ämnet matematik. Om vi låser fast dem för framtiden i ett system, som innebär en matematiskt sett försämrad standard på de kommande generationerna, så räcker det väl inte med trösten att vi sparar in 40 procent av lärarna.

Dessutom har majoriteten av lärarna förklarat att arbetsformer av denna art i varje fall inte är bättre än de traditionella vid undervisning i matematik.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. tillträdesdag för tjänst som icke-ordinarie lärare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat mig, om jag är beredd att medverka till en ändring i 25 kap. 44 § skolstadgan så att ej elever och målsmän blir lidande av tidsödande överklagningsprocedurer.

De nämnda bestämmelserna i skolstadgan innebär, att icke-ordinarie lärartjänst tillträds utan hinder av överklagande. Den som skolstyrelsen utsett tillträder alltså tjänsten omedelbart. Om länskolnämnden efter besvär förordnar en annan sökande på tjänsten, skall för denne gälla den tillträdesdag som nämnden bestämmer. Endast om särskilda skäl föreligger, får nämnden bestämma att tillträdet skall ske under pågående termin. Bestämmelserna har utformats med sikte på att tillgodose såväl undervisningens behov som rätts-säkerheten för dem som söker lärartjänst. Nuvarande ordning har tillämpats under lång tid och i detta avseende befunnits i stort sett fungera väl.

Vidare anförde:

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min fråga. Bakgrunden till denna är det nu mycket omskrivna tillsättningsärendet i Djurö kommun i Stockholms skärgård. En ledig tjänst som extra folkskollärare söks av två personer vilka icke är behöriga som lärare. Den ene av sökandena besvärar sig på hösten över skolstyrelsens tillsättning, och det är i och för sig inte heller så ovanligt att lärare anför besvär mot tillsättningar. Sedan upprepas emellertid överklagandet, och i början av vårterminen inträffar det relativt ovanliga att en hel skol-

Svar på fråga ang. tillträdesdag för tjänst som icke-ordinarie lärare

styrelse för besväret vidare till högsta instans, nämligen Kungl. Maj:t. Hela denna skolhistoria på Djurö utvecklas således till ett långdraget besvärssärende, vilket är beklagligt.

Vi kunde i gårdagens tidningar läsa att skolöverstyrelsen efter tidsödande utredningsarbete nu yttrat sig i frågan och att man nu inom departementet kommer att ta god tid på sig för att fundera över problemet.

Jag skall inte vidare beröra detaljerna i ärendet. Jag vill bara peka på att den paragraf i skolstadgan som det gäller kan tolkas på olika sätt. Visserligen ger utbildningsministern i sitt svar ett annat besked, men jag undrar om det inte i detta avseende skett en sammanblandning mellan paragrafen i den gamla stadgan och dess motsvarighet i den nuvarande stadgan. Ifrågavarande paragraf i den gamla stadgan innebar nämligen, att man inte kunde gå vidare med ett ärende sedan man besvärat sig hos länskolnämnden, och om denna paragraf hade gällt skulle det som nu förekommit inte ha kunnat inträffa. Nu är detta emellertid möjligt, och det är det som jag menar att man borde kunna ändra på. Antingen skall man bestämma vilken besvärinstans som skall vara den sista eller i ett kort tillägg ange att den tillträdesdag, som länskolnämnden bestämmer, skall gälla utan hinder av att länskolnämndens beslut överklagas.

Det är inte alltid möjligt att göra lagparagrafer så entydiga och klara att olika tolkningar av dem kan undvikas. I detta fall bör emellertid sådana risker elimineras. Det är nödvändigt, ty genom paragrafens olyckliga utformning kommer elever, lärare och föräldrar i kläm. Detta är särskilt beklagligt i det aktuella området, eftersom skolan i fråga står under hotet av att bli indragen på grund av att elevantalet är ringa. Detta är nog bekymmersamt för elever och föräldrar. Att ytterligare öka bekymren för elever och föräldrar genom

ett överklagande som möjliggörs av en diffus utformning av en paragraf tycker jag är synd. Därför vill jag rekommendera utbildningsministern att ta sig en ytterligare funderare över den aktuella paragrafen.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag vill bara erinra herr Wennerfors om 39 § statstjänstemannalagen, där det föreskrivs att rätten att föra talan mot myndighets beslut enligt lagen eller enligt bestämmelse som meddelats med stöd av lagen inte får inskränkas. Samma princip har ansetts böra tillämpas även i fråga om icke statliga tjänstemän, för vilka staten har förhandlingsrätt enligt kommunaltjänstemannalagen. Besvärsrätten är alltså inte på något sätt inskränkt.

Tidigare var länskolnämnden sista instans och därmed vann dess beslut laga kraft. Nu har denna bestämmelse ändrats så att besvär kan anföras över länskolnämndens beslut. Det är möjligt att det kan finnas skäl att något putsa på paragrafen i fråga, men det skall jag icke gå in på just nu.

Jag vill till sist bara framhålla två saker. Jag kan för det första inte på något sätt uttala mig i ett ärende som just inkommit för Kungl. Maj:ts prövning, vilket är förhållandet med Djuröfallet. Det förstår säkerligen även herr Wennerfors. För det andra är dessa ärenden tidsödande och leder till en del trassel. Vi gör och skall göra allt vi kan för att påskynda proceduren. Vad bestämmelserna ytterst avser att garantera är emellertid rättssäkerheten för enskilda tjänstemän, och det är ett ganska stort värde. För detta värdes skull får vi ta på oss en hel del besvär och bekymmer.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Bara några få ord.

Jag vill tacka för det senaste inlägget av utbildningsministern av två skäl.

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av de blindas behov av nyheter

Det ena är att herr Palme faktiskt med-gav att man skulle kunna göra en över-syn av den aktuella paragrafen. Det andra är att jag nu förstår att departe-mentet i alla fall har ambitionen att på-skynda det aktuella ärendet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Justerades protokollen för den 29 och den 30 nästlidne april.

§ 10

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av de blindas behov av nyheter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund i Stock-holm har frågat mig vilka stödåtgärder regeringen avser att vidta för att bättre än som nu är fallet de blindas behov av nyheter skall kunna tillgodoses och om statliga bidrag kan påräknas till en »talbokstidning» utgiven av De blindas förening och t. ex. utkommande varan-nan dag med nyhetsmaterial av likar-tad beskaffenhet som dagstidningarnas.

Samhällets åtgärder för att förbättra de blindas och andra handikappades situation i olika avseenden har under se-nare år kraftigt utbyggt. Regeringens positiva syn i dessa frågor har kommit till uttryck bl. a. genom de olika förslag om anslagshöjningar som underställts årets riksdag.

Ett omfattande arbete för att kart-lägga behovssituationen i olika avseen-den för handikappade utförs av handi-kapputredningen. Utredningens betän-kande rörande kommunerna och den sociala omvårdnaden har lett till vissa tillägg till socialhjälpslagen. Härigenom slås fast att kommunerna har skyldig-het att bedriva en aktiv, uppsökande

socialvård och att se till att den en-skilde får en tillfredsställande omvård-nad. På utredningens förslag i betän-kandet rörande bättre hjälpmedel för handikappade har handikappades möj-ligheter att kostnadsfritt få hjälpmedel väsentligt ökats.

Av handikapputredningens direktiv framgår bl. a. att det hör till utredning-ens uppgifter att föreslå åtgärder som syftar till att bryta de handikappades isolering. Enligt vad jag inhämtat har utredningen i anslutning här till tagit upp olika frågor rörande kulturell verk-samhet bland handikappade. En rad olika behov aktualiseras i detta sam-manhang. Utredningen arbetar i nära kontakt med de handikappades orga-nisationer och har bl. a. enkätvägen in-förskaffat ett material rörande behov och önskemål på kulturområdet. I den fortsatta bearbetningen av dessa pro-blem torde bl. a. frågor om åtgärder för att förbättra de blindas möjligheter att ta del av informations- och nyhets-material komma att prövas. Då handi-kapputredningen nu arbetar med dessa frågor räknar jag med att ett utred-ningsmaterial snart kommer att föreligga. Så länge några närmare förslag att lösa nämnda och nära liggande frå-gor inte föreligger är det för tidigt att diskutera de konkreta åtgärder som kan behövas på området.

Vidare anförde:

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Palme för svaret på min interpellation. Men jag måste med beklagande konsta-tera att statsrådet avböjt att ta upp mina frågor om statligt stöd till en taltidning eller till förbättring av de blindas möj-ligheter till nyhetsinformation.

När mycket betydande belopp förelagits för att »skapa existensbetingel-ser för en allsidig press och vidmakt-hålla en fri opinionsbildning» (citatet är hämtat ur proposition nr 48 till årets

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av de blindas behov av nyheter

riksdag med förslag om inrättandet av en pressens lånefond m.m.) får den lilla minoriteten blinda — det rör sig om cirka 15 000 personer, som är kända såsom blinda och som nu är starkt eftersatta i fråga om tidningsinformation — helt enkelt vänta. Många blinda och deras anhöriga och vänner finner detta förvånande och känner sig besvikna.

Jag är, herr talman, medveten om att staten ökat sitt stöd åt de handikappade, bl. a. till de blindas kulturella verksamhet, men detta har enligt min mening inte skett i samma takt som behoven ökat och insikten vuxit om att vi icke-handikappade har skyldighet att egentligen göra allt vad vi förmår för att ge de handikappade kompensation i olika former, så att deras liv kan levas så likt vanliga människors liv som möjligt.

Två viktiga skäl gör att informationsbehovet och kulturefterfrågan över huvud bland blinda snabbt ökar. Det ena är att bildningsstandarden ökar även inom denna grupp och därmed också anspråken på kulturutbudet rent tekniskt, t. ex. genom talböcker och taltidningar. I princip pågår alltså samma utveckling bland de blinda på det kulturella området och i fråga om differentierade behov av nyheter som bland andra medborgargrupper. Det finns förresten inte så få blinda med intellektuella yrken som nödtorftigt men kontinuerligt måste kunna följa med i den kulturdebatt som vi andra tämligen lätt kan orientera oss om. Det kan gälla olika vetenskapliga områden eller deras egna yrkesområden. Läsningarna är stor bland de blinda. På cirka 4 500 talböcker skedde år 1968 bortåt 88 000 utlåningar.

Att behovet av kulturkonsumtion ökar bland de blinda hänger vidare samman med en kvantitativ faktor. I stort ökar gruppen av äldre, herr statsråd, beroende på ålderssammansättningen i befolkningen, d. v. s. den pågående demografiska förskjutningen i riktning mot de

högre åldrarna. Vi får därmed också ett växande antal »åldersblinda», som under sin tid som seende var vana vid att t. ex. läsa tidningar och tidskrifter och som på grund av det allt rikare flödet av nyheter och den växande kulturproduktionen i övrigt måste uppleva sin isolering allt intensivare. I ett progressivt samhälle kommer alltid risken att minoriteterna kommer i kläm att öka. Den stora majoriteten kommer att tillgodogöra sig framstegen före minoritetsgrupperna. Det är vår uppgift att söka minska denna risk.

För närvarande finns det 27 lokala taltidningar. Något mer än hälften av dessa utkommer en gång per vecka — resten är varannanveckastidningar. De har ungefär två timmars speltid. Det mesta av innehållet består av meddelanden från de blindas organisationer, mötesreferat o. s. v. Det förekommer också en och annan artikel av lokalt intresse. Sällan finns där en bok- eller teaterrecension, ett kåseri, en ledare eller en debattartikel. Sedan finns det också några »allmänna» tidningar, tre fackliga och tre eller fyra kyrkliga eller religiöst präglade taltidningar. Alla de sistnämnda är månadstidningar.

Som jämförelse, herr statsråd, kan nämnas att statens tryckeri och bibliotek för blinda i Danmark ger ut en statssubventionerad rikstidning för blinda, »Lydbandets». Denna kommer två gånger per vecka med tre timmars speltid och kostar 60 kronor per år i prenumeration. I Sverige utgår inte något särskilt bidrag till produktion av en taltidning.

Om man att börja med inte kan skapa t. ex. en varannandagstaltidning med nyhetsmaterial motsvarande de vanliga tidningarnas, kunde man kanske ge ut en bandad kulturtidskrift med recensioner, kommentarer till nyheter och debattartiklar. De blindas förening begärde för 1969/70 ett bidrag på 5 000 kronor till en sådan tidskrift, men anslaget togs inte upp av skolöverstyrel-

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av de blindas behov av nyheter

sen. Skolöverstyrelsen förvaltar dock ett anslag på 30 000 kronor till de dövas tidning »Kontakt», vilket säkert är ett i och för sig väl motiverat anslag. Staten stöder flera s. k. kulturtidskrifter för *seende* med i varje fall relativt sett icke föraktliga bidragsbelopp, tidskrifter som också i och för sig är värdefulla men med små upplagor. Vore det då inte rimligt med ett anslag till en kulturellt inriktad taltidning eller -tidskrift för blinda? De har inte ens tillgång till material motsvarande vad vanliga veckotidningar tillhandahåller.

Kanske statsrådet Palme och jag är alldeles överens om resonemang av denna typ, men han vill avvakta resultatet av arbetet inom handikapputredningen, som bl. a. torde komma att pröva åtgärder för att förbättra de blindas möjligheter att ta del av informations- och nyhetsmaterial. Det är kanske en rimlig ståndpunkt; jag vill gärna medge det. Men är det så säkert, herr statsråd, att just denna fråga om tidningsstöd kommer upp till prövning inom utredningen? Statsrådet säger försiktigtvis att så *torde* komma att ske. Jag har talat med flera personer inom utredningen, och de känner sig relativt främmande för hela detta problem redan därför att utredningen ännu inte lär ha tagit itu med de handikappades kulturella verksamhet i stort utan endast sysslar med en mera preliminär orientering kring denna. Utredningen har hittills ägnat sig mera åt de viktiga utbildningsfrågorna och skall i nästa omgång börja med de lika angelägna transportfrågorna, men den har tydligen långt kvar till en direkt utformning av förslag till reformer beträffande den kulturella verksamheten bland handikappade.

De blindas behov av nyheter och kulturell stimulans får alltså stå tillbaka, samtidigt som man föreslår ett kraftigt pressstöd. Naturligtvis vänder jag mig inte mot detta i och för sig, men jag gör jämförelser.

Kommer alltså verkligen de blindas behov av nyhetsförmedlande och kulturfrämjande taltidningar och ett statligt stöd till sådana att behandlas av handikapputredningen och föranleda förslag av denna? Hur snart kan det i så fall ske?

Jag förstår väl, om statsrådet inte kan ge preciserade svar på dessa frågor; denna utredning ligger ju inom ett annat departement än utbildningsdepartementet. Eftersom statsrådet bygger sitt interpellationssvar på inhämtade uppgifter från utredningen, kanske några antydningar dock skulle kunna vara möjliga att lämna, t. ex. om att man skulle kunna bryta ut frågan om den försummade blindpressen eller om taltidningsstödet ur ett större och mera långsiktigt övervägande av frågorna om kulturell stimulans åt de handikappade.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! De allmänna värderingar, som herr Wiklund i Stockholm gav uttryck åt, delar jag naturligtvis helt. Utvecklingen på detta område har ju inte stått stilla. För att tala om de stora beloppen kan jag nämna att anslagen till handikappade under en tioårsperiod har ökat från 300 miljoner kronor till ungefär 2 miljarder kronor. Detta har möjliggjort insatser på bred front.

Om herr Wiklund ser på vår skola, finner han nog att det har varit en mycket medveten strävan hos oss under de senaste åren att satsa speciellt på barn med handikapp av olika slag. I går visades faktiskt i TV ett inslag om undervisning för döva barn, som jag tyckte var alldeles utmärkt.

En vanlig grundskoleelev kostar staten i genomsnitt 4 000 kronor per år. För en synskadad eller hörselskadad elev är driftkostnaden ungefär 20 000 kronor per år, alltså fem gånger mera. Det är en riktig proportion; kanske det borde vara ett ännu större gap, sett utifrån den enkla synpunkten att det

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av de blindas behov av nyheter

är vår plikt att satsa speciellt på de elever som har svårigheter för att därmed ge dem förutsättningar som litet mer liknar de andras. Det är en politik som jag efter förmåga skall försöka fullfölja.

Detta gäller också på kulturområdet. I början av 1960-talet lade SÖ fram en utredning med målsättningen ett årligt anslag på 500 000 kronor för kulturell verksamhet inom De blindas förening. I dag är anslaget mer än dubbelt så stort. Vi har byggt ut detta stöd år för år.

Herr Wiklund i Stockholm gjorde en stor inventering av vilka åtgärder som var tänkbara. Vi tvingas ju alltid att prioritera — vi har inget ymnighetshorn att ösa ur. Vi har förvissat oss om att handikapputredningen arbetar med detta problem. Där har visserligen inte förekommit några mer ingående diskussioner, men enkätvägen har man fått fram hela det material som skall ligga till grund för ett ställningstagande. När utredningen alltså arbetar med denna fråga vill vi naturligtvis avvaktat resultatet därav innan vi skapar oss en totalbild av läget. Det innebär dock inte att vi behöver stå stilla tills utredningens förslag lagts fram.

Det resonemang som herr Wiklund förde om vad de blinda är intresserade av var intressant. Den tidning han talade om var inte i första hand en nyhetstidning — vi har ett stort och ökande flöde av nyheter, inte minst i radio, där en väldig upptrappning av nyhetsförmedlingen skett — utan herr Wiklund talade om önskemålen från de blinda att få vara med i kulturdebatten, att kunna följa recensioner, debattartiklar etc. Jag tror det var en klok värdering som herr Wiklund i Stockholm därvid gjorde. Under det pågående petitaarbetet har De blindas förening fört fram tanken på en kulturtidskrift för de blinda, utkommande en gång i månaden, om jag minns rätt. Föreningens ansåg en sådan tidskrift viktigare

än en varannandagstidning med nyheter. Man har sålunda prioriterat önskemålet om en tidskrift som kan ge ett sammandrag av kulturdebatten speciellt inriktad på de blindas intressen. Jag förmodar att i första hand skolöverstyrelsen uppmärksammar detta önskemål, och sedan får vi göra det när vi skall sätta ihop en budget.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Även jag har redan i mitt första anförande betonat att stödet till de handikappade har byggts ut. Men det var en speciell fråga som jag tog upp, nämligen stödet till produktion av taltidningar, och där har det stått stilla. Till det budgetår som nu snart börjar begärdes anslag till en taltidning, men det önskemålet togs inte upp ens av skolöverstyrelsen. Vad som skett på det området har alltså skett på andra vägar än genom statligt stöd.

Det är riktigt att nyhetsflödet på olika sätt växer, och att detta främst genom ljudradions nyhetsförmedling når även de blinda. Jag vill emellertid erinra om att radioprogramverksamheten har lagts om på en i detta sammanhang relevant punkt. I stället för att man vid olika tidpunkter sände särskilda program med informationer till de blinda har man nu satt in ett kortare program — femton minuter per vecka — med information om de handikappade, alltså inte speciellt om de blinda. Detta är en klar minskning i tillgodoseendet av de blindas behov.

De relativt obetydliga belopp som ges åt de blinda sticker en smula i ögonen när man jämför dem med alla mycket kostnadskrävande åtgärder som vidtas för de seende: presstödet på 35 miljoner kronor, utbyggnaden av ytterligare en TV-kanal och införandet av färg-TV. De blinda är en minoritetsgrupp, som vid denna jämförelse är illa ställd då det gäller informationer och nyheter. Jag anser att detta förhållande inte är tillfredsställande utan att särskilda åtgär-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

der snabbt måste vidtas. Detta är egentligen inte något svårt problem — det bör kunna lösas vid sidan om handikapputredningens stora överväganden, som jag hoppas verkligen skall leda fram till en omfattande reform.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! På en punkt reagerar jag en aning mot herr Wiklunds resonemang, nämligen när han säger att man gör mycket för de friska — i detta fall de seende — medan man försummar minoritetsgrupperna. Under 1960-talet har det varit en alldeles påtaglig överföring, proportionellt sett, av resurserna till förmån för de handikappade över huvud taget. Det är en riktig utveckling, och vi skall se till att de fortsätter. Men det är fel att säga att dessa grupper relativt sett missgynnats.

Som avslutning på denna diskussion vill jag konkret säga, att om skolöverstyrelsen framlägger ett förslag om en kulturtidskrift, för vilken de blinda själva — såvitt jag kunnat följa frågan — framfört mycket goda argument, så kommer vi i departementet under höstens budgetarbete att prioritera det förslaget.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Den sista upplysningen var ju högst intressant och värdefull, och jag ber att få tacka statsrådet för detta klart uttalande, positiva intresse för att få till stånd en sådan kulturtidskrift som vi här talar om.

För att se denna fråga i ett litet längre perspektiv vill jag gärna tillfoga att det framöver torde kunna komma att konstrueras tekniska anordningar för att med annan teknik än ljud-bandet förmedla nyheter, upplysningar och annan information till de blinda. Det finns sålunda säkerligen mycket att göra rent tekniskt på detta område.

Kan vi nu börja med statligt stöd till en bandad kulturtidskrift, hälsar jag na-

turligtvis detta med största tillfredsställelse.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

fru *Mogård* (m), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående påföljden för underlåtenhet att fullgöra betalningsskyldighet gentemot elkraftsleverantör,

herr *Andersson* i Storfors (s), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående tillstånd till och tillsyn över grustäktsverksamhet, samt

fru *Marklund* (vpk), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående förbättring av pensionerna för förtidspensionerade m. fl.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 12

Föredrogs vart efter annat statsutskottets memorial och utlåtande:

nr 55, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett statligt aktiebolag för konsultverksamhet på rationaliseringsområdet jämte motion.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda memorial och utlåtande hemställt.

§ 13

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 57, i anledning av vissa av Kungl.

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1969/70 till regional utveckling, m. m., jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1, bilaga 13 (utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1969)

dels (s. 92—147) anmält för riksdagen vad departementschefen anfört till statsrådsprotokollet angående den regionalpolitiska utvecklingsplaneringen,

dels (punkterna C 1—C 2, s. 147—152 och V: 1, s. 236—237) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de ändrade grunder för lokaliseringstöd som förordats i statsrådsprotokollet,

2. på driftbudgeten under elfte huvudtiteln för budgetåret 1969/70 anvisa

a. till Lokaliseringsbidrag ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.,

b. till Särskilda stödåtgärder i glesbygder ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.,

3. besluta att ramen för lokaliseringsslån under den femåriga försöksperioden vidgades till 900 000 000 kr.,

4. på kapitalbudgeten under Fonden för låneunderstöd till Lokaliseringsslån för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 000 kr.,

5. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1969/70 bevilja lokaliseringsslån med högre belopp än som anvisats under anslaget.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 258 av herr *Axelsson* och II: 295 av herr *Eriksson* i Arvika,

dels de likalydande motionerna I: 368 av herr *Per Jacobsson* och II: 432 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari hemställdes

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde sådan ändring av bestämmelserna för statens lokaliseringspolitik att rörelsekapital kunde inräk-

nas i stödunderlaget vid beslut i lokaliseringsärenden,

dels de likalydande motionerna I: 370 av herr *Per Jacobsson* och II: 434 av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*, vari hemställdes

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde en sådan ändring av villkoren för lokaliseringpolitiken att stöd kunde utgå till sådana servicenärningar i orter i glesbygden som bedömdes som nödvändiga för att en rimlig servicenivå skulle upprätthållas,

dels de likalydande motionerna I: 522 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 626 av herr *Hedlund m. fl.* i vad avsåge hemställan

a. att riksdagen måtte besluta att förstärkt lokaliseringspolitik skulle kunna tillämpas i glesbygdssområden med stora sysselsättningssvårigheter enligt i motionerna angivna grunder,

b. att två arbetsmarknadskonsulenter anställdes hos arbetsmarknadsstyrelsen med speciella uppgifter för glesbygderna i enlighet med motionerna,

dels de likalydande motionerna I: 525 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 625 av herr *Hedlund m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 527 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 623 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av inrikesdepartementets huvudtitel måtte

1. besluta vid punkt C 1. Lokaliseringsbidrag, att anslaget till Lokaliseringsbidrag för budgetåret 1969/70 skulle uppföras som förslagsanslag,

2. anvisa under Kapitalbudgeten, V: 1. Lokaliseringsslån, till Lokaliseringsslån för budgetåret 1969/70 ett investeringsanslag av 300 000 000 kr.,

3. besluta att ramen för lokaliseringstödet under den femåriga försöksperioden skulle vidgas till 1 250 milj. kr., varav 1 000 milj. kr. skulle utgöra lokaliseringsslån och 250 milj. kr. lokaliseringssbidrag,

4. medge att i stödunderlaget för lokaliseringssbidrag måtte kunna inräk-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

nas utgifter för företagsrådgivning i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 534 av herr *Nils-Eric Gustafsson* och II: 651 av herr *Nilsson* i Tvärålund m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 540 av herr *Paul Jansson* m. fl. och II: 628 av fru *Hörnlund* m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 549 av herr *Thorsten Larsson* m. fl. och II: 619 av herr *Gustavsson* i Alvesta m. fl., vari hemställdes

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om åtgärder för en regional samordning av läns- och kommunalplanering som förhindrade en ensidig koncentrationsbildning i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 552 av herr *Ferdinand Nilsson* m. fl. och II: 599 av herr *Dockered* m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 553 av herr *Ferdinand Nilsson* m. fl. och II: 672 av herr *Vigelsbo* m. fl., vari bl. a. hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att stödområdesindelningen i lokaliseringpolitiken avskaffades,

dels de likalydande motionerna I: 560 av herr *Johan Olsson* och II: 605 av herr *Eriksson* i Bäckmora, vari hemställdes

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag angående inrättande av centraler på hantverkets och övriga servicenäringars område under medverkan av arbetsmarknadsmyndigheterna i syfte att dels tillgodose den fasta befolkningens behov samt dels turist- och fritidslivets önskemål och därigenom skapa ett förbättrat underlag för en rimlig servicestandard också i områden med vikande befolkningsunderlag,

dels de likalydande motionerna I: 581 av herrar *Svanström* och *Nils Theodor Larsson* samt II: 597 av herr *Börjesson* i Glömminge m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 592 av herrar *Österdahl* och *Svanström*

samt II: 617 av herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla,

dels motionen II: 348 av herrar *Antby* och *Berndtsson*,

dels motionen II: 350 av herr *Lundberg* såvitt nu var i fråga,

dels motionen II: 670 av herr *Westberg* i Ljusdal, vari hemställdes

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag om ändrade grunder för lokaliseringsstöd måtte besluta att totalramen för lokaliseringsstödet vidgades från tidigare bestämda 1 miljard kr. till 1,1 miljard kr. men att fördelningen skedde med 250 miljoner kr. till lokaliseringsbidrag och 850 miljoner kr. till lokaliseringslån.

Utskottet hemställde,

1. beträffande regional samordning av läns- och kommunplaneringen att riksdagen måtte avslå motionerna I: 549 och II: 619,

2. beträffande huvudmannaskapet för länsplaneringen m. m. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 525 och II: 625, I: 540 och II: 628 samt I: 552 och II: 599,

3. beträffande vissa stadsregioner att riksdagen måtte avslå motionerna I: 258 och II: 295 samt II: 348,

4. beträffande Kungl. Maj:ts anmälan till riksdagen att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförde,

5. beträffande lokaliseringsstöd till statliga företag att riksdagen måtte godkänna vad som förordats i statsrådsprotokollet,

6. beträffande vissa grunder för lokaliseringsstödet att riksdagen måtte

a. vad anginge rörelsekapital som stödunderlag avslå motionerna I: 368 och II: 432 samt I: 522 och II: 626, de två sistnämnda såvitt nu var i fråga,

b. vad anginge utgifter för företagsrådgivning som stödunderlag avslå motionerna I: 527 och II: 623 samt I: 522 och II: 626, samtliga såvitt nu var i fråga,

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

c. vad anginge vissa serviceanläggningar avslå motionerna I: 370 och II: 434 samt I: 522 och II: 626, de två sistnämnda såvitt nu var i fråga,

7. beträffande lokaliseringsstöd för storplanering av turistområden att riksdagen måtte avslå motionen II: 350 såvitt nu var i fråga,

8. beträffande stödområdesindelningen att riksdagen måtte avslå motionerna I: 553 och II: 672 såvitt nu var i fråga,

9. beträffande stöd till vissa regioner utanför stödområdet att riksdagen måtte avslå motionerna I: 581 och II: 597 samt I: 592 och II: 617,

10. beträffande beslutsförfarandet att riksdagen måtte avslå motionerna I: 553 och II: 672 såvitt nu var i fråga,

11. beträffande lokaliseringsstödet högsta andel av stödunderlaget att riksdagen måtte avslå motionerna I: 522 och II: 626 såvitt nu var i fråga,

12. beträffande beslut om förstärkt lokaliseringspolitik att riksdagen måtte avslå motionerna I: 522 och II: 626 såvitt nu var i fråga och i vad de ej behandlats under 6 eller 11,

13. beträffande ramar för lokaliseringsstödet under den femåriga försöksperioden att riksdagen måtte

a. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 527 och II: 623 samt II: 670, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, besluta att ramen för lokaliseringsslån vidgades till 900 000 000 kr.,

b. med avslag å motionerna I: 527 och II: 623 samt II: 670, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om ramen för lokaliseringsbidrag,

14. beträffande anslag för lokaliseringsstödet att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 527 och II: 623, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, för budgetåret 1969/70 anvisa

a. till Lokaliseringsslån på kapital-

budgeten under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 200 000 000 kr.,

b. till Lokaliseringsbidrag på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.,

15. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1969/70 bevilja lokaliseringsslån med högre belopp än som anvisats under anslaget,

16. beträffande arbetsmarknadskonsulenter att riksdagen måtte avslå motionerna I: 522 och II: 626 såvitt nu var i fråga,

17. beträffande servicecentraler att riksdagen måtte avslå motionerna I: 560 och II: 605,

18. beträffande viss teleservice att riksdagen måtte avslå motionerna I: 534 och II: 651,

19. att riksdagen måtte

a. till Särskilda stödåtgärder i glesbygder för budgetåret 1969/70 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.,

b. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om användning av anslaget.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *regional samordning av läns- och kommunplaneringen* av herr *Thorsten Larsson* (cp), utan ansvaret yrkande;

2. beträffande *vissa grunder för lokaliseringsstödet under försöksperioden* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp) och *Thorsten Larsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt *herrar Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört

a. vad anginge rörelsekapital som

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

stödunderlag i anledning av motionerna I: 368 och II: 432 samt I: 522 och II: 626, de två sistnämnda såvitt nu var i fråga,

b. vad anginge utgifter för företagsrådgivning som stödunderlag i anledning av motionerna I: 527 och II: 623 samt I: 522 och II: 626, samtliga såvitt nu var i fråga,

c. vad anginge vissa serviceanläggningar i anledning av motionerna I: 370 och II: 434 samt I: 522 och II: 626, de två sistnämnda såvitt nu var i fråga;

3. beträffande *stödombudsindelningen* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp) och *Thorsten Larsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 8 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 553 och II: 672, såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

4. beträffande *lokaliseringstödets högsta andel av stödunderlaget* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp) och *Thorsten Larsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 11 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 522 och II: 626, såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

5. beträffande *ramar för lokaliseringsstödet under den femåriga försöksperioden* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp) och *Thorsten Larsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 13 bort hemställa,

att riksdagen måtte

a. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 527 och II: 623 och med avslag å motionen II: 670, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att ramen för lokaliseringslån vidgades till 1 000 000 000 kr.,

b. i anledning av motionerna I: 527 och II: 623 samt II: 670, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

6. beträffande *anslag för lokaliseringsstödet* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp) och *Thorsten Larsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som — vid bifall till reservationen 5 — ansett att utskottet under 14 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 527 och II: 623, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, för budgetåret 1969/70 anvisa

a. till Lokaliseringslån på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 300 000 000 kr.,

b. med hänvisning till vad reservanterna anför till Lokaliseringsbidrag på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.;

7. beträffande *arbetsmarknadskonsulenter* av herr *Thorsten Larsson*, fru *Elvy Olsson* samt herrar *Mattsson*, *Nilsson* i *Tvärålund* och *Sjönell*, samtliga (cp), som ansett att utskottet under 16 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 522 och II: 626, såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

8. beträffande *servicecentraler* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Ja-*

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

cobsson (fp), *Nyman* (fp) och *Thors-ten Larsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), *Mundebö* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 17 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 560 och II: 605 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Herr TALMANNEN yttrade:

Överläggningen rörande statsutskottets utlåtande nr 57 må omfatta jämväl utskottets utlåtande nr 58, men yrkanden beträffande sistnämnda utlåtande framställs först sedan detsamma föredrags.

Utskottets hemställan i utlåtandet nr 57 föredrogs; och anförde därvid:

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Låt mig till en början understryka den enighet som råder mellan alla demokratiska partier om målsättningen för vår regional- och lokaliseringspolitik. Om hur den *framdeles* skall konkret utformas råder det i dag visserligen osäkerhet. Vi avvaktar resultatet av den analys av den hittillsvarande politiken och det förslag till nya lokaliseringssatser som kommer att redovisas förmodligen under innevarande år av utredningsmannen, landshövding Mats Lemne. Det är min bestämda övertygelse att den debatt som kommer att följa på utredningsmannens förslag skall leda fram till enighet om både medel och målsättning för en politik som i dag framstår som mera betydelsefull än måhända tidigare. Att de politiska partierna här står samlade är betydelsefullt av flera skäl.

För det första är de samhällsproblem, som det här är fråga om väsentliga för vårt välbefinnande på lång sikt och för de enskilda människornas trygghet och existens i skilda bygder runt om i landet.

För det andra är problemen mycket

komplicerade. Olika intressen bryts mot varandra. De riktlinjer som drogs upp genom 1964 års riksdagsbeslut syftade, som bekant, till att främja en sådan lokalisering av vårt näringsliv att landets tillgångar av kapital och arbetskraft bleve fullt utnyttjade och fördelade så att ett snabbt ekonomiskt fortskridande gynnades. *Effektiviteten* sköts, med andra ord, i förgrunden. Men politiken skulle också hjälpa till att styra utvecklingen »i sådana banor att det stigande välbefinnandet fördelades på ett rättvist sätt och att människorna i olika delar av landet erbjöds en tillfredsställande social och kulturell service». Därmed underströks lokaliseringens politiska aspekter.

Dessa ekonomiska och sociala motiv kan vara svåra att förena. Ändå måste de på något sätt kunna smälta samman. Det kan tänkas — och i det hänseendet har vi i dag rätt att hysa vissa förhoppningar — att motsättningarna är mera kortsiktiga än vi har utgått ifrån tidigare. På lång sikt kan utvecklingen, inte minst om den kompletteras av en förnuftig och realistisk politik, komma att leda till ett mera differentierat och decentraliserat utnyttjande av våra resurser än vad fallet är i dag. Ny teknik, förbättrade kommunikationsbetingelser, kortare förbindelselinjer över huvud taget borde kunna medverka till att bryta den nuvarande klart vikande trenden i vårt lands nordliga delar. Vi kanske, herr talman, just nu befinner oss i en vågdal. Inte minst i ett bättre samarbetande Europa har vårt land större förutsättningar än flertalet andra länder för en turism i ordets mest vidsträckt bemärkelse. De trevande åtgärder som hittills vidtagits i syfte att öppna vårt lands skogs- och fjälltrakter för att möta en latent efterfrågan på den europeiska kontinenten utgör bara inledningen till en utveckling som kan ge helt nya perspektiv åt utnyttjandet av markerna i norra Sverige.

Ett tredje skäl för enighet om den nya

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

regionalpolitiken är följande. Just i dag upplever människorna i skogslänen och i glesbygderna över huvud taget avfolkningen som en tragedi. Människor med rötter i dessa bygder kan inte alltid vara beredda att slita sig loss för att skapa en ny tillvaro under andra betingelser i mellersta och södra Sverige. Man vill inte acceptera en accelererande avfolkning i dessa bygder. Just därför att man har denna inställning finns det en bördig jordmån för politiska överbud. Politiska utspel och önsketänkande kan i dessa bygder skapa förhoppningar och förväntningar som sedan inte kan praktiskt infrias utan leder till svikna förväntningar. Krisläget kan också framtvunga beslut som i det längre perspektivet kan vara okloka eller t. o. m. felaktiga och som kan innebära att vi använder våra tillgångar på ett dåligt och felaktigt sätt. Resultatet kan därför på lång sikt bli rakt motsatt det som vi alla vill uppnå.

De problem som det här är fråga om löser vi inte med verklighetsfrämmande önsketänkande. Det krävs kunskaper och ett medvetande om att svårigheterna måste angripas från roten. Vi måste nå en förnuftig kompromiss, en syntes av de ekonomiska kraven på effektiv användning av våra tillgångar och de sociala mänskliga rättvisekraven. Vi måste alla betala priset för den omvandling som ständigt pågår i vårt näringsliv i syfte att öka våra totala resurser på längre sikt. Den förändringens epok som vi nu är inne i kan, som jag nyss sade, kanske om några år leda till helt nya utvecklingstendenser. Vi kan inte nu lägga de bygder öde som tidigare generationer har odlat upp och som kanske framdeles på nytt kan vara behövliga.

Herr talman! Vi var i allt väsentligt helt eniga om 1964 års lokaliseringspolitiska riktlinjer, och vi börjar nu kunna överblicka resultatet av den hittillsvarande försöksperioden. Även om de hittills vidtagna åtgärderna var nödvän-

diga och även har medfört klart positiva resultat i många hänseenden, börjar — tror jag — allt fler i dag fråga sig om de medel med vilka den hittillsvarande politiken har arbetat var de riktiga.

Inte minst därför avvaktar vi med stor spänning resultatet av herr Lemnes analyser. Jag skall inte föregripa dem, men jag vågar ändå anföra några synpunkter, bl. a. den, att lokaliseringsstödet varit alltför schematiskt och stelt i sin tillämpning och arbetat med för få instrument. Uppgifterna om hur stor nettosysselsättning som har skapats för de i runt tal 750 miljoner kronor som hittills har lagts ner kan diskuteras. Vi vet inte om det är de ekonomiska satsningarna som sådana som har skapat sysselsättning, inte heller i vad mån de kan ha avhållit *andra* företag från investeringar med hänsyn till den konkurrens som har uppkommit eller befarats uppkomma med lokaliseringsstödda företag. Att företag, som skulle ha kommit till på ett håll inom stödområdet, genom lokaliseringspolitiken i viss utsträckning styrs till andra håll är väl i varje fall sannolikt. Vi vet inte heller hur livskraftiga de nya företagen kommer att vara eller om de på grund av stödåtgärderna har gjort större satsningar än vad de är mäktiga att fullfölja på något längre sikt. Den hittillsvarande inriktningen på företag med många anställda skapar större konjunkturkänslighet och större kostnadsberoende för landsdelen än vad fallet skulle ha varit om man hade prioriterat tekniskt inriktade företag.

Jag medger att dessa avvägningar är svåra och komplicerade, men vi måste vara medvetna om att en på framtiden inriktad positiv regionalpolitik är och måste vara något annat än arbetslöshetspolitik. Det på lång sikt väsentliga är direkta regionalpolitiska satsningar, inriktade på att skapa livskraftiga områden med ett differentierat näringsliv. Lokaliseringspolitiken måste

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

alltså vara klart konstruktiv och lägga grunden för en självgenererande utveckling. Om den skall inge förtroende för framtiden och förmå attrahera företagsamhet måste den vara *inte defensiv, utan offensiv*. Att skapa produktionskapacitet i och för sig är naturligtvis inte nog. Det är viktigare att se till att avsättningsmöjligheter finns för de produkter som framställs. Det gäller att satsa på vetande, nyskapande, idéer, know-how och risktagande.

Jag är medveten om att begreppet företagsklimat av många betraktas som en rätt sliten klyscha, men jag menar att det begreppet fortfarande har bärkraft. Jag är inte övertygad om att hittillsvarande politik har varit ägnad att skapa just detta slags klimat. I de bygger som jag här tänker på måste man framkalla en atmosfär av det slag som möter exempelvis i de utsprungligen oländiga och fattiga bygderna kring Gnosjö och Anderstorp. Vi måste få fram kreativa människor och stimulera skaparkraft.

Genom att samordna flera inbördes samverkande etableringar av helt olika slag skapar man också förutsättningar för vidareutveckling och för ett kvalificerat serviceunderlag. Om välutbildad, lätttrörlig yngre arbetskraft skall stanna kvar i dessa orter måste sysselsättningen varieras, inte minst inom service-sektorn.

Men som sagt, herr talman: den definitiva betygsättningen, den säkra betygsättningen måste anstå till dess att vi har tagit del av utredningsmannens analys. Så mycket är emellertid fullt klart i dag, att vi hittills inte har lyckats lösa skogslänens och liknande områdets problem. I själva verket är ju läget mera akut nu än någonsin tidigare och därmed också vår skyldighet att åstadkomma en långsiktig förnuftig lösning mera påtaglig.

Den samhällsekonomiska situation som vi befinner oss i är på något sätt skrämmande ologisk. Vi har å ena sidan

ett övertryck inom näringslivet i mellersta och södra Sverige med ett par lediga platser på varje arbetslös arbetstagare, medan vi i skogsläna å andra sidan har stora sysselsättningsvårigheter och inte mindre än fyra arbetslösa på varje ledig plats. Det är både ur effektivitetens och ur mänsklig synvinkel en orimlig situation, som vi inte kan undandra oss att försöka komma till rätta med.

Jag utgår från att herr Lemnes utredning kommer fram under året och skall remissbehandlas under året. Myn-digheter och olika organisationer får då tillfälle att framföra sina förslag och komplettera utredningsmaterialet, och sedan får vi här i riksdagen ett långt bättre underlag för våra bedömningar än vad vi hade när vi tog standpunkt år 1964.

Det skulle, menar jag, herr talman, strida mot all gängse tradition i vår riksdag och det skulle också vara sakligt felaktigt om vi nu, det sista året av den femåriga försöksperioden, improviserade nya åtgärder och byggde ut det nuvarande lokaliseringstödet med nyheter, vilkas konsekvenser vi inte med säkerhet kan bedöma och som dessutom skulle kunna leda till att vi kan låsa oss i våra ställningstaganden innan vi har sett herr Lemnes förslag.

Det är av det skälet som moderata samlingspartiets företrädare i statsutskottet inte har kunnat följa centerpartiet och folkpartiet i deras försök att lappa på det nuvarande systemet med kompletterande förslag. Det finns inte, menar vi, tillräckligt underlag för att bedöma vilka konsekvenser det skulle få i konkurrenshänseende eller på annat sätt om vi räknade in rörelsekapital eller utgifter för konsulter m. m. i de belopp som skall utgöra underlag för lokaliseringstödet. Vi har alla tidigare varit överens om att driftkostnader inte skall subventioneras.

På någon punkt skulle vi naturligtvis i och för sig ha kunnat acceptera dessa

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

båda partiernas bud. Jag har exempelvis — det vill jag gärna medge — själv stor sympati för tanken på att slopa den nuvarande principiella bundenheten till ett stödområde, men mot sådana förslag talar likväl att *hela* frågan om den svenska lokaliseringspolitikens inriktning torde komma att presenteras nästa års riksdag och att vi i dag faktiskt *har* möjligheter att ge bidrag utanför stödområdet, om det finns behov av det.

Jag upprepar, herr talman, vad jag strök under inledningsvis, nämligen att lokaliseringspolitiken utgör ett område som är så betydelsefullt och rör så allvarliga problem, att det inte lämpar sig för demonstrativa bud. De bygger det är fråga om har allt att vinna på att problemen löses konstruktivt och i enighetens tecken. Det kan inte vara riktigt att föregripa de betydelsefulla och svåra ståndpunktstaganden som vi måste göra här i riksdagen troligen redan nästa år.

Jag är självfallet medveten om att vissa reservationer till statsutskottets utlåtande inte direkt rör det ämnesområde som herr Lemne sysslar med, utan gäller ämnen som behandlas av arbetsgruppen för glesbygdfrågor, en grupp som, om jag inte är fel underrättad, troligen kommer att ersättas av en särskild parlamentarisk utredning. Även här skulle det alltså innebära ett föregripande av en pågående utredningsverksamhet om riksdagen nu toge ställning. Det är orsaken till att jag inte har kunnat följa mittenpartierna i deras krav på arbetsmarknadskonsulter och servicecentraler.

Medvetandet om de anspråk på lokaliseringspolitiken, som det nu aktuella läget kan ställa, har föranlett oss i statsutskottet att gå med på en vidgning av anslagsramarna till totalbeloppet 1 100 miljoner kronor. Av det beloppet står 900 miljoner till förfogande för lokaliseringslån och 200 för lokaliseringsbidrag. Till och med mars 1969 har lämnats lån med i runt tal 600 mil-

joner kronor och bidrag med knappt 150 miljoner kronor. För ytterligare lån och bidrag står alltså i dag till buds i runt tal 300 miljoner respektive 50 miljoner kronor. Det finns ingenting som tyder på att dessa ramar inte skulle vara tillräckliga och att de anslag som ställts till förfogande ej skulle vara väl anpassade till ramarna.

Skulle mot förmodan dessa belopp visa sig otillräckliga, utgår jag ifrån att tilläggsanslag kommer att påyrkas redan under höstens lopp. Det finns alltså — såvitt jag förstår — ingen anledning att nu i dag räkna upp dessa belopp ytterligare. Ingen kan — tror jag — med gott samvete göra gällande att inte socialdemokraterna och moderata samlingspartiet är lika djupt engagerade i strävan att tillgodose de behov som det är fråga om som de två mittenpartierna.

Låt mig sedan, herr talman, uttrycka min uppskattning av den utförliga redovisning av den lokaliseringspolitiska samhällsplanering — som numera omfattas av begreppet regionalplanering — som den dåvarande inrikesministern lämnat i årets statsverksproposition. Jag kan så gott som helt ansluta mig till hans synpunkter. Den regionala forsknings- och utredningsverksamhet, som nu kommer att fullföljas i regionalpolitiska handlingsprogram, ger underlag för den lokaliseringspolitik, till vilken riksdagen om något år har att ta ställning, och även för det samarbete mellan statsmakterna och näringslivet som helt nyligen har inletts. Statsutskottet har varit enigt i sin bedömning och i sin uppskattning av denna kartläggning.

I den allmänna debatten har emellertid av denna planeringsverksamhet ibland dragits slutsatser som jag finner vara alltför långtgående och som inte kan lämnas helt obemötta i detta sammanhang.

Att vi genom sådana här regionalpolitiska utredningar och planer berikar våra kunskaper och skapar underlag

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

för lokaliseringpolitik och investeringar av olika slag är, som jag redan har sagt, värdefullt och nödvändigt. Men om planeringsverksamheten fullföljes så långt, att resultaten läggs till grund för en målmedveten direkt politisk styrning även av näringslivets investeringar och, med andra ord, användes som instrument för något slags statlig planhushållning, skulle det kunna få verkligt allvarliga konsekvenser. Vår näringsstruktur måste kunna fritt anpassas efter de snabbt växlande förhållandena. Vi är beroende av omvärlden. Vår internationella konkurrenskraft måste upprätthållas och förstärkas. Vi måste kunna hävda oss på världsmarknaderna. Jag vill understryka detta, herr talman, därför att det i den politiska debatten från socialdemokratiskt håll har redovisats vissa tankegångar om en direkt styrd och dirigerad lokaliseringsplanering av enskilda företag.

Jag omnämnde nyss det nyligen inledda samarbetet mellan statsmakterna och näringslivet i syfte att stimulera företagsetablering inom det norra stödområdet. Jag vill uttrycka min uppskattning av det initiativ som vår nye inrikesminister, herr Holmqvist, har tagit i det hänseendet. Vi har också all anledning att uttrycka förhoppningar om att det initiativet skall leda till konkreta resultat. Det kan nämligen inte uteslutas att det motstånd som på sina håll förelegat, då det gällt etableringar i norra delen av landet, delvis kan ha byggts på bristande information om de företagsekonomiska betingelserna och måhända också på förutfattade meningar om områdets allmänna näringspolitiska förutsättningar. Det är inte alldeles omöjligt att den hittillsvarande lokaliseringspolitiska verksamheten i vissa fall har fått en motsatt effekt mot den som vi har åsyftat. Genom det av alla omfattade kravet på starka samhälleliga insatser kan man ha skapat ett psykologiskt motstånd mot etableringar på affärsmässig bas. Man har

kanske bibringats intrycket av att sådana inte kan löna sig, just därför att stödverksamheten har fått så stort utrymme. Jag vill inte påstå, att så är fallet, men jag vill heller inte utesluta möjligheten av att så kan vara fallet. En fördjupad information i samarbete mellan stat och näringsliv skulle i varje fall kunna bryta ner sådana föreställningar, om de finns, och bidra till att göra klart för företagen att det — inte minst i en het konjunktur — kan vara direkt lönsamt att satsa på Norrland.

Erfarenheterna från de filialbildningar som har kommit till stånd med hjälp av inte minst investeringsfonderna har såvitt jag vet varit gynnsamma. Jag tycker att finansministerns förslag i kompletteringspropositionen är bra, nämligen att de långa investeringsfonderna i fortsättningen skall få utnyttjas i samma syfte. Det är å andra sidan, som jag nyss framhållit, obestridligt att bristen på differentierat näringsliv och skolad arbetskraft har utgjort ett försvårande och fördyrande moment för den ytterligare filialetablering som vi nu anser vara önskvärd. Kostnaderna för utbildning av arbetskraft i sådana här filialer är avsevärda, och även om resultatet efter inkörningsperioden varit tillfredsställande har initialkostnaderna varit högst betydande, i själva verket större än jag tror företagen själva räknade med. De krav som framförts från oppositionens sida om ökat stöd för företagsutbildning och om skattefri fondering av medel för sådan utbildning bör därför i längden inte kunna avvisas.

Herr talman! Ett problem som över huvud taget inte har behandlats av statsutskottet och inte heller berörts i statsverkspropositionen är det motsatsförhållande som i praktiken föreligger mellan den statliga regionalpolitiken och kommunal lokaliseringspolitisk aktivitet. Då riktlinjerna för lokaliseringpolitiken drogs upp och då nya organ skapades för planering och samråd ut-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

gick regering och riksdag ifrån att den kommunala subventionspolitiken skulle begränsas, men gjorda undersökningar har visat ett motsatt resultat. Det har blivit vanligare än förr att kommunerna i eget och fullt förklarligt intresse stöder tillkomsten av nya företag genom borgen, med förmånliga lån samt genom försäljning och uthyrning av mark och byggnader till priser under självkostnaderna. Ökningen har varit större i kommuner inom stödområdet än i sådana som ligger utanför. Hur ansvars- och befogenhetsfördelningen mellan stat och kommun skall ske och hur den skall infogas i det större mönstret vill jag inte nu uttala någon bestämd mening om. Men den översiktliga bedömning av våra samlade resurser och deras fördelning som pågår i den nu inledda långsiktiga planeringspolitiken kan vara svår att förena med en egen kommunal lokaliseringspolitik utanför det av statsmakterna skisserade mönstret. Oavsett vilken uppfattning man har, är därför en samlad analys av dessa frågor önskvärd, och man kan väl läsa mellan raderna i statsverkspropositionen att vederbörande tänker sig en sådan. De inbördes relationerna mellan de olika styrande funktionerna måste alltså klarläggas.

Det finns också, herr talman, ett skäl att med några ord ta upp den aspekt på regionalpolitiken som rör möjligheterna att vitalisera skogslänens näringsliv genom etableringar av statliga eller halvstatliga företag. Om, menade dåvarande inrikesministern Rune Johansson i statsverkspropositionen, den spontana näringsgeografiska utvecklingen inte kan positivt påverkas genom lokalisering av bostadsbyggande och offentlig verksamhet samt lokaliseringstöd, bör statliga eller halvstatliga företagslokaliseringar komma i fråga i den mån »en väsentligt förändrad utveckling betraktas som nödvändig i vissa delar av landet». Samtidigt underströk inrikesministern att det ännu inte är möjligt

att överblicka förutsättningarna för sådana statliga insatser och att det med all sannolikhet är uteslutet att den statliga företagsamheten skulle koncentreras till områden som det enskilda näringslivet finner mindre lämpliga som lokaliseringsorter.

Den delegation för statlig industrietablering som tillsattes i november förra året och som, enligt en proposition som vi kommer att behandla här i kammarerna om någon vecka, skall ombildas till Svenska Industrietableringsaktiebolaget SVETAB har, såvitt jag vet, bara lyckats redovisa ett enda lokaliseringsprojekt, för övrigt ett rätt tveksamt sådant. Jag tror inte det blir lätt spåra upp nya lönsamma projekt, men några bör naturligtvis kunna uppletas, inte minst om SVETAB, som oppositionen önskar, koncentrerar sin verksamhet till övre Norrland. Mot bakgrunden av de mycket högt spända förväntningarna på SVETAB i propositionen och de synpunkter i denna som jag nyss återgav finns det faktiskt anledning fundera något över i vilka fall statlig företagsamhet bör och kan etableras. Skall man tolka förre inrikesministern Rune Johansson efter hans egna ord — vilket man bör göra — skulle ju statliga företag icke etableras på platser där det saknas företagsekonomiska förutsättningar för etablering. Endast där betingelserna är gynnsamma skulle etablering komma i fråga. Men där så är fallet borde etableringarna inte behöva vara statliga. I dessa fall borde det inte vara svårt för staten eller för SVETAB att finna lämpliga företagare och att stimulera dem till egna insatser, om de inte anmäler sig själva.

Vi har inte obegränsade resurser. Därför måste vi hushålla med dem. De bör, med andra ord, sparas till uppgifter som framstår som oundgängligen nödvändiga, d. v. s. till insatser i områden där räntabilitetsförutsättningarna inte möjliggör för enskilda initiativ — i varje fall på kort sikt — att göra sig

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

gällande. Behov av sådana satsningar kommer med säkerhet att föreligga. Det får väl betraktas vara det pris som vi alla får vara beredda att betala för att lösa problem som vi åtminstone kan hoppas skall vara av övergående natur.

Inte minst då det gäller de rena glesbygderna, d. v. s. de områden i framför allt inlandet, där man knappast kan räkna med en gynnsam näringspolitisk utveckling ens på längre sikt, kan sådana insatser bli nödvändiga. Det kan vara behövt att här satsa på replipunkter, nödvändiga för att bygderna runt omkring skall kunna leva vidare. I regel är det här rent sociala synpunkter som dominerar. Som statsutskottet understryker är det nödvändigt att vidare utveckla glesbygdstödet för dessa orter. Det är, för att citera utskottet, »självlärt att det ekonomiska framåtskridande som främjas genom omstruktureringarna i näringslivet får bära kostnaderna för att samhällsservicen bibehålls i rimlig omfattning och en del av de kapitalförluster som måste drabba enskilda människor i utflyttningsområden». Det är inte minst med hänsyn härtill som man har anledning fråga sig varför statliga insatser i form av nya hel- eller halvstatliga företag skall behövas inom områden, där det finns betingelser för en utveckling av enskilda företag. På den punkten är vi tydligen inte helt eniga. I varje fall råder där oklarhet. Socialdemokraterna har hittills icke klart redovisat var de står, än mindre angivit motiven för statliga etableringar som icke framstår som absolut nödvändiga av olika klart motiverade sakliga skäl.

Det är för övrigt påfallande att de glesbygdsområden i vårt land som kämpar med de största sysselsättningsproblemen är just de områden där statliga företag dominerar. Att så är fallet kan naturligtvis bero på att den enskilda företagsamheten visat så bristande initiativkraft att statliga etableringar framtvingats. Enskilda företag har lagts ned,

och då har statliga företag trätt till. Det kan inte bestridas. Men det kan naturligtvis också förhålla sig så att den statliga etableringen har utlöst en kedjereaktion och att själva förekomsten av några dominerande statliga företag har hämmat enskilda insatser. Man har så att säga lagt sitt öde i statens knä. Man väntar på nya statliga initiativ, nya satsningar, och intar över huvud taget en mera avvaktande attityd än man gör inom sådana områden där motsvarande dominans inte föreligger. Man har så småningom själv börjat tro att enskild företagsamhet inte lönar sig på grund av den statliga starka satsningen. Var sanningen ligger är svårt att avgöra. Där ligger en psykologi som jag tycker det vore värt att analysera, om det nu är möjligt.

Låt mig också erinra om en fråga som behandlades här i kammaren i onsdags, nämligen problemet rörande inmutningsrätt och prospektering i Norrbottens län. Doktrinen att inmutningsrätten i princip skall förbehållas kronan är verkligen inte ägnad att stimulera till nya initiativ av olika slag. Skall vi kunna skapa ett företagsklimatet i Norrland — och jag tror som sagt att det finns förutsättningar för det — måste sådana här nymerkantilistiska begränsningar bringas att upphöra.

Slutligen vill jag säga att vad vi nu debatterar bara är en del av den stora frågan om den framtida regionalpolitiken i vårt land. De arbetsformer som vi har att brottas med i vår riksdag har lett till att endast anslagsfrågorna och utformningen av lokaliseringspolitiken under försöksperioden har handlagts av statsutskottet. Vi har alltså nu att ta ställning *bara* till detta begränsade avsnitt. De verkligt väsentliga näringspolitiska långsiktiga aspekterna, de som kommer att avgörande påverka näringsstrukturen, behandlas av bankoutskottet och blir föremål för kammardebatt först om 14 dagar. Detta är otillfredsställande, bland annat därför att

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

dagens utlåtanden med deras många reservationer kan ge ett intryck av att det föreligger motsättningar mellan de demokratiska partierna om regionalpolitiken och dess syften.

Sett ur helhetens synvinkel och i ett långsiktigt perspektiv är de många reservationer, som fogats vid statsutskottets utlåtande nr 57, helt betydelselösa. De, som — med rätta menar jag — anser det sakligt och principiellt felaktigt att under det sista året av en femårig försöksperiod plöttra med det nuvarande lokaliseringsstödet, skulle emellertid kunna beskyllas för att vara negativa. Det bör därför på nytt — och starkt — understrykas, att de konstruktiva riktlinjerna för regionalpolitikens utformning på sikt redovisas i motioner som behandlas av bankoutskottet. En riktig bild av hur vi i olika politiska läger bedömer den framtida utvecklingen och av vad vi verkligen vill åstadkomma för att tillgodose olika intressen, förutsätter alltså ett studium av det utlåtande från bankoutskottet som kommer att föreligga på riksdagens bord först om någon vecka. Det är nödvändigt att särskilt framhålla detta, så att inte någon skall få ett alldeles felaktigt intryck av hur vi på olika håll bedömer detta betydelsefulla problemkomplex.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 57 behandlas anslagen till regional utveckling m. m. Under tidigare år har dessa frågor rubricerats som anslagen till lokaliseringpolitiken. Jag tycker att den nya benämningen är bättre. Den säger mer om målet för den politik som det är fråga om, och formuleringen begränsar inte åtgärderna till vissa delar av vårt land.

De politiska åtgärderna bör anpassas efter de mål som man vill uppnå inom olika regioner. För att nå detta

syfte bör man naturligtvis differentiera och inordna åtgärderna i planerna för den regionala utvecklingen i stort. Inom centern förutsätter vi att den pågående lokaliseringsutredningen arbetar efter dessa intentioner.

Den i statsverkspropositionen redovisade länsplaneringen får vi hoppas är en god början till en bättre regional planering. Jag ser denna planering som ett viktigt led i arbetet för den framtida lokaliseringpolitiken, vilken skall skapa en grund för fördelningen av samhällets resurser.

Från vårt håll vill vi understryka att denna regionala planering inte får bli ett medel för central styrning och dirigering mot ökad koncentration, utan måste vara ett led i strävandena mot en bättre balans i ett mera decentraliserat samhälle. Från vissa håll yppas farhågor för central styrning. Jag kan inte finna att skrivningen i förevarande utlåtande syftar till en sådan — tvärtom.

Den planering som hittills utförts har visserligen varit centralt styrd från inrikesdepartementet. Styrningen har dock, såsom jag uppfattar den, främst bestått i regler för arbetet, vilka skulle göra planeringsresultaten jämförbara mellan olika områden i vårt land. Man kan inte rikta någon invändning mot detta. Kommuner och landsting har fått yttra sig över länsstyrelsernas förslag till inrikesdepartementet innan de insänts dit.

På något håll synes länsstyrelserna inte ha beaktat synpunkter som framförts från till exempel landstingen. Det är i så fall anmärkningsvärt. Enligt vår mening bör en regional planering av denna art ligga politiskt förankrad hos regionens invånare på reell beslutsnivå. Landstinget vore då det naturliga och riktiga planerings- och beslutsorganet.

De i statsverkspropositionen publicerade resultaten har testats fram genom olika enhetliga utredningsmetoder. Det tar har möjliggjort jämförelser mellan

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

olika län och givit viss stadga åt systemet.

Prognos 1 har den karaktären och får betraktas som ett räkneexempel. I prognos 2 redovisar länsstyrelserna sin uppfattning om innebörden i den bedömda utvecklingen utan centralt utfärdade metodiska anvisningar. Länsstyrelserna har haft att på grundval av prognoser formulera en målsättning angiven i befolkningstal i varje kommunblock år 1980. Om befolkningstalen i denna målsättning avvek från de värden som prognos 2 angav innebar detta att det ansetts motiverat att korrigera den prognoserade utvecklingen.

För flertalet kommunblock inom stödområdet har det varit nödvändigt att uppjustera befolkningstalen i förhållande till prognos 2. Totalt förutsätter denna att industrisysselsättningen i landet skall öka med 5 procent. Andra bedömningar — bl. a. av långtidsutredningen — går ut på att industrisysselsättningen kommer att minska i vårt land. Mot den bakgrunden uttalar statsrådet att högre befolkningsvärden i målsättningen för ett län än prognos 2 anger inte godtas utan reservation. Statsutskottet har accepterat den skrivningen. Jag vill på denna punkt göra en del påpekanden.

Prognos 2 är inte grundad på tillfredsställande kriterier och enhetliga och jämförbara grunder. Det finns därför förutsättningar för stora felkällor i dessa avseenden liksom i den rent matematiska framräkningstekniken. Jag skall nu inte gå in på detta, men jag vill understryka att planeringstekniken behöver utvecklas betydligt. Den rekommendation som Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen ger länsstyrelserna beträffande den kommande planeringen för prognos 2 kan därför inte anses bindande i fråga om målsättningen och de åtgärder som regionalt anses behövliga. Målsättningen måste alltid prövas med hänsyn till vad som anses behövt från fall till fall. Det är helt

naturligt bl. a. i glesbygdsklocken. Och vi har — om jag så får uttrycka mig — en spegelvänd problematik i de starkt expansiva regionerna.

Utskottets skrivning binder alltså enligt min mening inte planeringen till vissa bestämda tal. Statsrådets uttalande måste uppfattas som en totalbedömning, som ger betydande frihet beträffande planering och målsättning i de enskilda fallen.

I år har det redovisade planeringsresultatet bara anmälts för riksdagen. Länsstyrelserna har fått i uppdrag att fortsätta med att konkretisera planerna. En andra redovisning från länsstyrelserna beräknas ske våren 1971. Den nu föreliggande planeringen måste därför ligga till grund för regionala åtgärder till dess.

Regeringen får trots bristerna i planeringstekniken inte vara så passiv som hittills. Det anser jag vara den sämsta politiken. Enligt centerns mening måste vi härvidlag liksom när det gäller arbetsmarknadspolitiken pröva oss fram med en viss försöksverksamhet. Jag beklagar att försökstiden för lokaliseringspolitiken i detta avseende inte har utnyttjats bättre än som skett. Många ytterligare åtgärder borde ha kunnat prövas under den gångna perioden på cirka fyra år. Det har framlagts konkreta förslag, inte minst från vårt håll. Att vi i år fullföljer våra förslag tycker jag inte är något fel. — Jag vill redan nu säga att det beslut som riksdagen kommer att fatta nästa år beträffande lokaliseringspolitiken inte bör få bindas så hårt att inte minsta ändring eller tillägg kan göras.

Regeringens anmälan om regionalpolitiken har utskottet kommenterat på ett sådant sätt att vi alla i utskottet kunnat enas. Jag tycker att detta är mycket glädjande. Som vi har uppfattat saken ansluter sig skrivningarna i mycket stor utsträckning till den politik som vi har försökt att föra fram under många år; detta är som sagt glädjande. Måhända

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

lägger partierna olika betoning på olika avsnitt av den föreliggande skrivningen. Vi har avstått från reservationer och från försök att ytterligare konkretisera. Vissa frågor i detta sammanhang är föremål för utredning och även föremål för remissbehandling.

Herr talman! Lokaliseringspolitiken i övrigt kommer att behandlas av Alvar Andersson i Knäred, varför jag övergår till statsutskottets utlåtande nr 58 som behandlar arbetsmarknaden.

Fjölårets statsverksproposition benämndes som en arbetsmarknadsbudget. Anslagen ökades mycket kraftigt för arbetsmarknadspolitikerna eller med nära 500 miljoner kronor. Detta skedde på grund av det prekära sysselsättningsläge som då var rådande. Ökningen föranledde inga invändningar. I år är konjunkturen på uppåtgående och efterfrågan på arbetskraft är betydande, särskilt i södra Sverige och inom de så kallade expansionsregionerna. Detta understrykes också i kompletteringspropositionen.

Regeringens förslag i år innebär ändå en ytterligare ökning av insatserna inom arbetsmarknadspolitikerna med en realeffekt på cirka 285 miljoner kronor. Det är särskilt omskolningsverksamheten och åtgärder för handikappade, svårflyttade och äldre arbetskraft som får största andelen av denna ökning. Det är mycket tillfredsställande att man i år ställt ytterligare resurser till förfogande på dessa områden.

Beträffande de stora riktlinjerna och de stora kostnadsposterna råder inga delade meningar. Ändå föreligger som herr Bohman har påpekat inte mindre än 17 reservationer till statsutskottets utlåtande nr 58. Reservationerna omfattar frågor som berör mindre områden, frågor som är aktuella för måhända mindre grupper i avvikande förhållanden. De många reservationerna får inte tydas så att det skulle råda en principiell oenighet, ty så är inte alls förhållandet. Även om reservationerna be-

rör frågor av mindre omfattning, har de ändå stor betydelse för de människor som får kännning av de förslag som förs fram i dem. Därför kan jag inte anse dem vara betydelselösa. Tvärtom!

Näringslivets utveckling mot en mera avancerad teknik och ständiga strukturförändringar medför också ständiga omställningsproblem. Särskilt den äldre friställda och underförsörjda arbetskraften har utomordentligt svårt att komma in i arbetslivet igen. Det är ungefär samma förhållanden beträffande löntagare som företagare. Småbrukarna utgör här den största gruppen. Som regel har de inte en tillfredsställande försörjning av sin verksamhet. De föreslagna ändringar i omställningsstödet, som föreslås i propositionen nr 56, medför vissa väsentliga förbättringar i det avseendet. Detta måste betyda en mjukare och mera praktisk tillämpning som överensstämmer med motiven för konstantstöd. Jag beklagar att utskottsmajoriteten såsom tidigare visat en sådan oförståelse för att utvidga åtgärder som syftar till en bättre försörjning, främst för personer i glesbygderna, där det är svårast att komma till rätta med de här problemen.

Som jag tidigare anfört är detta en av orsakerna till de många reservationerna, vilka för dessa människor är utomordentligt betydelsefulla. De olägenheter av förändringar som till övervägande del varit till nytta för hela vårt folk och som ökat nationalprodukten har hittills i stor utsträckning fått bäras av dem som drabbats av olägenheterna. Jag tror att enighet råder bland alla partier om att detta inte får fortsätta. Detta gäller inte minst småbrukarna. Dessa olägenheter måste solidariskt bäras av oss alla, och det glädde mig att herr Bohman så kraftigt underströk just detta förhållande. Oavsett konjunkturläget behövs därför mycket stora anslag för att hålla dessa grupper skadelösa, vilket kan åstadkommas genom skyddad och halvskyddad verksamhet

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

av olika slag, kontantstöd, särskilda beredskapsarbeten, omskolning och inte minst en rad lokaliseringpolitiska åtgärder. Dessa frågor förs fram i reservationerna i utskottsutlåtandena vi i dag behandlar.

Den totala arbetslösheten i landet har inte minskat i proportion till det ökade antal arbetstillfällen som registreras i arbetsmarknadsstatistiken. Det är svårigheterna för de grupper jag nyss har nämnt som ligger bakom detta förhållande. Att problemen är mycket svåra synes mig framgå bl. a. därav att generaldirektör Bertil Olsson för första gången sedan jag kom med i tredje avdelningen inte har haft tid att komma till avdelningen för att redogöra för arbetsmarknadsläget. Det är utomordentligt viktigt i sammanhang som dessa att de ansvariga kan göras fria för att vid besök i utskotten redogöra för situationen; det gäller inte minst arbetsmarknadspolitiken men naturligtvis också andra områden.

Den konjunkturuppgång som vi nu upplever slår igenom mycket ojämnt. De regionala skillnaderna ökar. I de högindustrialiserade områdena i vårt land efterfrågas i dag mycket folk till arbetsplatserna. Investeringsviljan där är också mycket stor. I de s. k. skogs-länen och i de lågindustrialiserade områdena är arbetslösheten däremot som regel högre än i fjol. Investeringsbenägenheten har där inte heller ökat tillnärmelsevis så mycket som i expansionsregionerna. Flyttningsströmmen av människor från Norrland, och även från andra områden som är industrifattiga, har sannolikt aldrig varit större än för närvarande; viss statistik tyder på det.

Det låter underligt, och jag hoppas att det är felaktigt, men hittills har nog konjunkturuppgången av många människor i Norrland upplevts på det sättet att den i sig själv har varit en negativ faktor i fråga om möjligheterna att få arbete i hemorten. Naturligtvis bör den

förbättrade konjunkturen öka möjligheterna att anskaffa arbetsobjekt också i dessa områden, om arbetskraften får utnyttjas som ett starkt lokaliseringpolitiskt medel, men förhållandet är inte sådant nu.

Jag vill med tanke på de enskilda människornas situationen inte i och för sig kritisera att samhället vidtar åtgärder för att skaffa dem arbete när det inte är möjligt att få arbete hemma. Arbetsmarknadsstyrelsen skall nu bl. a. genom omdisponering av sin arbetskraft ytterligare förstärka sina resurser för flyttningsverksamhet. Arbetsmarknadspolitikens mål är ju i första hand att ge arbete och trygghet åt drabbade individer. Det råder politisk enighet om detta. På grund av helt otillräckliga insatser på andra områden för att skapa sysselsättning har arbetsmarknadspolitiken emellertid blivit ett medel i en koncentrationspolitik. Vi i centern opponerar mot just detta senare.

Arbetskraften levereras gratis till företaget i expansionsregionerna. Hittills har det gjorts gällande att de industrifattiga områdenas bästa lokaliseringstillgång är arbetskraften, men man kan inte med styrka hävda detta i dag. Som regel har dessa områden också en mycket väl utbyggd kommunal service. Små, marginella samhällsinsatser i övrigt har behövts för utbyggnad av näringslivet där; jag vill särskilt peka på bostadsområdet. Om några år kommer inom stora delar av vårt land — jag tänker då inte bara på de utpräglade glesbygderna, som inte räknas som expansiva, och deras tätorter — bristen på arbetskraft och den stora andelen äldre att vara ett direkt avgörande hinder, herr statsråd, för företagslokalisering till dessa områden. Har regeringen uppmärksammat detta?

Har regeringen uppmärksammat att vi verkligen är ute i sista minuten? Det är inga överord när jag påstår att vissa områden och orter i t. ex. Norrlands in-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

land står inför en katastrof, om inte åtgärder omedelbart vidtas. Ett politiskt ställningstagande, varom vi i många år framfört önskemål, är nödvändigt för dessa områdens framtid. En utvecklingsplan som garanterar de nödvändiga tätorternas existens måste upprättas. Vi kan inte fortsätta med att bara tala om dessa problem — nu måste vi ha praktiska resultat, i annat fall sprider sig den pessimism som redan finns och föder i sin tur ytterligare pessimism som avskräcker från företagslokalisering.

De åtgärder regeringen hittills vidtagit, främst på det sociala området, har gått ut på att förstärka den sociala standarden i vissa områden. Dessa sociala åtgärder är utomordentligt viktiga och nödvändiga men måste kompletteras av andra som leder till att dessa områden tillförs sysselsättning. Från vårt håll har vi i många år pekat på de samhällsekonomiska och miljömässiga vådorna av att bara passivt se på och t. o. m. stimulera avfolkning av vissa bygder och accelerera takten i koncentrationen till andra områden.

Tillåt mig, herr talman, att anföra några exempel från mitt hemlän och nämna sådana orter som Lycksele, Storuman och Vilhelmina. Många fler centralorter är nödvändiga i detta län, om man skall kunna tala om en rimlig service. En tredjedel av befolkningen i detta område försörjer sig alltså på jord- och skogsbruk. En sysselsättningsökning motsvarande hälften av Volvos i Göteborg skulle rädda situationen under den överblickbara framtiden.

Den skatteeftergift som Volvo får via investeringsfonderna kan jämföras med hela det lokaliseringsbidrag som man beräknar att betala ut inom stodområdet under hela försöksperioden 1965—70. Regeringen har inte varit snål i sin lokaliseringspolitik beträffande Volvo och Göteborg. Det är sannerligen inte tillgången på arbetskraft utan tillgången på arbetstillfällen som utvecklar sam-

hällena. Människorna får inte flyttas som kollin. Många av de 5 000 arbetare som nu kommer att beredas sysselsättning i Göteborg kommer att vara av statsmedel flyttade norrlänningar. De behöver bostäder i Göteborg, det måste beredas plats för deras barn i skolor, de kommer att ta upp platser på sjukhusen etc. Småmulorna till andra orter rättfärdigar inte den stora satsningen i denna ekonomiskt redan upphettade region.

När konjunkturerna nu förbättras bör enligt gällande bestämmelser investeringsfondsmedlen användas mer restriktivt. En viss omsättning torde emellertid behöva medges. Den ordning som genom särskilt riksdagsbeslut infördes på försök under tiden 1 januari 1963 — 1 juli 1965 om konjunkturfondernas användning i lokaliseringpolitiken bör enligt min uppfattning återinföras. Sysselsättningseffekten visade sig vara mycket god enligt dåvarande inrikesministerns redovisning i statsverkspropositionen — jag tror att det var år 1966. På detta sätt introduceras också företagmässig erfarenhet i områden som särskilt behöver den. Jag vill fråga inrikesministern om man inom regeringen överväger ett sådant förslag som ett led i sysselsättningspolitiken — skrivningen i kompletteringspropositionen kan tyda på det. Skulle så vara fallet vill jag notera det som en stor politisk framgång för centerpartiet och för strävandena att få till stånd en företagslokalisering i områden som framför andra behöver en sådan.

Herr talman! Jag har redovisat motiveringarna för flera av de reservationer, som fogats till statsutskottets utlåtande nr 58 utan att därvid ange reservationernas nummer. Jag vill nu till sist mer direkt peka på en del av reservationerna.

Reservation nr 1 tar upp frågan om förbättrad prognosverksamhet främst för yrkesgrupper med lång utbildningstid. Den prognosverksamhet som be-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

drivs för närvarande är mer av punkt-karaktär. Vi behöver en mer omfattande och ständigt rullande arbetskrafts-prognos, som måste ligga till grund för utbildningsplanering och utbildnings-val. En sådan prognosverksamhet måste justeras undan för undan med hänsyn till näringslivets behov och tekniska förändringar och naturligtvis även med hänsyn till de utbildades egna önskemål. För närvarande beräknas omkring 114 000 akademiker vara sysselsatta i vårt näringsliv. Om tio år är denna siffra uppe i omkring 280 000, en siffra som nämndes i gårdagens TV-debatt. I denna debatt var man litet tveksam, huruvida detta var resultatet av en planering av vad vi vid denna tid behöver och huruvida planeringen inte är litet för outvecklad. Vi anser det vara nödvändigt med en mer utvecklad planering på detta område.

Jag har tidigare framhållit att vi tyvärr inte prövat så många möjligheter att öka sysselsättningen när detta är nödvändigt. I reservation nr 4 framförs förslag om förmedling av arbetsobjekt. Praktiska försök har gjorts, bl. a. i mitt hemlän inom vissa sektorer av näringslivet genom dess egna branschorganisationer. Dessa försök är nu så pass gamla att man kan bedöma resultatet. Detta har visat sig utomordentligt lovande. Verksamheten har dessutom visat sig vara organisatoriskt genomförbar och framgångsrik. Herr Bohman nämnde — och jag har själv nämnt det i tidigare debatter — att en av lokaliseringspolitikens svagheter är att den är så passiv; den är inte aktiv och offensiv, och den är inte, som t. ex. arbetsmarknadspolitiken, uppsökande. Vi måste göra lokaliseringspolitiken mer aktiv; man bör uppsöka objekten och försöka flytta objekten till områden, där verksamheten är samhällsekonomiskt mest lönsam och behövlig även ur andra synpunkter. Den verksamhet som här föreslås skulle utan alltför stora kostnader tillföra näringspolitiken ett nytt och aktivt instrument.

I reservation nr 12 föreslås en höjning av maximibeloppet för näringshjälp till 15 000 kronor. Detta överensstämmer med arbetsmarknadsstyrelsens anslagsframställning och skulle enligt dess bedömning inte behöva föranleda någon uppräknings av anslagsposterna. På grund av penningvärdeförsämringen och stigande kapitalbehov vid investeringar är denna lilla höjning enligt vår uppfattning motiverad. Näringshjälp bör också i större utsträckning än hittills kunna ges till personer med åldershandikapp. Enligt den senaste tillämpningskungörelsen ges större möjligheter härtill. Denna näringshjälp kunde vara den riktigaste lösning som det är möjligt att åstadkomma för många handikappade, såväl löntagare som underförsörjda företagare. Jag vill i detta sammanhang nämna att cirka 25 000 småbrukare kan räknas till denna kategori handikappade. De har ingen möjlighet att få stöd från samhället för försörjning inom sitt yrke.

Arbetsmarknaden kan eller vill inte ta emot dem. De får inte något stöd för utvidgning av sitt jordbruk och har i många fall inte heller hälsa och krafter för en sådan utvidgning. De har gjort sin samhällsnyttiga insats, bl. a. under det senaste världskriget. De blev då lovade att ihåggkommas senare, om de hade måttliga anspråk vid den tidpunkten.

Regeringen har visst glömt detta löfte nu — jag vill återigen påminna om det. Många människor i denna situation är bittra över sitt öde, och det kan jag för min del mycket väl förstå. Ett stöd på denna väg skulle faktiskt betyda rätt mycket. Det skulle ha inte minst psykologisk betydelse, men det skulle också reellt medföra möjligheter till en bättre försörjning, och det vore en gest av generositet från samhället. Många i denna kategori anser att de av samhället har kastats på sophögen, och det är mycket beklagligt.

I motionen II: 615, som följs upp

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

i reservationen nr 16, aktualiserar herr Grebäck och jag att den totala sysselsättningsgrad som kan skapas i anslutning till en jordbruksfastighet, främst i inlandsområden, fritids- och turistområden, etc., skulle vara avgörande för om statligt stöd skall ges. Vi är övertygade om att man på detta sätt mycket rationellt och till låga samhällskostnader dels skulle skapa försörjningsmöjligheter för många människor, dels skulle bedriva den bästa tänkbara naturvården och dels skapa förutsättningar för en basorganisation för fritidsliv och turism. Representanter från kommuner i Norrland har nyligen uppvaktat regeringen i denna angelägenhet, och jag hoppas att regeringen tog allvarligt på deras synpunkter.

Vi har i vårt land ingen samordning att tala om mellan rationaliseringsorgan och institutioner för exempelvis jordbruk, skogsbruk, naturvård, turism och fritidsservice, jakt och fiske o. s. v. Varje organ går här stelbent på i egna banor. Naturvårdsverket samarbetar inte med jordbrukets rationaliseringsorgan på ett sådant sätt att de kan bedriva naturvård via jordbruk eller vice versa att jordbruket stöder naturvården och turistintressena. Det finns inget organiserat samarbete mellan de statliga organen i detta sammanhang.

Jag vill erinra om att generaldirektör Paulsson ju flera gånger har tillbakavisat att man kan bedriva naturvårdspolitik via jordbruk och jordbrukspolitiska åtgärder i vissa särskilt utsatta områden. Naturvårdsverket kan rensa slybeväxta åkrar med röjsåg men vill inte gärna gå in på ett samarbete med lantbruksnämnder för att understödja jordbruket och därigenom hålla bygderna öppna. Vi vill med vår motion — och det är det som är budskapet i reservationen nr 16 — mjuka upp den byråkratiska stelbentheten för att nå praktiska resultat. Jag tror det är mycket angeläget att vi prövar denna väg.

I reservation nr 17 yrkas anslag till

två arbetsmarknadskonsulenter. På den sociala sidan är två konsulenter verk samma, och de avlönas över statsbudgeten. Det är ett led i strävandena att lösa de sociala problemen i glesbygderna. Eftersom anskaffning av flera arbetsobjekt är minst lika viktig för glesbygdernas framtid bör särskilda insatser göras även på detta område bl. a. på det sätt som föreslås i reservation 17.

Herr talman! Jag vill redan nu anmäla att jag kommer att yrka bifall till reservationerna 1, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16 och 17 i statsutskottets utlåtande nr 58.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Vi kan nu notera en uppgång i efterfrågan på arbetskraft. Antalet arbetslösa minskar inte bara i förhållande till tidigare månader i år — det är alldeles naturligt att så sker — utan också i förhållande till läget förra året. Fortfarande är emellertid antalet arbetslösa högt. I mitten av april var antalet arbetslösa cirka 42 500. Det är en hög siffra.

Det är en ringa tröst att säga att det samtidigt finns många lediga platser. De finns kanske inom områden eller branscher där de arbetslösa inte finns. Som det sägs i statsutskottets utlåtande behövs det därför »arbetsmarknadspolitiska åtgärder i förening med insatser av annat slag» — — — »för att motverka en fördjupning av klyftan mellan skilda delar av landet i fråga om sysselsättning och levnadsstandard.»

Inom statsutskottet har det rätt enighet på centrala punkter rörande anslagen till regional utveckling och arbetsmarknadspolitik. Anslagen till arbetsmarknadspolitiska insatser ökar med närmare 300 miljoner kronor och kommer nästa år att uppgå till cirka 1 900 miljoner kronor. Den femåriga försöksverksamheten med statligt lokaliseringsstöd skall fullföljas.

Åtskilliga reservationer finns emellertid vid många punkter i de båda utlå-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

tanden vi nu diskuterar, punkter som är av betydelse för möjligheterna att skapa en effektivare regionalpolitik och arbetsmarknadspolitik.

Regionalpolitikens mål och medel kommer att senare behandlas i anslutning till utlåtande från bankoutsiktet. Jag vill gärna i likhet med herr Bohman säga att det är mindre tillfredsställande att vi nu resonerar om de konkreta förslagen och vid en senare tidpunkt får resonera om de principiella huvudlinjerna för regionalpolitiken.

Också i dag berörs emellertid flera viktiga principiella frågor. Det gäller i första hand formerna för den fortsatta regionalpolitiska utvecklingsplaneringen och regeringens, länsstyrelsernas och de enskilda kommunernas roll i detta arbete. Denna problematik kommer att beröras i ett senare inlägg av herr Tobé, och jag vill i första hand uppehålla mig vid några av de konkreta förslag rörande lokaliseringstödet som finns i statsutskottets utlåtande nr 57. Jag skall göra det kortfattat, då åtskilliga av de punkter som berörs i utlåtandet redan relativt utförligt har behandlats av herr Bohman och Nilsson i Tvärålund.

Jag vill först allmänt konstatera att den femåriga försöksverksamheten med statligt lokaliseringstöd går till ända den 30 juni 1970. Vi har visserligen fått en del siffermässiga sammanställningar av verksamheten, men en mera genomträngande analys av lokaliseringverksamhetens resultat, mål och metoder får vi först i och med att 1968 års lokaliseringstudning framlägger sitt betänkande.

Med stort intresse avvaktar vi denna utrednings arbete, och vi hoppas att utredningen presenterar sitt betänkande i så god tid att vi kan få en ingående debatt innan nästa års riksdag tar ställning till riktlinjerna för den fortsatta lokaliseringpolitiken. Som redan har framhållits har vi ett behov av en sådan ingående debatt om formerna för vår lokaliseringspolitik. Vi vet i dag egent-

ligen inte så mycket; vi känner att det behövs en aktivare, rörligare, mer differentierad lokaliseringspolitik, men vi är osäkra om vilka medel vi bör använda för att nå målen.

Frågan om det lokaliseringpolitiska stödets geografiska avgränsning har tidigare behandlats av riksdagen, och resultatet har då blivit att stödområdesindelningen har bibehållits. Också om det är naturligt att huvuddelen av insatserna görs inom nuvarande stödområde och det är möjligt att göra punktvisa insatser utanför detta område, blir skälen för att indelningen skall upphöra allt starkare. Det finns behov av stöd långt utanför stödområdet, och vi behöver på denna punkt inte avvakta 1968 års lokaliseringstudnings arbete. Det är inte att lappa på ett system eller att ändra i onödan under sista året av försöksperioden, om vi nu gör en sådan justering. Det finns goda motiv för en ändring. Den pågående regionalpolitiska utvecklingsplaneringen bör kunna ge vägledning då det gäller att bedöma var stödet skall sättas in.

Regeringen föreslår att ramen för lokaliseringsslån under den femåriga försöksperioden skall fastställas till 900 miljoner och att ramen för bidrag fastställs till 200 miljoner, d. v. s. totalramen skulle bli 1 100 miljoner. Inom folkpartiet och centerpartiet har vi ansett att låneramen bör göras vidare, och vi föreslår en vidgning till 1 000 miljoner kronor. Det finns behov av intensifierade insatser, om de tidigare uppställda målen för vår lokaliseringspolitik skall kunna nås. Vi förutsätter också att medel kommer att begäras på tilläggsstat, om det visar sig att vidgningen av låneramen medför behov av ökade bidrag.

Låt mig så gå över till att behandla några punkter i förslaget rörande arbetsmarknadspolitik.

Jag konstaterade inledningsvis att vi nu kan notera en fortsatt uppgång i efterfrågan på arbetskraft men att det

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

samtidigt finns en betydande arbetslöshet, i synnerhet i vissa län. Arbetslösheten i norrlandslänen var i april 1969 väsentligt större än samma månad föregående år. I dessa län är också antalet lediga platser i förhållande till antalet anmälda arbetslösa mycket lågt. Betydande problem på arbetsmarknaden möter framför allt äldre ortsbunden arbetskraft och handikappade. Vi behöver därför en aktiv arbetsmarknadspolitik med goda resurser att möta de krav på olika insatser som ställs i dag. I en arbetsmarknad som karakteriseras av så snabba förändringar som vår nuvarande och säkerligen också vår framtida arbetsmarknad behövs mångsidiga insatser som kan skapa trygghet i arbetet.

Vi föreslår på en rad punkter förbättrade möjligheter för samhället att göra arbetsmarknadspolitiska insatser, i första hand att vidta rörlighetsstimulerande åtgärder. Jag kan inte dela herr Bohmans bedömning, att åtskilliga av dessa förslag har mindre betydelse. Det är måhända en uppfattning som inrikesministern gärna ansluter sig till. Det gäller kanske inte stora förslag, om vi mäter dem i pengar och jämför med de hundratals miljoner som hela arbetsmarknadspolitiken kostar, men för de kategorier som åtgärderna gäller kan de justeringar av bidragsreglerna och de förbättringar av villkoren som vi föreslår betyda mycket.

Jag vill också gärna säga att jag beklagar att vi inom utskottet inte har kunnat nå enighet om flera av de justeringar som nu förordas i reservationer. Med mycket begränsade ekonomiska insatser från samhällets sida hade man här kunnat uppnå en större trygghet för människorna.

Jag vill bara helt kort nämna några av de förslag som framförs i reservationer på arbetsmarknadsområdet. Ett sådant förslag är möjligheten att lämna respenning då det gäller lämplig anställning som man inte kan få på utbildnings- eller hemorten. Ett annat är in-

komstprövningen av utbildningsbidrag, där vi menar, att bidraget inte bör reduceras med hänsyn till makes inkomst, en ändring som förordas av fackliga organisationer och arbetsmarknadsstyrelsen. Ett tredje är större statsbidrag till företagsutbildning, även detta ett förslag i linje med arbetsmarknadsstyrelsens uppfattning. Ett fjärde är att maximibeloppet för näringshjälp bör höjas till 15 000 kronor och att bidragsbestämmelserna bör ändras så, att bidrag till särskilda anordningar på arbetsplatsen kan utgå även till en handikappad egen företagare för egen arbetsplats. Allt detta och ytterligare några punkter som jag inte skall gå in på, därför att de har berörts framför allt av herr Nilsson i Tvärålund, hade kunnat förbättra tryggheten för de människor som i dag har problem på arbetsmarknaden.

Låt mig till sist med tillfredsställelse notera att en ändring nu görs av reglerna för det statliga omställningsbidraget, innebärande att stödet inte skall reduceras längre än till ett minimibelopp av 400 kronor. Då bidraget infördes förra året, framförde vi liknande förslag, och vi upprepade dem i vår arbetsmarknadsmotion i januari. Vi menade att minimibeloppet borde ha varit 500 kronor. Den nivån hade varit väl motiverad med hänsyn till nivån på vissa andra sociala förmåner. Men det beslut som nu kommer att fattas är ändå ett framsteg och innebär ökad trygghet.

En väsentlig del av trygghetspolitiken på arbetsmarknadsområdet återstår emellertid, och vi väntar med intresse på att förslag under detta år kommer att läggas fram på det området. Jag syftar på den s. k. KSA-utredningens arbete för att skapa en allmän försäkring på arbetsmarknadsområdet. Hur bra vår arbetsmarknadspolitik i övrigt än blir, behöver vi en bättre trygghet än vad den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen kan ge, en trygghet som kan gälla alla.

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationerna nr 2, 3, 4, 5, 6 och 8 i statsutskottets utlåtande nr 57. Jag återkommer med yrkanden om bifall till vissa reservationer i statsutskottets utlåtande nr 58.

Fröken LJUNGBERG (m):

Herr talman! När vi dag beretts tillfälle att samtidigt debattera frågor som statsutskottet behandlat i sina utlåtanden nr 57 och nr 58 är detta ett uttryck för det naturliga och nära sambandet mellan dels de frågor som rör aktiv lokaliseringspolitik och åtgärder för speciellt människor i glesbygderna i ett läge som fortfarande karakteriseras av en urbaniseringsprocess, dels de spörsmål som gäller åtgärder sammanhängande med s. k. modern arbetsmarknadspolitik. Det innebär inte ett förnekande av detta samband, herr talman, om jag nu försöker begränsa mig till statsutskottets utlåtande nr 58 i vilket särskilt behandlas anslagen för arbetsmarknadsändamålen. Det rör sig här om sammanlagt bortåt 2 miljarder kronor som skall ställas till förfogande för ifrågasvarande ändamål och som skall administreras av omkring 5 000 anställda i arbetsmarknadsverket. Frågan är hur dessa pengar och tjänster skall kunna fördelas så att de blir effektiva. Härom kan vi ha delade meningar, och enligt min mening är de många reservationerna naturliga uttryck för just olika uppfattningar i en hel del detaljfrågor.

Inledningsvis skulle jag emellertid, herr talman, vilja anlägga några principiella synpunkter på arbetsmarknadspolitik, vilka jag tycker kommit litet i skymundan. Det som på sätt och vis är lättare har kommit i förgrunden, nämligen att tala om att det och det anslaget skall ökas eller vara lika stort som föregående år. De principiella synpunkterna är i viss mån föranledda av pågående utredningar och publicerade betänkanden. Jag tänker på den översyn

som statskontoret skulle göra av arbetsmarknadsverkets organisation och administration och som det redogjordes för i ett utlåtande förra året. Där framhålls inledningsvis följande: »Den enskilda människans sysselsättningsproblem är det centrala i arbetsmarknadspolitik. Målet för AMS måste således i första hand vara att tillgodose individernas krav på service och stöd.» I början av den redovisning av arbetsmarknadspolitik som tidigare lagts på riksdagens bord i form av ett vackert häfte står bl. a. detta att läsa: »Arbetsmarknadspolitik utgör ett komplement till den allmänna ekonomiska politiken och främjar målen för denna politik.»

Herr talman! Detta är två olika synsätt när det gäller dessa uppgifter. Då statskontoret skulle försöka att få grepp om sin översynsuppgift fastnade det tydligen från början på svårigheterna att klart skönja en entydig målsättning för arbetsmarknadspolitik. Tillsammans med Institutet för arbetsmarknadsfrågor vid Stockholms universitet initierade då statskontoret en rad uppsatser av unga ekonomer. De uppsatserna gavs sedan ut av statskontoret och institutet gemensamt under den uttrycksfulla benämningen essäsamling. Jag vill här citera vad chefen för institutet, doktor Rudolf Meidner, har skrivit i sin inledning: »Arbetsmarknadspolitik har sålunda snabbt utvecklats till en politik, som skall förverkliga ett stort och växande komplex av både kort- och långsiktiga målsättningar, där delmålen inte är klart definierade och intet kan renodlas. Arbetsmarknadsverket har på detta sätt tenderat att bli ett all-verk med mycket vittgående och svåröverskådliga uppgifter.»

Det är just något av dagens dilemma. Här har vi å ena sidan »en officiell doktrin, som det inte talas så mycket om men som envisas med att betrakta arbetsmarknadspolitik som en del av den ekonomiska politiken och hela den

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

arsenal av redskap som behövs för att driva en viss ekonomisk politik». Å andra sidan har vi en arbetsmarknadspolitik som i alla dess skiftande verksamhetsformer, antydda i förevarande statsutskottsutlåtanden, främst bestämes av sociala värderingar. Det är detta som gör att hela arbetsmarknadspolitiken är så oerhört svår att få ett grepp om. Det gör också att vi så ofta talar förbi varandra, när vi här diskuterar arbetsmarknadspolitiska frågor.

Jag skulle exempelvis mycket väl kunna ansluta mig till en del av de reservationer som kamraterna från mittenpartierna fogat till statsutskottets utlåtanden — däri instämmer jag i vad herr Bohman sade — men det är svårt att göra det eftersom man inte får något grepp om effekten av och meningen med dem. Vad är den långsiktiga och kortsiktiga avsikten?

Det vore mycket önskvärt — där delar jag den uppfattning som åtskilliga av de unga ekonomerna har givit uttryck åt i sina uppsatser — att man öppet erkände en begränsad social målsättning för arbetsmarknadspolitiken. Jag vill erinra om de mycket egenartade uttryck som en TV-debatt om arbetsmarknadsfrågorna tog sig förra året. Då fick några människor som var hårt trängda av hotet om friställelser tillfälle att ställa frågor till en panel av sakkunniga. Frågorna kunde emellertid inte besvaras på ett för frågeställarna tillfredsställande sätt, utan chefen för arbetsmarknadsverket förklarade helt patriarkaliskt att han skulle ta sig an deras problem, om de frågande personligen vände sig till honom. Det var ett drastiskt sätt att visa hur underligt utformad hela denna verksamhet blivit: ett jättestort ämbetsverk med starkt centraliserad styrning och med tendens till en sorts patriarkalism, som gör att sådana synpunkter som herr Nilsson i Tvärålund fört fram skjuts undan med allmänna motiveringar av olika slag.

Det är i hög grad angeläget att det

som statskontoret anfört i sitt betänkande i samband med den genomförda översynen i fortsättningen verkligen tas ad notam. Vi borde kunna få en klarare framställning av motiveringen till och målsättningen för svensk arbetsmarknadspolitik.

Jag skulle kunna ta också ett annat exempel, som ligger så nära till hands i dag och som är ganska typiskt för det läge vi hamnat i. Jag syftar på vindelälvsfrågan. Man har i detta sammanhang alldeles förlorat ur sikte utgångspunkten, d. v. s. behovet av kraftverksutbyggnad för att öka tillgången på elektrisk energi. Vattenfall tycks nu också ligga mycket lågt i denna fråga. I stället har sysselsättningspolitiska mål skjutits i förgrunden och tillåtits komma i motsättning till mycket viktiga miljövärdande synpunkter.

Härvidlag skyntar återigen osäkerheten i greppet över arbetsmarknadspolitiken. Man skulle i detta sammanhang ha önskat att mycket klara alternativ uppställdes för lösande av den i och för sig socialt angelägna sysselsättningsfrågan i vindelälvsområdet med samtidigt tillgodoseende av miljövärdskravet, som i detta fall både är starkt lokalt förankrat och har mött intresse vida omkring i vårt land.

Herr talman! Jag har velat nämna detta utan att det fördenskull är min avsikt att i detta sammanhang dra upp en debatt om Vindelälven. Jag har bara velat ge ett exempel på den rådande vagheten i uppfattningen om hur vår arbetsmarknadspolitik skall vara utformad och om vad som i dag skall ligga inom dess område. Denna vaghet karakteriserar även statsverkspropositionens bilaga nr 13 liksom i stor utsträckning skrivningen i statsutskottets utlåtanden.

Jag delar de i den tidigare debatten framförda synpunkterna beträffande frågan hur de individer eller grupper som drabbas negativt av förändringar, vilka för samhällsekonomin varit posi-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

tiva och gynnsamma, skall hållas skadeslösa. Den är en av de viktigaste frågorna också i arbetsmarknadspolitiskt sammanhang och den kopplar otvivelaktigt samman de tre stora spörsmål, som nu skall vara föremål för debatt, nämligen arbetsmarknadspolitiken, lokaliseringspolitiken och glesbygdsfrågorna.

Just däri att dessa frågor är så högaktuella för arbetsmarknadspolitiken ser jag ytterligare ett stöd för de synpunkter jag velat driva — att det är viktigt att vi kommer tillbaka till klara *sociala* motiveringar för svensk arbetsmarknadspolitik. Endast på det sättet kan individens trygghetsfrågor, som blivit så allvarliga, lösas på ett sådant sätt att individen inte känner sig sviken, inte känner sig kastad på sophögen, som herr Nilsson i Tvärålund uttryckte saken. Jag är övertygad om att det är många som känner det så.

Efter denna antydning om vad jag anser vara ett viktigt principiellt anslag i debatten om svensk arbetsmarknadspolitik skall jag i korthet säga några ord i anslutning till statsutskottets utlåtande nr 58.

Då jag har en sådan starkt social motivering för svensk arbetsmarknadspolitik hälsar jag med tillfredsställelse det uttalande om prioritering av åtgärder för handikappade och svårplacerade som både departementschefen och utskottet har gjort. Vi är helt och hållet ense när det gäller verksamheten i skyddad och halvskyddad sysselsättning, när det gäller behovet av utbyggnad av arbetsvården, när det gäller det nya förslaget om inrättande av personliga tjänster för vissa arkivarbetare — jag tycker det är väl värt att pröva — och när det gäller näringshjälpen, för att nämna några exempel.

I viss utsträckning kommer också arbetsmarknadsutbildningen in i bilden. Men där blir gränserna strax mera suddiga — det framgick också av TV-debatten i går kväll om utbildningssy-

stemet. Det skulle vara bra om någon sorts gränsdragning gjordes mellan vad som härvidlag är en arbetsmarknadspolitisk uppgift och vad som är en uppgift för utbildningsdepartementet när det t. ex. gäller de vuxna. En sådan klarare gränsdragning skulle kunna ge större effektivitet åt den del av arbetsmarknadsutbildningen som kallas för omskolningskurser.

Hur som helst är det viktigt — jag återkommer till detta — att de människor som är fysiskt, socialt eller psykiskt handikappade kommer i förgrunden för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Det är också viktigt att den arbetskraft som är svårplacerad på grund av sitt kön eller på grund av sin ålder — det är inte ovanligt — kommer i förgrunden; även härvidlag rör det sig om sociala motiveringar.

Herr talman! Jag är övertygad om att om det vore möjligt att få en mera klart motiverad målsättning för arbetsmarknadspolitiken, så skulle man också kunna tillgodose det ur samhällets synpunkt berättigade kravet på en redovisning av effekten av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Från moderata samlingspartiet har vi under flera år begärt en sådan analys av de arbetsmarknadspolitiska effekterna. Jag skall gärna med glädje säga att vi i år för första gången blivit något tillgodosedda i den skrivning som utskottet har gjort. Utskottet har i denna talat om önskvärda ytterligare analyser av skilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder enligt motionernas syfte. Utskottet utgår ifrån att sådana skall komma till stånd.

Jag sade nyss att även jag i viss mån kunde ha bidragit till att öka antalet reserveranter på åtskilliga av de reservationspunkter som här finns, men jag har inte gjort detta av skäl som jag har antytt. I någon mån har denna begränsning skett därför att man litet bättre velat se hur vägarna kommer att te sig när de utstakats utifrån klara motiveringar.

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Men några saker har vi antytt där vi tycker att just de sociala motiveringarna ger anledning därtill. Låt mig i det sammanhanget nämna något om den reservation i statsutskottets utlåtande nr 58 som betecknats med nr 8 och där man talar om företagsutbildning. Jag tar upp denna här, därför att det finns i statsverkspropositionen ett uttalande av departementschefen om att svenskt näringsliv skulle vara i avsaknad av socialt ansvar. Det är nödvändigt, säger han, att arbetsgivarna — det bör väl också vara de statliga — tar det sociala ansvar som kan krävas av dem i vårt moderna samhälle.

Frågan om företagsutbildningen representerar en del av det sociala ansvar som regeringen efterfrågar. Det är väl alldeles naturligt att i en tid då behovet av effektivitet i produktionen är så starkt också frågan om produktionsutbildningen kommer in i bilden. Det är där företagen har tagit på sig och också vill ta på sig ett ökat ansvar. Utskottet säger att förslaget innebär en omfördelning av ekonomiska tillgångar mellan staten och enskilt näringsliv som man inte är beredd att göra. Man antyder vidare att skulle staten härvidlag mera samarbeta med näringslivet, skulle detta innebära att staten betalade en hel del av det som egentligen innebär direkta produktionsökningar för näringslivet.

Detta är ett begränsat synsätt. Frågan om produktionsutbildningen sammanhänger i hög grad med det faktum att arbetsuppgifterna för den enskilde i produktionen numera ändras snabbt, på grund av framför allt den tekniska utvecklingen och den strukturomvandling som det flera gånger i dag har talats om. Då är det viktigt att vi hjälps åt att ge de människor, som är verksamma i produktionen, det tillskott till deras utbildning som skulle möjliggöra fortsatt anställning för dem. Både för den enskilde individen, näringslivet och samhället är denna samverkan en till-

gång. Från vårt håll har tidigare förts fram detta krav att stat och näringsliv skall samarbeta bättre i fråga om företagsutbildningen, och vi hävdar det fortfarande.

En annan sak, som jag vill beröra utan att närmare gå in på den, är förslaget i reservationen 11 vid statsutskottets utlåtande nr 58 om beredskapsarbete genom entreprenadföretag. I den kompletteringsproposition som vi har fått på bordet — tyvärr så sent att vi inte har hunnit läsa den i detalj — sägs det att beredskapsarbetena i viss omfattning skall inskränkas. Trots detta har väl det som anförts i reservationen 11 en viss aktualitet. Det har förekommit en tendens hos arbetsmarknadsverket och även hos vägverket att i mindre utsträckning utnyttja entreprenadföretag och i större utsträckning bygga i egen regi. Ibland finns det skäl för ett sådant förfarande, inte minst produktivitets-skäl. Vad som — framför allt i den norra delen av landet — kan vara en olägenhet är emellertid att redan befintliga entreprenadföretag, som ändå har svårt att hålla en jämn sysselsättning för sina anställda och att effektivt förvalta det realkapital, i vilket åtskilliga pengar är investerade, nödgas friställa arbetsledare och annat utbildat folk, som sedan i en arbetslöshets-situation skall tas om hand i beredskapsarbeten. Denna omständighet ligger bakom vårt krav. Möjligen är detta förhållande mera uttalat i vissa delar av landet än i andra, men vi finner ändå anledning att föra fram vårt förslag som ett generellt krav.

Herr talman! Reservationen 16 vid statsutskottets utlåtande nr 58 har herr Nilsson i Tvärålund tidigare berört, och jag har fördenskull kanske inte anledning att närmare gå in på den. Vi har från moderata samlingspartiet helt slutit upp bakom detta reservationsyrkande, även om det inte har underlag — det vill jag medge — i någon motion från vårt håll. Som jag ser det är den-

**Meddelande ang. plena fredagen den 9, tisdagen den 13 och onsdagen den 14 maj —
Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.**

na reservation ännu ett uttryck för vad som har varit grundtanken i mitt anförande: det är sociala motiveringar som måste ligga till grund för arbetsmarknadspolitiken. Den speciella situation som människorna i glesbygden råkar in i genom förändringarna i dagens samhälle kan ge oss anledning att pröva nya former för stöd — ett stöd som skall möjliggöra för dem att bo kvar i den miljö där de vill leva, som skall ge dem tillfälle att känna sig samhällseligt nyttiga och som kanske också kan hjälpa till att hålla bygden vid liv. Detta är inte oväsentligt i ett läge där lokaliseringspolitiken ännu inte är helt klarlagd. Frågan om hur vi skall ha det med våra norrlandsområden och med vissa mellansvenska områden är inte på något sätt klar. Jag tror det är viktigt att man etablerar ett samarbete, och det är detta som det talas om i reservationen. Går det inte via jordbrukspolitiken kanske det kan gå via arbetsmarknadspolitiken eller, ännu hellre, genom en samordning av insatser från båda dessa håll.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan i statsutskottets utlåtande nr 57, och ber att få återkomma med yrkanden beträffande statsutskottets utlåtande nr 58, där jag har för avsikt att yrka bifall till reservationerna 8, 11 och 16.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

§ 14

Meddelande ang. plena fredagen den 9, tisdagen den 13 och onsdagen den 14 maj

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

I enlighet med vad som tidigare meddelats kommer dagens sammanträde att fortsättas efter kl. 17.00 utan middagspaus.

Kammarens sammanträde tisdagen den 13 maj, som tar sin början kl. 14.00, inleddes med interpellations svar. Sammanträdet avses skola pågå till dess hela föredragningslistan är genomgången, och då debatterna med anledning av de anmälda ärendena väntas bli tidskrävande torde det bli ofrånkomligt att efter sedvanligt middagsuppehåll anordna kvällsplenum.

Onsdagen den 14 maj kommer sammanträdet att avslutas senast omkring kl. 16.00.

§ 15

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m. (forts.)

Återupptogs behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 57, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1969/70 till regional utveckling, m. m., jämte motioner; och lämnades därvid ordet, i enlighet med förut gjord anteckning, till

Herr ANDERSSON i Knäred (cp), som yttrade:

Herr talman! I sitt anförande ställde fröken Ljungberg en fråga som hon formulerade ungefär så här: Vilka är medlen och vad är målet? Den frågan finns det all anledning att ställa när det gäller lokalisering och regional planering. Vi har i vårt land en ganska liten naturlig befolkningsökning — födelseöverskottet är inte så imponerande. Under senare år har vi haft en ganska betydande invandring som ökat befolkningsstillväxten, men den är ändå ganska blygsam. Om man skall räkna med att de mer expansiva orterna skall fortsätta att växa på samma sätt som tidigare eller i ännu mer accelererad takt måste det innebära att allt större områden i landet i övrigt blir utsatta för en folkav-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

tappning. Eftersom denna i första hand kommer att gälla ungdomen får den allt svårare konsekvenser. Ungdomen flyttar, de gamla människorna stannar kvar.

Befolkningsstatistiken i de berörda bygderna kommer ganska snart att visa att antalet födda procentuellt blir allt lägre och antalet döda procentuellt allt högre. Inom en relativt snar framtid kommer antalet döda per år att vara större än antalet födda. Skall man vända trenden i sådana områden måste alltså nettoinflyttningen bli betydande. Vi kan se på utvecklingen, speciellt i stora delar av Norrland. Det finns där områden — stora som sydsvenska län — som på en tioårsperiod tappat en tredjedel av sin befolkning. Fortsätter den utvecklingen, kommer dessa bygder om 20 år att helt sakna människor. Men långt dessförinnan medför avfolkningen att normala samhällsfunktioner upphör. Det är detta som i dag är det verkligt allvarliga problemet. Denna utveckling förekommer inte bara i norrlandslänen. Även i stora mellansvenska områden och i Sydsverige har man en liknande situation; i flera sammanhängande kommunblock förekommer denna tendens ehuru inte så markant som i Norrland.

Man kan fråga sig vad de hittills vidtagna åtgärderna inneburit. I själva verket har strömmarna liksom tidigare runnit mot våra stora befolkningscentra; någon liten rännil har man kanske fått att rinna mot de områden, där väl ändå många hade hoppats att det samhälleliga stödet skulle ge en positiv utveckling.

När man studerar det material som länsstyrelserna fått från regeringen i samband med uppdraget att utarbeta regionala planer till handlingsprogram för nästa etapp, frågar man sig vad detta kommer att innebära. Får jag kanske, innan jag tar upp den frågan, framföra en litet vanvördig undran: Hade det inte varit möjligt att göra de blanketter

som kommunerna har att fylla i ännu litet krångligare? Jag är på det klara med att det gjorts aktningsvärda försök att få dem rätt invecklade, men nog hade det väl funnits någon liten möjlighet att göra dem ännu krångligare. Jag läste i dag i en tidning att det i ett län hade hållits en konferens angående de problem som uppstår för kommunerna när det gäller att besvara frågorna på alla dessa blanketter som skall utgöra underlaget för länsstyrelsens planering. Det var inte i mitt eget län som denna konferens hölls, men jag vill gärna understryka att jag inte tror att kunnandet där är större. Vid denna konferens hade det riktats en mycket allvarlig kritik från kommunrepresentanternas sida när det gäller insamlingen av dessa uppgifter. Länsstyrelserrepresentanterna hade då svarat, att man ju kunde anställa akademiker för uppdraget att fylla i blanketterna. Det är naturligtvis ett sätt, men huruvida detta från början var avsikten undandrar sig mitt bedömande efter en relativt hastig genomgång av materialet.

Detta är emellertid inte det väsentliga. Jag frågar mig vad man i sinom tid kommer att kunna läsa ut av detta material. Vad kan man t. ex. dra för slutsatser av svaret på frågan vilka outnyttjade resurser kommunen beräknar ha 1975? Innebär det att en kommun som visar att den har betydande outnyttjade resurser 1969 och bedömer att de outnyttjade resurserna blir ännu större 1975 kan räkna med extra kraftiga lokaliseringspolitiska åtgärder för att utnyttja dessa resurser? Jag misstveklingsbart, och följaktligen kommer att bedöma detta område som icke utvecklingsbart och följaktligen kommer det över huvud taget inte att hända någonting, d. v. s. kommunen kommer inte bara att sakna ett aktivt lokaliseringspolitiskt stöd utan kommunala initiativ kommer inte att kunna genomföras därför att man stöter på patrull

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

från överordnade myndigheter på en mängd olika områden.

Jag skall inte närmare utveckla detta utan vill ställa frågan, om vi kan befara en sådan tolkning.

Ute i kommunerna står man nog ganska undrande inför dessa saker. Frågan är, om i framtiden regionalplaneringen kommer att användas för en allt hårdare dirigering över huvud taget innebärande att enskilda initiativ mer eller mindre förkvävs. Detta är det stora frågetecknet, som vi emellertid antagligen får tillfälle att diskutera i andra sammanhang som mera rör det långsiktiga skeendet.

När det gäller statsutskottets utlåtande nr 57 som jag närmast tänkte yttra mig om skall jag fatta mig kort. Herr Mundebo har på ett utmärkt sätt redovisat de olika reservationerna, och jag kan ansluta mig till hans synpunkter liksom till hans yrkande beträffande bifall till reservationerna. Därutöver yrkar jag bifall till reservationen 7.

Beträffande dessa reservationer vill jag göra några kommentarer. Herr Bohman försökte rätt utförligt förklara att moderata samlingspartiet inte ville biträda reservationerna — som jag förstod att han i och för sig hade både förståelse och intresse för — därför att man väntade på den Lemneska utredningen om det framtida lokaliseringsstödet och vi för närvarande är inne i slutskedet av en lokaliseringsstödsperiod; vad som här diskuteras avser ju sista året i den nuvarande perioden. Jag vill påpeka att reservationerna innebär förändringar i detaljer, i viss mån av medelsanvisning o. s. v. men ingalunda medför någon låsning av det framtida ställningstagandet till det förslag som kan komma fram genom 1968 års lokaliseringsutredning. Då vi i avdelningen gick igenom de direktiv som landshövding Lemne har fått för sin utredning fann vi emellertid att det är ett otal problem och frågeställningar som

han har att behandla. Vi ställer oss något undrande till om ett komplett förslag verkligen kan föreligga till nästa års riksdag.

Ytterligare en sak: herr Bohman tog i sitt anförande upp kritik mot den kommunala subventionspolitiken, utgående från att det när riksdagen beslutade om lokaliseringsstöd förutsattes att kommunerna skulle låta bli att sedan ge ett speciellt lokaliseringsstöd. Jag skall inte på något sätt plädера för ett stöd i olagliga former, men jag tror att situationen ter sig litet annorlunda från huvudstadens horisont än ute i de kommuner där man för att över huvud taget kunna ha kvar något så när rimliga förhållanden försöker utnyttja alla möjligheter som ges för att vända en för bygden skrämmande utvecklingstrend. Här är det inte fråga om bypolitik. Jag är helt på det klara med att man ingalunda avser att rädda varje by, men när hela landsändar utsätts för faran av att ödeläggas är det rätt naturligt att de ansvariga i kommunerna vill försöka ändra utvecklingen och därvid kommer in på åtgärder som, studerade på avstånd och kanske i Sunt Förnuft, kan förefalla ge anledning till viss kritik.

Vidare anförde:

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! För en tid sedan fördes här en interpellationsdebatt om den investeringsplanering som omtalas i den del av statsverkspropositionen som vi nu behandlar och som även berörs i utskottets utlåtande nr 57. Jag skall anknyta till det som då diskuterades men försöka att inte upprepa mig.

Utskottet har inte reagerat mot att vad som antyds i statsverkspropositionen redan är verkställt genom uppdraget från departementet åt länsstyrelserna den 28 mars. I övrigt är utskottet mycket positivt; jag skulle nästan kunna säga att utskottet aningslöst har accep-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

terat inte bara vad som föreslås i propositionen — det är inte svårt, eftersom det inte var så mycket — utan också vad som anges i uppdraget till länsstyrelserna av den 28 mars.

Utskottet har i huvudfrågan sagt att det med tillfredsställelse noterar vad som anförts om en uppföljning av resultatet av länsplanering 1967. Uttalandet hänför sig till vad som står i statsverkspropositionen och det är inte så mycket. Nästa uttalande av positiv inriktning är att ett fullföljande av en långsiktig kommunal investeringsplanering enligt utskottet är en förutsättning för samverkan mellan stat, kommuner och näringsliv. Detta hänför sig väl mera till uppdraget åt länsstyrelserna.

Jag tror också att det är en förutsättning, men har utskottet verkligen observerat att statliga organ — länsstyrelserna och departementet — förutsättes få sista ordet när det gäller prioriteringen mellan kommunernas och landstingens investering? Våra 848 kommuner åläggs — »inbjuds», har statsrådet sagt vid något tillfälle — att till hösten presentera sina investeringsprogram. Nära hälften har inte sådana program, och mer än hälften av våra kommuner skall inte finnas till om några år — de är med i den strukturomvandlingsprocess med kommunsammanslagningar som pågår.

Då frågar jag vad det tjänar till att just nu sporra alla kommuner att upprätta investeringsplaner. En frivillig kommunsammanslaggning kan knappast främjas av att kommunerna nu åläggs att planera för sig själva och upprätta önskelistor. Det försvårar avvägningen av investeringsönsksningar inom kommunblocken.

Jag har inte i detalj läst uppdraget åt länsstyrelserna, men jag har funnit att kommunblocken är med när det gäller information — de skall få reda på vad som här skall försiggå. De skall där emot inte behandla kommunernas investeringsprogram, utan dessa skall

först behandlas av länsstyrelsernas behöriga organ och därefter remitteras till kommunblocken och kommunerna. De samordningsorgan som man satsade på vid kommunindelningsreformen, samarbetsnämnderna, som skulle knyta ihop blocken och försöka tona ner överdrivna förväntningar inom vissa kommuner, har man kopplat bort. Samarbetsnämnderna skall få ärendena på remiss men får inte behandla dem i förväg — så har i varje fall jag läst direktiven.

Nu tycker jag att de statliga organen har tillräckligt många styrningsmöjligheter ändå, bostadslånen, det statliga vägväsendet, statsbidragen till det kommunala vägväsendet, statsbidragen till skolbyggandet och prövningen av skolbyggen, statsbidragen till vatten- och avloppsanläggningar o. s. v. Det finns en liten fri sektor kvar i kommunerna. En utredning för några år sedan visade att den sällan var större än 20 procent, ofta mindre — låt oss säga att 17—18 procent av investeringsvolymen i en kommun utgör den fria sektorn. Prioriteringen inom den sektorn är just det som kommunalpolitikerna kan besluta om och ta det politiska ansvaret för.

Hur blir det nu? Det är klart att man kommer att skylla på de statliga organen: »Vi har föreslagit skolor, vägar, badhus och ishockeyrinkar, men de statliga myndigheterna sade nej.» Det är staten som får skulden för att en kommun inte har fått göra de investeringar som den tänkt sig.

Jag påminner om hur det var under åren närmast efter kriget. Då fanns det av andra orsaker restriktioner för bl. a. reningsverk, som har gjort att våra sjöar har blivit förstörda mer än de annars skulle ha blivit. Man fick statsbidrag till ledningar, men man fick inte bygga reningsverk. Förbudet mot att bygga gymnastiksalar har gjort att flera årsklasser skolungdom inte har fått de kroppsövningar i regelbunden form som är nödvändiga. Konditionen hos många ung-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

domar är därefter. Kommunerna har haft det oerhört svårt att sedan hämta igen eftersläpningen. Samtidigt som de bygger nya skolor skall de komplettera gamla skolor med gymnastiksalar.

Min tes är alltså att man inte nu bör ge sig på kommunerna, då kommunerna genom sammanläggningar omformas till att bli tillräckligt starka och stora för att själva kunna handha sina angelägenheter. Jag har ganska lång erfarenhet av investeringsprogram eller handlingsprogram eller vad man vill kalla det, och jag tycker det är alldeles självklart att kommuner — åtminstone kommuner som skall bestå och block som snart skall övergå till att bli nya kommuner — har sådana handlingsprogram. Men jag vet också hur de upprättas och hur de fungerar. Jag kan ta ett exempel från min egen kommun. Vi hade, när vi började med detta på 1950-talet, en investeringsram på ungefär 40 miljoner kronor om året. Den är väl uppe i mer än 100 miljoner nu, antar jag. Men önskelistan på vad vi skulle behöva bygga rörde sig om mer än 200 miljoner. Den listan gick man igenom i drätselkammaren och prioriterade och sade: De första fem åren skall vi göra detta, de nästa fem åren detta, och efter tio år finns det kvar en hel del och mycket mera tillkommer då.

Men hur fungerade detta? Vi trodde väl till en början att det som stod på listan för första året och för andra året skulle också bli byggt under dessa år, men det blev inte alltid fallet. Det framkom nämligen nya önskemål, och då fungerade investeringsprogrammet på det sättet, att man plockade in en ny anläggning genom att plocka bort en som man tidigare hade prioriterat.

Jag tror emellertid inte att man i inrikesdepartementets anvisningar tänkt att det skulle fungera på det sättet. Jag har här ett skräckexempel i skrivelsen till länsstyrelserna. Där finns en blankett, betecknad 3 a. Vid skrivelsen är alltså fogade blanketter som man kan

fylla i, vilket ju är bra. Man har också gett kommunerna anvisningar hur dessa blanketter skall fyllas i. I blanketten 3 a anges för A-stad — jag skall bara som hastigast ange några rubriker: Förvaltningsbyggnad, Riksvägen, Huvudled, Storgatan, Esplanaden, Kungsgatan, Elnätet, Hamnskolan, Nya skolan o. s. v. Sedan anges kostnaden för var och en. Detta exempel visar att kommunen inte ens skall få utan direktiv uppifrån diskutera vilka gator man skall använda anslagen för. Jag menar med anslag sådana som finansieras med skatteinkomster respektive statsbidrag. Här skall alltså redovisas just vilka gator det skall gälla, vilka skolor man skall bygga, vilka samlingslokaler man skall ha o. s. v.

Det är märkligt att man ger sig in på sådana detaljer, när det inte fungerar på det sättet i kommunerna. Man får tillstånd av finansdepartementet att låna pengar till en skola, men man bygger en gata i stället. Pengarna är ju inte öronmärkta på något sätt, så att man kan säga precis vart de går, utan man använder de lånetillstånd man har fått. Det var den ena sidan av saken.

Men det är även ett skräckexempel på det sättet att man redovisar, att man under femårsperioden 1965—1969 har investerat 3,5 miljoner men under de därpå följande fem åren vill investera 31,6 miljoner. Därmed blir det upplagt för vilken byråkrat som helst att säga: Här stryker vi; eftersom man investerat 3,5 miljoner under den första femårsperioden, kan kommunen med hänsyn till inflationen m. m. få 4 å 5 miljoner, men 31 miljoner är omöjligt att ge. De är så dumma i den kommunen att de inte begriper att det inte går att ge så mycket.

Men det är klart att kommunerna kommer att göra på det sättet. Kommunerna vill visa hur stort tryck som gör sig gällande och att allting är nödvändigt eller nästan nödvändigt. Därför talar kommunerna om det. Att sedan från statlig sida sitta och plottra med sådant

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

och säga att man får göra det men inte det, tror jag innebär att man tar sig vatten över huvudet.

Jag är alltså förvånad över att statsutskottet så positivt har anammat denna fortsatta planeringsverksamhet utan att göra klart för sig, hur det kommer att binda kommunerna. Jag tror också att statsmyndigheterna själva, om de sätter sig in i detta, skulle betacka sig för att ha detta jobb. Jag tror inte de klarar det.

Det är klart att kommunerna skall ha en investeringsplanering på lång sikt, men jag tycker, att det är fel att initiera det i detta läge, när man genom kommunsammanslagningar försöker att få kommunerna myndiga och i stånd att genomföra planeringar och själva kunna bedöma hur de skall sköta sina angelägenheter. Låt de nya kommunerna visa vad de går för, innan man gör detta!

Emellertid föreligger ingen reservation i denna fråga. Jag har tyckt, eftersom jag deltog i en interpellationsdebatt om detta för en tid sedan, att jag inte kunde låta detta tillfälle gå helt förbi utan att säga någonting. I det läge som har uppkommit har jag, herr talman, givetvis inget särskilt yrkande.

I detta anförande instämde herr *Ekström* (s).

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte alls tänkt att gå upp i en replik till herr Tobé, men jag kan inte riktigt förstå hans argumentering. Han sade att riksdagen aningslöst ställt sig bakom en promemoria som sänts till länsstyrelserna. Någon sådan promemoria har inte diskuterats eller behandlats i utskottet. Enligt min tolkning av utskottets skrivning binder inte denna kommunerna och länsstyrelserna på det sätt som herr Tobé befarar. Tvärtom finns det möjligheter att göra målsättningar som av-

viker från prognos 2, vilken prognos får ses som en totalbedömning för hela landet och som prognostiserar 5 procent högre industrissysselsättning än vi har i dag. Många andra utredningar har emellertid prognostiserat en lägre industrissysselsättning. Herr Tobé och jag har tolkat utskottsutlåtandet helt olika, och jag anser mig inte kunna låta bli att påpeka detta.

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först skulle jag vilja framhålla att det är litet skillnad mellan vad herr Nilsson i Tvärålund och jag avser. Han talade om det som har varit, d. v. s. om prognosen i länsplanering 67, men jag har inte berört denna utan talade om det nya som skall komma och som binder kommunerna när det gäller investeringsplaneringen. Sedan skall man utnyttja den tidigare prognosen och låta de kommuner som har en positiv prognos få investera mera, men man skall också hjälpa kommuner med dåliga framtidsutsikter. Jag har som sagt inte nämnt någonting om den prognos som finns med i länsplanering 67 utan mitt resonemang gäller investeringarna.

Herr Nilsson i Tvärålund gav en intressant upplysning om skrivelsen den 28 mars 1969 till samtliga länsstyrelser från statsrådet och chefen för inrikesdepartementet, som finns omnämnd i utskottsutlåtandet. Skrivelsen finns också tillgänglig på utskottsavdelningens sekretariat, men jag är inte säker på att ledamöterna har sett den. Det skräckexempel som jag anförde är kanske därför obekant för ledamöterna i avdelningen, vilket jag tycker är synd. I annat fall hade kanske skrivningen blivit litet mindre positiv och litet mer försiktig.

Till departementschefens försvar får jag väl nämna att det på skrivelsens första sida bl. a. står följande: »Kungl. Maj:t uppdrar åt länsstyrelserna att — med utgångspunkt i resultatet av läns-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

planering 1967 samt med beaktande av dels vad föredragande departementschefen anfört i ämnet vid anmälan av länsplanering 1967 i 1969 års statsverksproposition», och nu kommer det fina, »dels vad riksdagen kan komma att besluta i anslutning till nämnda anmälan och i anledning av motioner...» Det är alltså det vi skall göra nu. Den 28 mars åberopades således vad som beslutats och vad som kunde komma att beslutas, och med statsutskottets inställning blir det ju också ett beslut. Statsrådet hade alldeles rätt när han gissade att riksdagen skulle anta förslaget.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Den här debatten om statsutskottets utlåtanden nr 57 och nr 58 har nu snart pågått i två och en halv timme. De flesta har talat om hur mycket vi är eniga om, men trots detta har debatten alltså blivit omfattande. Jag skall försöka göra mitt inlägg kort och undvika att ta upp vad som sagts tidigare. Jag vill emellertid understryka att det hade varit bra om också bankoutskottets utlåtanden i dag hade legat på riksdagens bord, så att vi hade kunnat debattera även dem. Men då de motioner som behandlas i bankoutskottet i stor utsträckning rör framtidsplaneringen, anser jag att det inte föreligger något hinder för att vi i dag beslutar om statsutskottets nu förevarande två utlåtanden.

Ingen tvivlar väl på att lokaliseringspolitiken, eller som den nu kallas regionalplaneringen, har kommit för att stanna. Säkerligen får vi vid nästa års riksdag tillfälle att fortsätta diskussionen om dessa frågor. Jag kan instämma i vad herr Bohman tidigare sade, att vi kanske får försöka finna nya vägar att utjämna de skillnader som nu råder inom olika regioner i landet.

Vid läsningen av statsutskottets utlåtanden och de i ämnet väckta motionerna liksom vid åhörandet av denna debatt kan man få den uppfattningen,

att oenigheten i dessa frågor är stor. Den är emellertid bara skenbar. I huvudpunkterna har utskottet varit enigt. Det har också rätt enighet om att det enskilda näringslivet, alltså den privata företagsamheten över huvud taget, inte klarar de problem som uppstått genom den allt snabbare urbaniseringen. Samhället måste därför ingripa. Ur ideologisk synpunkt är det värt att notera att problemen måste lösas genom samhällets försorg. Som redan framhållits är vi också eniga när det gäller regionalpolitikens mål och medel och i anslutning härtill om den regionala samhällsplaneringen liksom även beträffande anslaget till arbetsmarknadsändamål om 1 900 miljoner kronor. Det är de helt dominerande frågorna i förevarande två utlåtanden, och där har utskottet varit enhälligt.

Trots herr Bohmans redogörelse för innehållet i statsutskottets utlåtande nr 57 tar jag mig ändå friheten säga några ord om vad vi lägger in i ordet regionalpolitik, och det gör jag kanske bäst genom att citera vad utskottet skrivit på s. 4:

»Regionalpolitikens mål och medel. Termen regionalpolitik har kommit till användning som beteckning för såväl strävandena att förena ett effektivare resursutnyttjande och ökad ekonomisk tillväxt med förbättrad jämvikt i den näringsgeografiska utvecklingen som åtgärder för att trygga acceptabla levnadsförhållanden i orter och regioner där en långsiktig bedömning ger vid handen att en vikande utveckling är ofrånkomlig.»

Det tycker jag är ett koncentrat av vad vi lägger in i uttrycket regionalpolitik. I det begreppet ingår ekonomiska och lokaliseringsstimulerande åtgärder liksom även åtgärder för att stödja områden där man måste acceptera inte minst en vidareutvecklad och målinriktad samhällsplanering.

Frågan om vilka orter som skall bedömas som utvecklingsbara måste i första

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

hand prövas inom den lokala planeringens ram. Därvidlag kommer säkert olika uppfattningar att göra sig gällande, såsom också har framskymtats både i denna debatt och i den allmänna diskussionen. Min egen uppfattning — som är densamma som utskottets — är att de läns- och kommunalpolitiska organen aldrig, när det blir fråga om att välja ut orterna, kan säga: »Gånge denna kalken ifrån mig», om man verkligen önskar en progressiv utveckling i sin region. Denna regionala planering kommer att bilda underlag inte bara för prioriteringen av det direkta lokaliseringsstödet utan även för samhällsbesluten i övrigt och, får man hoppas, för industrins lokalisering. Det måste vara till fördel för den framtida debatten, att denna i och för sig ganska självklara uppfattning relativt klart kommer till uttryck i ett utlåtande från statsutskottet.

Till grund för den regionala politiken ligger länsplanering 1967 som presenterar de regionala målsättningarna. Denna kan inte få bindande verkan, men utskottet har i likhet med vad departementschefen gjort strukit under värdet av målsättningar för de statliga och kommunala organens beslut och även i annat sammanhang framhållit att de bör ha betydelse för näringslivets framtida planering.

Härvid uppstår emellertid också frågan hur samhället skall kunna stödja de regionala målsättningarna. Det har visat sig att det inte räcker enbart med lokalisering av offentliga företag och med lokaliseringsstöd, utan det kan i vissa områden där det bedöms nödvändigt att bryta den spontana utvecklingskurvan bli erforderligt att skapa möjligheter till statlig eller halvstatlig företagslokalisering samt att påverka näringslivets lokaliseringspolitik. Åtgärder i denna riktning övervägs av en av chefen för industridepartementet särskilt tillkallad delegation för statlig industrietablering. Det är med stora förhoppningar och

med stort intresse man emotser de resultat som därvid kan uppnås.

Ett enigt utskott är emellertid på det klara med att det inte kommer att bli möjligt att stödja alla de olika och ofta motstridiga regionala målsättningarna. Härvidlag kommer den obehagliga prioriteringsfrågan in i bilden, och den måste vi ta ställning till. Vi kan inte genom ett aldrig så aktivt stödprogram lösa alla de problem som uppstår. Det är av värde att utskottet kunnat enas härom till gagn för strävandena att i framtiden uppnå den uppställda målsättningen.

Utskottet ansluter sig till propositionens tanke att man skall försöka stödja strävandena att flytta en del av total-expansionen till livskraftiga stadsregioner i skilda delar av landet. Vi anser att det inom varje län bör finnas minst en stadsregion som kan utvecklas av egen kraft. Men — och det är kanske den stora frågan — vi anser också att planeringen skall kunna ge underlag för spridande av insatser bland sekundära tätorter och orter som måste hållas livskraftiga som stödjepunkter för ett större glesbygdsområde.

Utskottet har också enhälligt godtagit vad som anförts om inriktningen av de sysselsättningsskapande åtgärderna i övrigt. Detta innebär bl. a. att man för vissa block får acceptera prognos 2, även om detta innebär ett lägre befolkningstal än vad målsättningen anger. Detta gäller för blocken utanför norra stödområdet. För block inom detta stödområde innebär det att en satsning på regioner med spontan växtkraft bör stödjas.

Det kanske i detta sammanhang bör sägas att vi där insatserna inom lokaliseringspolitik inte varit tillräckliga måste skapa ungefär 12 400 nya arbetstillfällen för att nå upp till vad som anges i prognos 2. Det innebär också en motsvarande siffra för hela landet på 59 000 nya arbetstillfällen.

Genom prioriteringen kommer vi även i fortsättningen att få uppleva att

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

orter, ja, kanske hela regioner omkring växtkraftiga orter kommer att få vidkännas en befolkningsuttunnning på längre sikt. Därför måste planeringen också ta hänsyn till att de människor som av olika anledningar måste eller vill stanna kvar där kan få en hygglig service. Denna service bör bli så likvärdig som möjligt med den som andra medborgare får. Åtgärder i denna riktning sammanfattas som bekant i begreppet »glesbygdsåtgärder».

Utskottet skriver i detta sammanhang följande — jag tar mig friheten att till protokollet läsa in samma passus som den herr Bohman tidigare anförde: »En vidareutveckling av glesbygdsstödet blir därför nödvändig. Enligt utskottets mening bör det framstå som självklart att det ekonomiska framåtskridande som främjas genom omstruktureringarna i näringslivet får bära kostnaderna för att samhällsservicen bibehålls i rimlig omfattning och en del av de kapitalför-luster som måste drabba enskilda människor i utflyttningsområden.» Därvidlag är herr Bohman och jag helt eniga. Vi är också eniga om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t bör ge till känna vad utskottet anför i anledning av förre inrikesministerns uttalande i statsverkspropositionen om den regionala samhällsplaneringen.

Jag skall inte tala om de reservationer som fogats till statsutskottets utlåtande nr 57 — det har herr Bohman redan gjort. Men jag vill framhålla att vi i utskottet varit eniga om att statliga företag skulle få lokaliseringar. Jag vet faktiskt inte hur jag skall uppfatta herr Bohmans resonemang när han i detta sammanhang talar om statliga företag. Skall dessa möjligen kunna få lokaliseras till orter där det enskilda näringslivet inte vill starta företag? Är avsikten att man skall kunna driva denna politiska propaganda som vi hör i så många olika sammanhang — att de statliga företagen inte sköts, att de går med förlust o. s. v.? Vill man ha en plattform

för politisk propaganda är det resonemanget riktigt, men vill man ha en statlig företagsamhet som skall konkurrera på lika villkor med näringslivet i övrigt är resonemanget helt felaktigt.

Herr Bohman byggde ut sitt resonemang med att tala om att statliga företag eventuellt hämmar den enskilda industrins vilja att investera. Jag skulle vilja höra herr Bohmans uppfattning om hur det hade varit i luleå-, kalix- och piteåregionerna utan statlig företagsamhet. Jag har en känsla av att norrlandsproblemet hade varit mycket större i dag om en statlig satsning inte gjorts där uppe.

I övrigt har herr Bohman och jag helt och hållet samma uppfattning när det gäller reservationerna vid utlåtande nr 57: det är det sista året som de nu gällande bestämmelserna tillämpas, och därför bör några ändringar inte göras. Låt mig än en gång understryka att vi har drygt 300 miljoner kronor till lån och drygt 50 miljoner till bidrag för den tid av ett år och ett kvartal som återstår.

Men trots att det talats så mycket om enighet när det gäller den regionala samhällsplaneringen — bl. a. herr Nilsson i Tvärålund sade ju att det inte råder några principiella åsiktsskillnader — har man alltid en känsla av att olika partier försöker göra ett utspel i denna fråga och hävda att de vill så mycket mera. Herr Nilsson i Tvärålund berörde den satsning som Volvo gör i Göteborg. Jag erkänner att det inte i någon större utsträckning faller ett guldregn på andra orter, men en och annan droppe kommer ju uppe i Norrland. Självfallet kan man kritisera Volvos satsning i Göteborg. Men vilka åtgärder har herr Nilsson i Tvärålund att föreslå för att stoppa denna expansion? Skall vi slopa skattefriheten för investeringsfonderna? Skall vi inte ha några investeringsfonder? Skall vi införa etableringskontroll? Det är viktigt att vi får detta klart för oss.

Utan att göra gällande att jag på nå-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

got sätt begriper bilindustrins problematik vill jag framhålla att såväl Volvo som SAAB i förhållande till andra länders bilindustrier är mycket små. Det gäller för Volvos del även efter utbyggnaden i Göteborg.

Jag har redan tagit steget från den regionala planeringen till arbetsmarknadspolitiken. Det är ganska kort. Där måste jag kanske syssla litet mera med reservationerna. Visserligen har fröken Ljungberg yrkat bifall till de flesta. Moderata samlingspartiet har därvidlag en del gemensamt med de övriga borgerliga partierna.

Låt mig först konstatera att vi satsar ytterligare på arbetsmarknadspolitiken. I förhållande till innevarande budgetår blir det 285 miljoner kronor mer för 1969/70. Detta föreslogs mot bakgrunden av den förbättrade konjunktur man förutsåg i januari månad. I dag kan vi konstatera att denna konjunktur har blivit ännu bättre än vi kanske trodde. Under våren har antalet lediga platser ökat mycket väsentligt, och siffran är praktiskt taget lika hög som den var i april 1965. Vid detta tillfälle hade vi en påtaglig överefterfrågan på arbetskraft. 54 890 lediga platser hade anmälts den 14 april och 42 553 arbetslösa kunde samtidigt noteras.

Det är emellertid en oerhörd skillnad mellan förhållandena i norra Sverige och i södra och mellersta Sverige. Det är detta som är vårt stora problem i dag. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har lättast att slå igenom på den yngre och välutbildade arbetskraften, medan det är mycket svårare när det gäller att ge den dåligt utbildade, den handikappade, den äldre och den lokalt bundna arbetskraften nya jobb och nya möjligheter. Även fröken Ljungberg var inne på detta.

Vi skall dessutom också notera att vi inte rent statistiskt skall jämföra den arbetslöshetssiffran vi i dag har med den som vi hade för två år sedan. Våra ökade ambitioner har lett till att grup-

per som för bara ett par, tre år sedan aldrig tänkte på att anmäla sig till en arbetsförmedling i dag ställer sig hos denna och söker jobb. Det blir samhället som skall försöka skaffa dem ett meningsfullt arbete, vilket också är samhällets uppgift att göra.

Den uppgång som vi för närvarande har i vissa delar av landet, som är glädjande men kan medföra att vi måste vidta vissa åtgärder för att undgå en överhettning i konjunkturerna i dessa områden, ger oss dock möjligheter till en mer aktiv politik när det gäller regioner som drabbas svårt av den kvardröjande arbetslösheten. Den ger oss även tillfälle att göra större insatser när det gäller svårplacerade arbetslösa. Genom att vi får ett större totalt utrymme kan vi använda en större andel till regionala och selektiva åtgärder i dessa områden.

Herr Nilsson i Tvärålund var inne på detta. Han försökte göra gällande att vi saknade hans partis stora intresse för dessa grupper. Jag tror att det hade varit bättre om han hade stått kvar på den principiella ståndpunkt som han deklarerade i början, nämligen att vi inte har några skilda åsikter och att det endast är detaljer vi ordar om i sammanhanget.

Jag vet inte om jag skall gå igenom alla reservationerna, men jag skall göra det mycket kort.

Reservationen 1 gäller ett prognosinstitut och en rullande arbetskraftsbudget. Jag tror inte att någon i utskottet ifrågasätter värdet av att ha en sådan. Men majoriteten anser att det är mycket svårt att få en sådan. Tyvärr är nog vår bedömning den mest realistiska i dagens läge.

Reservationen 3 från mittenpartierna om parlamentarisk representation i låginkomstutredningen har väl inte kommenterats så mycket under debatten, och jag skall inte heller göra det. Jag tror att den har tillkommit därför att en person, som haft att göra med denna

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

enmansutredning som expert, har kommit in i riksdagen; kanske är den också ett utslag av rundabordstänkande.

Förslaget i reservationen 4 om förmedling av arbetsprojekt avslogs i fjol, och jag skall inte ta upp något resonemang om det; det kan inte tillföra debatten något nytt.

Beträffande reservationen 5 från folkpartiet om resebidrag till nyutbildad arbetskraft redovisar utskottet de regler som gäller sedan år 1968. Det är en ganska kort tid de har verkat, och vi tycker att de skall prövas litet längre innan vi gör några ändringar. Med anledning av motionsförslag om förbättring av resebidragen, så innebär propositionen förbättring så att man även under de första sex månadernas bortovaro skall få sina resekostnader betalade i den utsträckning de överstiger 75 kronor. Jag vill också understryka att de nuvarande reglerna täcker rimliga krav i detta avseende.

Det händer ganska egendomliga saker ibland, när vi diskuterar arbetsmarknadspolitiken. Herr Nilsson i Tvärålund talar om att vi inte skall ha några rörlighetsfrämjande bidrag. Utbildningsbidragen är emellertid i viss mån rörlighetsstimulerande, och dem vill han som reservant öka på litet utöver utskottets förslag. Det kan ju vara bra, men när det gäller inkomstprövning är det alltid frågan om en prioritering. Vad provanställningen beträffar anser vi att även den handikappade arbetskraften skall ha så god utbildning att den kan konkurrera på arbetsmarknaden.

Vad gäller företagsutbildningen säger sig reservanterna inte vilja ändra kostnadsfördelningen mellan staten och företagen. Det vill inte heller majoriteten, och just i detta förhållande bottnar dess tvekan inför en ökning på detta område. Jag blev ganska fundersam när fröken Ljungberg i sitt anförande ett par gånger framhöll att arbetsmarknadspolitiken skall ha klara sociala målsättning-

ar och sedan sköt in en viss kritik mot att inrikesministern i propositionen har sagt att företagen skall ta det sociala ansvar som krävs av dem i vårt samhälle. Tyvärr, fröken Ljungberg, finns det en hel del företag som kan konstateras icke ha tagit det sociala ansvar som de borde ta. Vilka är det som avskedas först? Jo, det är de äldre och de handikappade som först får gå, om det blir en inskränkning i företagen. Dessa kanske motiverar detta utifrån sina kortsiktiga ekonomiska synpunkter, men jag ifrågasätter om det är ekonomiskt försvarbart ens för företaget, om man ser det isolerat. Inom socialdemokratien kommer vi nämligen aldrig att acceptera att dessa människor lämnas utanför ett aktivt samhällsstöd, och därför måste vi via skattemedel och dylikt sätta i gång skyddade verkstäder för att ge dem en försörjning likvärdig med alla andras. Dess värre brister det, som sagt, i många fall ute i vårt samhälle när det gäller företagens sociala ansvar.

Vägbyggandet — som tas upp i reservationen 9 — diskuterade herr Nilsson i Tvärålund och jag för omkring tre månader sedan. Det blir väl ingen större ökning av vägbyggandet som beredskapsarbete, men det är tydligt att vi i alla fall skall ha ett par tre diskussioner i frågan om året. Jag hänvisar till vad jag sade när vi behandlade tilläggspropositionen.

Även reservationen 10 om hantverkslokaler är en mittenreservation. Den har hängt med sedan 1964, även om det i år märks en viss uppmjukning. Förslagen i reservationen 10 kanske kan tas upp när vi vid nästa års riksdag skall diskutera den framtida utformningen av lokaliseringspolitiken.

Beträffande frågan i reservationen 11 om beredskapsarbete genom entreprenadföretag, som fröken Ljungberg tog upp, har utskottet redovisat att entreprenandelen beräknas öka från 50 miljoner kronor under budgetåret 1967/68 till 100 miljoner budgetåret 1969/70.

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

De siffrorna visar att entreprenadfirmorna inte precis är utsatta för någon diskriminering.

I reservationerna 12 och 13 krävs högre maximibelopp för näringshjälp. Även här är det fråga om avvägningar mellan olika behov. De summerar det rör sig om är visserligen inte så stora att de skulle påverka budgeten i någon större utsträckning, men de har dock fått stå tillbaka för andra behov.

I fråga om bidrag och lån till motorfordon har en del motioner väckts. Utskottet hänvisar till att man vill avvakta utredningsförslaget innan man omprövar bidragsreglerna.

Utskottsmajoriteten och reservanterna är beträffande formerna för den halvskyddade sysselsättningen överens om att beslut skall fattas av Kungl. Maj:t. Vi som tillhör utskottsmajoriteten tycker därför att det inte finns någonting att skriva till Kungl. Maj:t om i denna fråga.

I reservationen 16 om ett statligt kreditstöd, som bl. a. fröken Ljungberg och herr Nilsson i Tvärålund har talat om, krävs en översyn av de arbetsmarknadspolitiska medlen för att bistå den lokalt bundna arbetskraften. Jag har redan framhållit att arbetsmarknadsåtgärderna bör inriktas på regioner och grupper som har särskilda svårigheter. Glesbygdsfrågorna måste emellertid fortlöpande belysas. Vi kan dock inte acceptera att den första åtgärden för att lösa problemen skulle vara att ge vissa jordbrukare ett särskilt kreditstöd vid sidan av det av riksdagen beslutade. Om reservanterna verkligen har ett positivt intresse av att lösa dessa människors problem bör de inte hålla fast vid det kravet.

Det finns mycket mer att säga om dessa frågor — jag har en hel del anteckningar. Jag ber emellertid nu att få yrka bifall till utskottets hemställan i statsutskottets utlåtande nr 57. Med yrkanden i fråga om statsutskottets utlåtande nr 58 ber jag att få återkomma.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag knöt några synpunkter till departementschefens resonemang om att etablera statliga eller halvstatliga företag i avfolkningsbygderna, och det föranledde herr Fagerlund att reagera hårt. Jag vill därför öppet förklara att jag inte har någonting emot — tvärtom hälsar jag det med tillfredsställelse — att man etablerar statliga och halvstatliga företag i sådana områden, om det inte på andra sätt går att åstadkomma den företagsamhet som behövs. Då säger herr Fagerlund att detta innebär att herr Bohman är ute efter att bedriva den propagandan mot statliga företag att de inte kan driva sin verksamhet lönsamt. Nej, herr Fagerlund, det är inte alls vad jag är ute efter; vi har inte drivit sådan propaganda mot Norrbottens järnverk och andra liknande företag som har etablerats, drivit sin verksamhet och byggts ut av lokaliseringspolitiska skäl. Jag hävdar i stället min linje därför att det är fråga om att på det mest effektiva sättet utnyttja de resurser som står till vårt förfogande. Om det finns förutsättningar för ekonomisk drift med enskilda företag leder det till en bättre resursanvändning än om vi skulle etablera statliga företag. Vi kan behöva etablera statliga företag på andra områden. Våra resurser är begränsade; det gäller att sätta in dem där de verkligen behövs.

Jag anser — och den ståndpunkten har jag alltid hävdat — att det icke bör vara ett självändamål att bedriva statlig företagsamhet. Det skall föreligga alldeles speciella skäl härför, och bevisbördan för att sådana skäl föreligger vilar på dem som vill driva statlig företagsamhet.

Herr Fagerlund berörde också de synpunkter jag framförde då jag ställde frågan: Kan det möjligen vara så att förekomsten av en stor statlig sektor och förekomsten av ett brett lokaliseringsstöd hämmar initiativkraften hos

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

enskilda företag? Jag uttryckte mig, som de då närvarande kammarledamöterna kunde observera, utomordentligt nyanserat. Jag framhöll att problemet var besvärligt men att det här kunde finnas psykologiska samband som det kunde vara värt att studera, om nu detta är möjligt. Det är i och för sig naturligt att enskilda företag blir tveksamma beträffande möjligheterna att bedriva en lönsam verksamhet inom landsdelar där bara statliga företag etableras och där i övrigt omfattande stödåtgärder erfordras. Problematiken är besvärlig och intressant. Just därför är det värt att diskutera den. Jag uttryckte mig alltså inte så kategoriskt som herr Fagerlund ville göra gällande. Jag ställde en mycket nyanserad fråga.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse vad herr Fagerlund sade om att utskottets skrivning inte binder planeringen för framtiden. På den punkten är vi alltså helt ense.

Herr Fagerlund var inne på vad jag anförde om investeringsfonderna och Volvo i Göteborg. Han tyckte att vi i Norrland och annorstädes skulle vara nöjda med, som herr Fagerlund uttryckte det, de droppar som hade fallit över andra delar av landet. Jag tror inte att han har så många meningsfränder på den punkten, i varje fall inte i de delar av landet som behöver så mycket mer än droppar av investeringsfonderna.

Vad är centerns alternativ? Får jag på nytt peka på de motioner som vi under tidigare år väckt och som innehåller förslag om att investeringsfonderna bör användas som lokaliseringpolitiskt medel på samma sätt som under tiden 1 januari 1963 till den 1 juli 1965.

Vad beträffar frågan om utbildningsprognoserna, som berörs i reservationen nr 1 till statsutskottets utlåtande nr 58, säger herr Fagerlund att sådana sä-

kert skulle vara bra att ha. Men han anser att det är mer realistiskt att ändå ingenting göra. Jag skall avstå från att kommentera den argumenteringen; den talar nog för sig själv.

Den äldre och handikappade arbetskraften permitteras först, säger herr Fagerlund. Han sade det på ett sådant sätt att jag fick intrycket att han ansåg att företagen generellt handlar så. Jag bestrider att så är fallet. Centern har absolut inte uppfattningen att det är på det sättet; företagen är inte socialt så ansvarslösa att de generellt handlar så. I de fall detta förekommer, är det otillfredsställande.

Vi kan inte lösa den lokalt bundna arbetskraftens problem på det sätt som föreslås i reservation nr 16, säger herr Fagerlund. Det är faktiskt ett stående argument mot praktiskt taget varje förslag som vi lägger fram i enskilda fall; detta är inte något trollmedel att lösa alla problem, säger man på nästan varje punkt, och så händer praktiskt taget ingenting. Jag är också medveten om att man inte löser alla problem genom vårt förslag i reservation nr 16, men man skulle lösa vissa problem. Jag vill hänvisa till det yttrande som mitt hemläns landsting avgivit i detta avseende och till den uppvaktning som gjorts av representanter för inlandskommuner i Norrland.

Herr Fagerlund säger också, att glesbygdsfrågorna fortlöpande måste över ses. Jag anser att regeringen inte gjort det på ett tillfredsställande sätt. Om man ser på det stora behovet, finner man, att det närmast är fråga om passivitet från regeringens sida.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall beröra en enda punkt där herr Fagerlund särskilt angav att jag hade talat för en av reservationerna, nämligen den som gäller flyttningsbidragen till nyutbildade.

Vi vet att nyutbildad arbetskraft många gånger har svårt att få lämplig

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

anställning. Vi har strukturella problem på vår arbetsmarknad även om vi får bättre arbetsmarknadsprognoser, som jag i likhet med herr Nilsson i Tvärålund vill understryka vikten av. Det är då synnerligen motiverat att också nyutbildad arbetskraft kan få flyttningsbidrag, och arbetsmarknadsstyrelsen har i år liksom tidigare föreslagit ökade möjligheter att bereda nyutbildad arbetskraft flyttningsbidrag. Vi tycker att detta förslag är bra och har därför framfört det i vår arbetsmarknadsmotion och i reservation nr 5 till statsutskottets utlåtande nr 58. Det är en av åtskilliga punkter där vi har biträtt arbetsmarknadsstyrelsens förslag.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bohman och jag är oeniga när det gäller de statliga företagen, och detta är helt naturligt eftersom vi har en helt och hållet motsatt ideologisk inställning. Herr Bohman säger att resurser som står till vårt förfogande kommer bäst till användning när de används av det privata näringslivet. Om vi ger staten och kommunerna möjligheter att bedriva en verksamhet på lika villkor kan denna enligt min åsikt bli lika effektiv, men om de statliga företagen ständigt skall slussas till regioner där det är svårast att etablera företagsamhet kan man inte begära samma lönsamhet.

Till herr Nilsson i Tvärålund vill jag säga att jag aldrig sagt att vi skall vara nöjda med »duggregnet». Jag sade bara i mitt anförande att det hade duggat på ett och annat ställe i sammanhanget. På min fråga vilka åtgärder som skall vidtagas, om vi skall slopa skattefriheten på investeringsfonderna eller ha etableringskontroll, svarade herr Nilsson ingenting. Han sade att förslag framställts gång på gång men ingenting händer. Den förutvarande inrikesministern har väl aldrig fått så mycket beröm från den här talarstolen för den

verksamhet som har bedrivits och som redovisas i propositioner under 1969 års riksdag som sedan han lämnat regeringen. Detta bevisar väl att herr Nilsson haft fel alla de gånger han ytturat sig i ämnet från talarstolen eller också att det har hänt någonting på det här området.

Det är fullständigt riktigt som herr Mundebo säger att förslagen i de flesta reservationerna härleder sig från arbetsmarknadsstyrelsens petita. Men jag är som riksdagsman inte tvingad att säga ja till alla förslag som kommer från arbetsmarknadsstyrelsen. Trots att jag är anhängare av en aktiv arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik anser jag att vi skall ha rättighet att pröva sådana förslag i lika stor utsträckning som andra förslag som behandlas här i riksdagen.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att kammaren i övrigt lyssnade och uppfattade vad jag sade beträffande investeringsfonderna. Om herr Fagerlund hade öronen tillstoppade, ber jag att få upprepa i stort sett vad jag sade.

Jag sade att investeringsfonderna bör användas på samma sätt som under tiden den 1 januari 1963 — den 1 juli 1965, alltså under ett och ett halvt år. Om jag inte minns fel uppgav inrikesministern i statsverkspropositionen 1966 att 668 miljoner hade använts för detta ändamål och initierat investeringar på 1,3 miljard, alltså ungefär samma summa som Volvo nu investerar i Göteborg.

Det är på det sättet som investeringsfonderna enligt min mening bör användas såsom lokaliseringpolitiskt medel. Dessutom har vi ju föreslagit många andra åtgärder, som jag inte nämnde och som inte har berörts i diskussionen — jag skall därför heller inte gå in på de initiativen vid detta tillfälle.

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara få säga till herr Fagerlund att inte heller jag anser det vara riksdagsmännens uppgift att godta ämbetsverkens alla förslag; men om verkens förslag är välgrundade och om utvecklingen på arbetsmarknaden visar att det finns behov av det stöd som det gäller här, litar jag minst lika mycket på ämbetsverkens bedömningar som på regeringens.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par ord!

Det var innan vi hade börjat med lokaliseringspolitiken som investeringsfonderna användes såsom lokaliseringsmedel. När vi i stället införde lokaliseringspolitiken var den saken ur världen, även om den har förts på tal också vid andra tillfällen. Jag hörde vad herr Nilsson i Tvärålund sade, och om detta var svaret på min fråga om vilka åtgärder vi skulle vidta, tycker jag att svaret var ganska otillfredsställande — det får herr Nilsson i Tvärålund ursäkta.

Herr Mundebo sade att vi bör godta förslag som kommer från ämbetsverken, om de är välgrundade. Ja, men vi har olika uppfattningar om hur välgrundade förslagen är, och jag anser inte att herr Mundebo kan sätta sig på några höga hästar och bedöma, hur välgrundade förslagen är.

Herr ÖSTRAND (s):

Herr talman! Denna debatt har nu pågått i över tre timmar och har rört sig över ett mycket vidsträckt område. När man kommer in i debatten i detta skede är det därför omöjligt att undvika att i någon mån upprepa vad tidigare talare redan har sagt. Det är möjligt att även jag nu kommer att göra det, men i stället skall jag lova att fatta mig mycket kort.

I motionerna I: 541 och II: 679 har vi tagit upp problematiken kring de nu-

varande flyttningsbidragens storlek och utformning. Vi är klart medvetna om att flyttningsbidragen i sin helhet är otillfredsställande, men vi har ändå begränsat oss till att denna gång begära att resebidragen återställs till vad de var före den 1 juli 1968. Detta innebär att man återinför fri hemresa en gång i månaden även under de första sex månaderna för familjeförsörjare som har anvisats arbete utom hemorten.

Nu har statsutskottet avstyrkt motionerna, vilket vi givetvis är de första att beklaga, allra helst när vi tar i beaktande den situation som råder på arbetsmarknaden i dag. Näringslivet och därmed hela samhället genomgår för närvarande en mycket snabb strukturförändring med en stark koncentration till i första hand vissa växtkraftiga storstadsregioner i södra och mellersta Sverige. Det ser ut som om denna utveckling skulle bli ännu mer markant under det närmaste årtiondet, om inte mycket kraftiga åtgärder vidtages.

För att belysa detta kan jag nämna att enligt de nu kända prognoserna Stockholms län kommer att fram till 1980 öka sitt befolkningsunderlag med cirka 28 procent, eller ungefär 400 000 människor. Motsvarande siffror för Malmöhus län är cirka 25 procent, eller 200 000 människor. För den tredje storstadsregionen, Göteborgs och Bohus län, är siffrorna 20 procent, eller cirka 150 000 människor.

Om vi skall låta denna utveckling fortsätta, kommer den av naturliga skäl att skapa en enorm obalans på de flesta områden, däribland på arbetsmarknaden, med mycket stor övereffterfrågan på arbetskraft, företrädesvis i de regioner jag nu nämnt, medan däremot arbetslösheten, företrädesvis i de s. k. skogslänen, kommer att fortsätta och ytterligare öka.

Att vi redan i dag har en mycket kraftig obalans visar de senaste arbetslöshetssiffrorna, som gäller april månad. Dessa siffror visar att antalet ar-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

betslösa, anmälda till arbetsförmedlingen, i hela riket var 42 500 personer. Av dessa svarade skogslänen för 21 100 arbetslösa, medan övriga län hade 21 400. Halva arbetslösheten fanns alltså i skogslänen, där ungefär 14 procent av befolkningen är bosatt.

Antalet lediga platser för hela riket var 54 800, varav i skogslänen 6 300 och i övriga län cirka 48 400.

Dessa siffror visar att det går närmare fyra sökande på varje ledig plats i skogslänen, medan det i övriga delen av landet finns närmare tre lediga platser på varje arbetssökande. Siffrorna understryker ytterligare vad jag tidigare har sagt, att det råder en kraftig obalans, och jag är övertygad om att denna kommer att ytterligare förstärkas.

En sådan utveckling är minst av allt önskvärd ur samhällsekonomisk synpunkt, eftersom den skapar oöverskådliga problem såväl i avfolkningslänen som i de starkt expanderande delarna av landet. En av de största uppgifter vi har framför oss måste därför vara att vända utvecklingen så att den lokaliseringpolitiska målsättning vi har satt upp blir förverkligad. Eftersom de medel vi hittills har använt inte ser ut att räcka till måste det enligt mitt sätt att se bli en hårdare samhällelig styrning av det privata näringslivets etableringar och en ökad statlig industrietablering, då i huvudsak till utvecklingsbara regioner i avfolkningslänen — jag betonar: *utvecklingsbara* regioner.

Att återställa balansen är givetvis ett arbete på sikt, men under tiden som det pågår blir det ytterst samhällets sak att så långt det är möjligt hjälpa de människor som drabbas av omvandlingsprocessen. Vi får aldrig glömma att det är människor vi handskas med, människor som rycks upp från hemvanda miljöer och som skall försöka ställa om sig till en vistelse många gånger mycket långt från hemorten, med alla de omställnings- och anpass-

ningsproblem det för med sig. Jag kan i det här sammanhanget nämna att det är lättare för en norrlänning att flytta från en glesbygd till utvecklingsbara regioner inom Norrland än att flytta exempelvis till malmöregionen.

Samhällets målsättning måste alltså vara att en arbetslös som av sysselsättningssskäl måste flytta till en annan ort skall erhålla full täckning för sina kostnader i samband härmed och för de merutgifter han åsamkas under en i övrigt mycket påfrestande omställningsperiod. Det är alltså en rimlig begäran att den arbetslöse hålls ekonomiskt skadelös i detta avseende.

Mot den bakgrunden är det med tillfredsställelse man tar del av det arbetsmarknadspolitiska program som arbetsmarknadsstyrelsen antog vid sitt sammanträde den 11 april. Man ser givetvis också där mycket allvarligt på denna arbetskraftssituation och säger följande när det gäller utbildnings- och flyttningsbidragen: »Erfarenheterna har visat att en *översyn av såväl utbildnings- som flyttningsbidragen* är angelägen. Styrelsen kommer därför att göra en översyn både av bidragens belopp och konstruktion och därefter framlägga förslag — — —.»

Herr talman! Jag har velat nämna detta för att ytterligare poängtera motionernas berättigade krav. I alla fall är en utveckling i rätt riktning på gång, och finansministern har också i kompletteringspropositionen gett arbetsmarknadsstyrelsen besked om att försöksvis utbetala vissa hyrestillskott i samband med slutlig utflyttning till annan ort. Men ändå har vi en bra bit kvar till det mål som måste vara att en arbetslös, som måste byta bostadsort på grund av strukturomvandlingen, skall hållas ekonomiskt skadeslös.

Därför vill jag redan nu, herr talman, anmäla att jag kommer att yrka bifall till motionerna I: 541 och II: 679, som behandlades i statsutskottets utlåtande nr 58.

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Debatten med anledning av statsutskottets utlåtande nr 57 har ju i stor utsträckning behandlat lokaliseringpolitiken och den regionala politiken, vilka ju också är huvudfrågorna i utlåtandet. Motioner på samma område och med samma huvudsakliga inriktning har även behandlats i bankoutskottet. Bl. a. har en motion från vårt håll, där vi har tagit upp en del viktiga norrlandsproblem, behandlats där. De kommer ju att tas upp här i kammaren vid ett senare tillfälle, och då får vi en ny debatt kring dessa frågor. Det kan inte hindra, att man säger några ord om norrlandsproblemen som i stor utsträckning är kärnpunkten i de avfolkningsproblem som det här gäller.

Vi har i vår motion sagt att sysselsättningsläget ibland är prekärt. I stora delar av Sverige har sysselsättningsläget förbättrats avsevärt efter konjunktursvackan 1967—1968. För inlandslänen har emellertid motsvarande förbättring inte skett. De regionala olikheterna på arbetsmarknaden har därigenom snarare skärpts. Vid årsskiftet 1968—1969 svarade skogslänen för inemot hälften av den registrerade arbetslösheten. Om man jämför de färska siffror, som finns till hands beträffande vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslösa den 14 april 1969, med motsvarande siffror i fjol visar det sig, att arbetslösheten är större i samtliga norrlandslän, medan densamma har minskat markant i den övriga delen av landet.

I realiteten innebär ju den utvecklingen en faktisk försämring av den situation som skogslänen befinner sig i. När det är svårt att få arbete såväl i skogslänen som i övriga delar av landet stannar ju många kvar i sin hembygd, även om de tidvis måste gå arbetslösa. Om det däremot blir stor efterfrågan på arbetskraft i vissa områden men knappt med arbetstillfällen i hemregionen, måste arbetskraften söka

sig till trakter där det är lättare att få arbete. Den aktiva arbetsmarknadspolitiken innebär starka inslag av rörlighetsfrämjande åtgärder och förstärker denna tendens.

Det är givet att man i princip inte kan ha något att invända mot en aktiv arbetsmarknadspolitik utan att man i grunden har en positiv inställning till den. Däremot kan man ju anse att den lokaliseringspolitiska försöksverksamhet som bedrivits inte varit tillräckligt omfattande eller haft helt lämplig utformning.

Genom de hittills vidtagna lokaliseringspolitiska åtgärderna har visserligen resultat uppnåtts som gjort avfolkningen i ifrågavarande bygder mindre än vad som eljest skulle ha blivit fallet. Men det står klart att ytterligare åtgärder är nödvändiga om inte den kritiska punkt i avfolkningsutvecklingen skall passeras, bortom vilken det inte föreligger några praktiska möjligheter att på längre sikt och i rimlig utsträckning bevara tidigare kulturbygder. Det finns en samarbetsdelegation för de fyra nordligaste länen som i ett remissvar med anledning av vår motion konstaterat bland annat följande: »Det är uppenbart, att den osäkerhet om framtiden, som utflyttningen från Norrlands inland medfört och medför för dettas tätorter, verkar försvagande och utgör en dålig jordmån för initiativ. Därför är det synnerligen angeläget, att statsmakterna vidtar åtgärder för att övervinna denna osäkerhet.»

Många beslut kan påverka den ogynnsamma trenden och de ogynnsamma förhållandena, exempelvis beträffande transportpolitiken, vägväsendets utbyggnad, utbildningspolitiken och även i hög grad jordbrukspolitiken. Jag tror i alla fall att man vågar säga att det viktigaste för dessa områden är att vi får till stånd en lokaliseringpolitisk målsättning och en kraftfull och riklig utformning av lokaliseringspolitiken.

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Utskottet har framhållit att man måste avvakta dels på grund av den pågående lokaliseringsutredningen, dels därför att man skall bygga vidare på grundval av planeringen på länsnivå. Det har framhållits att de länsvis uppgjorda prognoserna skall leda fram till handlingsprogram som i sin tur skall kunna utgöra underlag för åtgärder för att stoppa den oroande befolkningsflyttningen. Frågan har enligt min mening behandlats ganska ingående och i vissa fall positivt. För min del vill jag dock understryka att de prognoser som görs upp beträffande befolkningsutvecklingen i avfolkningsbygderna naturligtvis är nödvändiga för att man skall kunna få en bild av det läge som kan uppstå om inga åtgärder vidtas. Prognoserna skall ligga till grund för det handlingsprogram som man avser att skapa. Men om de aktiva åtgärder som skall ingå i handlingsprogrammet dröjer, får prognoserna en förlamande inverkan på människorna i områdena i fråga. Många tycker nu, att de haft de dystra prognoserna framför sig länge utan att ha sett prov på tillräcklig handlingskraft och positiva åtgärder och känner sig därför oroliga. I sådana fall verkar ju prognoserna direkt förlamande i avfolkningsområdena. Vi måste komma ihåg att detta delvis är en psykologisk fråga, en fråga om den enskilda människans tro på och förväntan om den framtida utvecklingen i det område som hon tänker bo i. Är förväntan mycket negativ, och det kan den lätt bli då den lokaliseringpolitiska handlingskraften inte är särskilt stor, blir det naturligtvis en accelererande effekt på utflyttningen från området i fråga.

På sidan 8 i statsutskottets utlåtande nr 57 behandlas de regionala frågorna, och jag vill citera ett enligt min mening mycket viktigt uttalande som lyder: »Härtill an knyter vad departementschefen anfört om att det i varje län bör finnas minst en stadsregion med fram-

tida spontan tillväxtkraft. Den fortsatta planeringen för en prioritering av stödet för den framtida utvecklingen bör enligt utskottets mening — och som skett i målsättningarna för flera län även utanför stödområdet — också omfatta i vart fall de sekundära tätortsbildningarna och avse även de orter som erfordras som replipunkter för glesbefolkade delar av landet.» Inte minst det sista är mycket viktigt. På ett annat ställe i utlåtandet framhålles: »Enligt utskottets mening bör det framstå som självklart att det ekonomiska framåtskridande som främjas genom omstruktureringarna i näringslivet får bära kostnaderna för att samhällsservicen bibehålls i rimlig omfattning och en del av de kapitalförluster som måste drabba enskilda människor i utflyttningsområden.» Detta är två uttalanden av utskottet, som såvitt jag kan se medför ett stort ansvar vid fullföljandet. Man kan nämligen inte bara leva på allmänna proklamationer och uttalanden.

Det har till utskottets utlåtanden avgivits många reservationer, det gäller konkreta åtgärder, det har sagts i debatten att man inte kan vidta sådana åtgärder eftersom lokaliseringpolitiken är under utredning. Detta är riktigt, men jag tycker inte att det är ett tillräckligt hinder för att vidta fler och mera konkreta åtgärder på detta område. Ett par tidigare talare har anfört att man måste göra många och ingående överväganden innan man kan genomföra de föreslagna åtgärderna, ty annars kan risk föreligga både för den ekonomiska utvecklingen i hela landet och för de människor som bor i glesbygdsoverområdena. Jag har dock svårt att tro att det från glesbygdsbefolkningens synpunkt finns någon risk som är större än att dröja att vidta åtgärder. Dröjsmål är den största faran i det sammanhanget. Det kan därför inte råda några tvivel om att ett bifall till de reservationer som fogats till utskottets utlåt-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

tanden skulle få positiva effekter, även om yrkandena inte är särskilt vittomfattande. Det skulle ändå bli ett steg på vägen i avvaktan på ett beslut av större format när utredningarna är klara.

När man framhåller riskerna med att vidta de föreslagna ändringarna vill jag framhålla att vi här i kammaren ofta fattar beslut på en hel rad områden, beslut som vid en närmare penetrering visar sig ha stark effekt när det gäller att påskynda koncentrationen och främja de stora tätortregionernas tillväxt men som inte alltid föregåtts av några stora och djuplodande överväganden i dessa avseenden. I jämförelse därmed är de risker som kan vara förknippade med ett bifall till reservationerna i detta fall ganska obetydliga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de vid statsutskottets utlåtande nr 57 fogade reservationerna 2, 3, 4, 5, 6 och 8.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Det är mycket intressant att lyssna till denna debatt, liksom det har varit intressant att lyssna till den diskussion kring dessa frågor som förts i andra sammanhang — och till talen på 1 maj — samt att ta del av den debatt som förts och förs i pressen. Dagens debatt avviker nämligen väsentligt från den uppfattning som kom till uttryck för ett antal år sedan, då man applåderade och uttalade sin glädje över den folkvandring som förekom till storstadsområdena. Den förflyttningen ansågs då vara den enda riktiga och möjliga för att skapa ökad sysselsättning. Man kan bara hoppas att den debatt som nu förs också skall utmynna i konkreta handlingsprogram, så att vi når ett positivt resultat.

Den förda debatten har klargjort att vi här inte rör oss med enbart ett glesbygdsproblem utan att det i dag lika mycket är ett storstadsproblem. Det är bristen på samhällsplanering som i dag

framstår så tydlig. Det är också den som gjort att några centerpartistiska riksdagsmän från Skåne och från Kronobergs län har motionerat om en regional samordning av samhällsplaneringen. I de motionerna har vi tagit upp vissa av de synpunkter som kommit fram i länsplaneringarna förra året, där det också påpekades vilka nackdelar en alltför kraftig koncentration kan ha och de svårigheter som därvid kan uppstå i glesbygdsområdena.

Vi har givit uttryck åt den uppfattningen att en fortsatt koncentration av befolkning och näringsliv är ett slöseri med landets ekonomiska tillgångar och medför obotlig skada på miljön.

Även miljöfrågorna har under den senaste tiden kommit i debattens centrum. Om vi skall lyckas nå resultat i detta sammanhang hänger ju samman med på vilket sätt vi planerar i vårt samhälle. De brister som i dag finns beror ju i många fall på svagheter i planeringsarbetet. Vill vi åstadkomma en bättre miljö i stort, måste vi ta hänsyn till detta vid planeringen av samhället i övrigt.

Vi har som sagt tagit upp vissa synpunkter som anförs i länsplan 68 dels från skånelänen, dels från Kronobergs län. Vi har i enlighet med vad som redovisats i länsplanen för Kronobergs län uttalat att det där finns stora utvecklingsmöjligheter. Närheten till hamnarna och till kontinenten medför från kommunikations- och transportsynpunkt stora fördelar. Vi har också pekat på länets fritidsmiljö, i vilket avseende det finns stora värden att ta till vara. Därtill är det mellan exempelvis Växjö och Malmö knappa 20 mil. Mellan södra delen av Kronobergs län och Hälsingborg är det inte mer än 10 mil. Det borde där finnas stora möjligheter till en samplanering över länsgränserna.

Utskottet ansluter sig till de i motionerna framförda tankegångarna och anför att en samordning av regionalplane-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

ringen inom vissa områden vore önskvärd — även ur andra synpunkter än de i motionerna angivna. Vi har alltså i motionerna tagit upp näringslivets frågor, de problem som uppstår i samband med en alltför stark koncentration och även miljöfrågorna, och utskottet har dessutom uttalat att ännu fler synpunkter talar för en samordning av regionalplaneringen. Man måste då fråga sig hur utskottet kunnat avstyrka motionerna på det sätt som det gjort.

Utskottet anför vidare att detta är ett spørsmål som bör anstå till dess att länsindelningsfrågan blir aktuell. Jag måste då fråga utskottets talesman när länsindelningsfrågan blir aktuell. Utskottet måste väl ha fått del av detta, eftersom det uttalar sig på detta sätt.

Vidare framhåller utskottet att det bör noteras att de rimliga resultat som uppnåtts i länsplanering 1967 tyder på att man i länen tagit betydande hänsyn till förhållandena i angränsande län. Detta innebär emellertid en motsägelse, eftersom utskottet tidigare menat att vi bör avvakta resultaten av länsindelningen. Det skulle vara intressant att veta på vilket sätt man har tagit hänsyn till en sådan samordning mellan länen. Jag utgår från att man inom de olika länen diskuterat sina läns förhållanden från sina egna synpunkter.

För att ytterligare gå in på förhållandena mellan Kronobergs län och skånelänen vill jag säga att man i länsutredningen inte på något sätt ifrågasatt någon annan gränsdragning mellan Skåne och Småland än den nuvarande. Därför tycker jag att det är en något egendomlig motivering att hänvisa till att vi bör avvakta en länsindelningsreform, om vilken åtminstone allmänheten inte vet något — utskottet kanske vet mer. Liksom vi måste planera inom kommunerna och inom länen finns det enligt min mening anledning att också planera över länsgränserna, och det är det som vi velat fästa uppmärksamheten på i vår motion.

Herr talman! Jag är medveten om att det med hänsyn till den behandling som motionerna fått inte är någon mening i att nu yrka bifall till dem. Jag kan därför nu bara säga att vi får återkomma till denna fråga vid något annat tillfälle.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Anledningen till att vi yrkar avslag på de likalydande motionerna I: 549 och II: 619 är att det enligt vår uppfattning inte varit vattentäta skott mellan de olika länsstyrelserna vid planeringen utan att dessa upprätthållit kontakt och tagit ömsesidiga hänsyn. Det tror vi att man kan göra även i fortsättningen.

När beslut om länsindelningen kommer att fattas vet vi ju inte bestämt. Och även om Skåne och Småland — då närmast Kronobergs län — inte skulle beröras kan vi väl vara överens om att vi har gemensamma problem, där vi utan vidare måste ta kontakt. Det gäller bl. a. bolmenområdet. Vid behandlingen av den frågan får det inte finnas några vattentäta skott mellan olika län.

Vidare görs följande konstaterande i det aktuella motionsparet: »Det finns utvecklingsmöjligheter kring Markaryd-Ljungby-Älmhult-Alvesta-Växjö.» Det är också en sak som vi kan klara upp på länsplanet. Jag skall med glädje tala om detta i min hembygd, där herr Gustavsson i Alvesta brukar yttra sig om lokaliseringspolitik. Det gäller Lenhovda-Åseda-blocket, Lesseboblocket och Tingsrydblocket, vilka alltså enligt herr Gustavsson i Alvesta inte är utvecklingsbara.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vad vi efterlyst i motionerna är konkreta åtgärder i ett handlingsprogram. Att länsstyrelserna haft visst samråd vid upprättandet av länsplanerna är möjligt, men det är resultatet vi vill ha fram. Det är riktigt,

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

herr Fagerlund, att bolmenfrågan är ett gemensamt problem. Detta är en mycket stor fråga för Kronobergs län, och det finns behov av samplanering länen emellan.

När det gäller de utvecklingsmöjligheter som föreligger inom länet har vi i motionerna pekat på närheten kommunikationsmässigt till skåneregionen. I andra områden ligger det kommunikationsmässigt till så att vi kommer mot blekingegränsen. Och om herr Fagerlund studerar geografin och vägförbindelserna när han kommer hem till Kosta, så skall han finna att det resone- mang vi fört i motionerna inte är felaktigt utan väl stämmer överens med de naturliga förbindelserna söderut.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta och jag behöver väl inte diskutera våra kunskaper i geografi.

Jag vill än en gång citera vad som står i motionen: »Det finns utvecklings- möjligheter kring Markaryd-Ljungby- Älmhult-Alvesta-Växjö.» De orter och de block jag nämnde finns inte angivna i motionen. Jag trodde att det gällde hela Kronobergs läns, men herr Gustavsson i Alvesta ser tydligen inte delarna öster om Växjö.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Även jag kan läsa högt ur motionen. Där står: »En expansion i G-länet som helhet kommer också att gynna de svagare kommunblocken.»

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! De många motionerna och de många inläggen i denna fråga tyder på ett glädjande intresse både för regionalpolitiken och för vår arbetsmarknadspolitik. Kravet på ökad solidaritet har i dag på många sätt kommit till uttryck och det visar att vi inte bör tolerera att människor får leva under

alltför ojämna ekonomiska och sociala villkor på olika håll i vårt land.

I debatten har mycket starkt beto- nats att vi i detta avlånga land har myc- ket olikartade betingelser i norr och söder. Svårigheterna för Norrland har betonats, men i de senaste inläggen fick vi höra att man också inom andra delar av landet — exempelvis i Kronobergs län — har anledning diskutera region- politik. Som skåning kanske jag skulle kunna bidra med att säga att det även i det sydligaste landskapet finns vissa regioner där man har svårt att hålla be- folkningstalen uppe och där man har svårigheter att ge sysselsättning åt män- niskor.

När det gäller Norrland innebär na- turligtvis de stora avstånden och de mera kännbara påfrestningarna i sam- band med en förflyttning att problemen blir mera framträdande just där. För Norrland borde man kanske, har det sagts, som mål ställa upp en garanti för ett visst befolkningsunderlag liksom man för Gotland skulle garantera samma sak. Samhället skulle på detta sätt kunna ge en utfästelse om utveck- lingen och garantera hur det kommer att se ut framöver.

Jag vill varna mot föreställningen att vi skall dra upp för mycket gränser som inte får överskridas inom detta land. Man kan ju bara göra tankeexpe- rimentet att de styrande för hundra år sedan hade sagt att vår målsättning var att försöka behålla befolkningen i lan- det fördelad enligt de proportioner som finns i dag. Om vi hade räknat fram en sådan utveckling, skulle detta ha betytt att Norrlands befolkning bara hade va- rit hälften av vad den dag i verklighe- ten är. Vi hade en period i utveck- lingen då folk sökte sig norröver. Det betydde en stark industrialisering där uppe. Det betydde att man tog till vara naturrikedomarna i Norrland och det betydde också att det så sent som på 1920-talet utvecklade en nyodling i Norrland.

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Nu har vi kommit i en situation där utvecklingen har gått vidare och i nya banor. Flera av de näringsgrenar, som spelat stor roll och som fortfarande spelar stor roll i de norra delarna av vårt land, framför allt i skogslänen, har genomgått en kraftig förändring. Rationaliseringen har tagit fart på allvar och vi ser verkningarna därav.

Anledningen till att jag velat ange detta är att jag vill varna för att vi skall fastna i ett statiskt tänkande. Det skulle vara alldeles oriktigt om den här debatten skulle fortgå utan att man erinrar om nödvändigheten av att vi samtidigt måste vara på det klara med att sysselsättningsproblemen i Norrland inte kan lösas, om vi inte även i fortsättningen är positivt inställda till en utflyttning till andra delar av landet. Samtidigt måste vi naturligtvis försöka skapa nya arbetstillfällen i skogslänen — jag skall återkomma till detta.

Det är nämligen värt att lägga märke till att flertalet av planeringsråden inom dessa skogslän i samband med länsplan 67 har förutsatt att en fortsatt utflyttning skall ske. Därför menar jag att det vore ohederligt att inte tala om att detta helt enkelt är nödvändigt om det skall gå att lösa sysselsättningsfrågorna åt så många människor som möjligt. De som vill och kan utnyttja de arbetstillfällen som står till buds i södra och mellersta Sverige får inte hindras genom bristande yrkesutbildning, bundenhet av det egna hemmet eller ekonomiska svårigheter. Det är samhällets skyldighet att göra det möjligt för alla att få yrkesutbildning. Ingen skall vara förhindrad att söka sig till sådana arbeten som ger en god utkomst. Jag anser att det finns anledning att erinra om detta i den här diskussionen.

Jag skall inte ingå i någon polemik med herr Bohman — herr Fagerström och herr Bohman har ju tidigare haft en replikväxling här — men när herr Bohman påpekar de regionala olikheterna och nödvändigheten av insatser

är vi tydligen helt överens. Jag satte värde på att herr Bohman betonade att det här tills vidare rör sig om en försöksverksamhet och att vi måste vara inställda på att analysera resultaten för att med dem som grund kanske kunna utforma åtgärderna på ett ännu bättre sätt än hittills.

Herr Bohman uttalade sin uppskattning av det initiativ som regeringen har tagit i fråga om samarbete med industrin. Detta samarbete har inte börjat nu. Jag vet att min företrädare och regeringen över huvud taget har lagt ned stora ansträngningar på att vidga kontakterna med företagen. Detta har också — som herr Bohman påpekade — lett till utlokaliseringar; en del av våra stora företag har faktiskt just genom sådana direkta kontakter med regeringen inspirerats att vidta åtgärder för att lätta på sysselsättningssvårigheterna i Norrland.

Vi menar nu att det kan vara anledning att direkt med Industriförbundet allvarligt diskutera möjligheterna att gå snabbare fram på detta område. Jag vet inte om herr Bohman hade ett speciellt underlag för sitt påstående att diskussionen om att samhället bör ta sitt ansvar och lokalisera ut statliga företag skulle ha lett till att man de senaste åren intagit en mera kylig attityd inom det enskilda näringslivet. Om så skulle vara fallet beklagar jag det, ty här är det naturligtvis nödvändigt att alla goda krafter kan förenas i ansträngningen att skapa fler sysselsättningstillfällen i Norrland och i andra bygder med en ogynnsam utveckling.

För arbetare och tjänstemän i vårt land är den avgörande frågan kanske inte företagens status utan i högre grad möjligheten att få ett ordentligt betalt arbete och att känna trygghet i anställningen. Naturligtvis är frågan dock inte så oväsentlig som herr Bohman möjligen menade, när han sade att man inte ens borde förbehålla samhället kontrollen över användningen av naturtill-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

gångarna i Norrland. Jag tror inte att han har gehör för tanken på en utveckling i den riktningen.

Jag har i övrigt inte anledning att polemisera med herr Bohman. Det initiativ som vi har inlett tillsammans med Industriförbundet har nu utvecklats så långt, att vi har tillsatt en kommitté med fem representanter för regeringen och fem representanter för industrin, vilka företräder olika sektorer. Kommittén har kommit i gång och hållit ett par sammankomster. Just nu medan vår diskussion pågår sitter denna kommitté i arbete. Industriförbundet har tagit kontakt med sina branschorganisationer. Jag är helt övertygad om att vi inom inte alltför lång tid skall se positiva resultat av denna verksamhet.

Jag skall fortsättningsvis anknyta till vad herr Nilsson i Tvärålund tog upp i sitt inlägg. Han riktade sig mot prognosarbetet, som han tyckte var för osäkert. Jag kan på den punkten erinra honom om att ingen har utgått från att det till alla delar skulle vara så utformat, att det inte skulle kunna finnas anledning till kritik och önskemål om ytterligare förbättringar. Sådana skall vi också sträva efter att uppnå.

Herr Nilsson sade att han inte ville klandra AMS för att den verkar för att försöka ge folk arbete på annan ort om man inte kan ordna det på hemorten. Det kom inte fram i herr Nilssons inlägg i dag, men jag har med glädje noterat att han tillsammans med herr Antonsson har motionerat i Nordiska rådet och där gått så långt att han föreslagit, att flyttningsbidragen inte bara skall gälla inom landet utan kunna tillämpas på nordisk bas, så att också folk från andra nordiska länder skall ha möjlighet att få flyttningsbidrag när de söker sig till Sverige.

Han står i detta avseende i stark kontrast mot sin partivän herr Fälldin, med vilken jag hade en diskussion här i kammaren i början av veckan. Han menade att man borde låta företagen bära

kostnaderna för omflyttningen. Om arbetskraft från Norrland kom till mellersta eller södra Sverige skulle alltså de företag som rekryterade arbetskraften åläggas att betala kostnaderna för flyttningen. Jag noterar att herr Nilsson i Tvärålund går den rakt motsatta och som jag tycker mer sympatiska vägen: han vill sätta in bidragen i ett nordiskt perspektiv. Detta kom kanske inte så klart till uttryck i hans inlägg i dag, där han nöjde sig med att konstatera att han inte klandrade AMS för att vilja skaffa människorna arbete på annat håll, men i andra sammanhang har han alltså gått djärvare fram.

Jag märkte att herr Nilsson i Tvärålund tvekade litet innan han sade att småbrukarna i Norrland läggs på sophögen. Det är från många synpunkter angeläget att vi undviker sådana överdrifter beträffande arbetsmarknadsfrågorna, ty de är sannerligen inte motiverade.

Jag vill också erinra herr Nilsson i Tvärålund om att åtskilligt har gjorts även i Västerbotten för att skapa nya sysselsättningstillfällen — nyligen har i en sammanställning redovisats att ungefär 1 500 nya arbetstillfällen har skapats där genom lokaliseringspolitiken.

Herr Nilsson i Tvärålund frågade om vi avsåg att stödja orter med vikande befolkningsunderlag. På den punkten behöver jag kanske inte säga så mycket utöver vad som redan är konstaterat. Vi måste utgå från — och det gäller hela Norrland och även andra regioner inom vårt land — att om det skall bli möjligt att i dessa sysselsättningssvaga delar av landet få till stånd en rejäl ökning av antalet arbetstillfällen kan det inte ske utan en samtidig koncentration. Vi måste bestämma oss för att vissa orter skall ges möjlighet till utveckling; på annat sätt kan man inte få landsdelarna attraktiva. Det gäller att i första hand bygga i de regioner som visat sig besitta en inneboende, sponstan livskraft och stödja en ekonomisk

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

tillväxt i dessa orter. Det ligger i sakens natur att detta kommer att innebära fortsatt förflyttning av människor, men avstånden kanske kan bli kortare än hittills.

Den målsättning som angivits i länsplaneringen har mynnat ut i behovet av en ökad koncentration av även de offentliga insatserna för att man på det sättet skall kunna befordra en ekonomisk expansion — vi måste ge klar prioritet åt vissa orter. Jag finner det glädjande att statsutskottet i sitt utlåtande ställt sig odelat positivt till den pågående planeringsverksamheten och enhälligt instämt i de värderingar av länsplanering 67 som min företrädare gav uttryck för i statsverkspropositionen. Härmed följer en förpliktelse för både staten och kommunerna att så långt som möjligt försöka klarlägga utvecklingsförutsättningarna inom olika regioner och göra klart för sig vilken utveckling som samhället är berett att stödja i dessa sammanhang. Där kommer det fortsatta planeringsarbetet att vara av utomordentligt stor betydelse.

Det har även någon annan talare knutit an till, och jag skall helt kortfattat göra några reflexioner i anslutning härtill.

Herr Tobé har tydligen — och den saken har vi haft tillfälle att diskutera i tidigare sammanhang — ur handlingarna beträffande det fortsatta planeringsarbetet utläst någonting som man inte bör utläsa därur. Han anser tydligen att planeringen medför en begränsning av kommunernas handlingsmöjligheter. Vi vet väl litet till mans, att planering i allmänhet inte innebär någon förpliktelse, att man till punkt och pricka och till varje pris skall realisera planerna. Det är också här bara en bedömning man gör om vilka investeringar för bostäder och andra ändamål som kan bli nödvändiga under de närmaste åren och av vilka förutsättningar man har att klara dessa investeringar. Det betyder naturligtvis inte att

man binder kommunerna och att dessa ovillkorligen har att handla efter planerna. Jag tror att man kan utgå ifrån att kommunerna i allmänhet har behov av en sådan här planering. Det är också omvittnat från många håll, att kommunalmännen önskar bättre underlag och bättre planering än de vanligtvis nu har. Därför tror jag att detta arbete är värdefullt även för kommunerna.

Herr Andersson i Knäred begagnade tillfället att klaga över att blanketterna var så svåra att förstå. Jag får väl ikläda mig ansvaret härför, eftersom jag hade tillfälle att granska detta material innan det skickades ut. Herr Andersson berättade också att han hört av representanter för något annat län än hans eget att dessa hade svårt att förstå vad som menades med de frågor som ställts. Visst kan det på sina håll finnas kommunrepresentanter som inte har anledning att i sin dagliga gärning syssla så mycket med handlingar av detta slag och som inte följer med i debatten om t. ex. lokaliseringspolitik. Men det förekommer också ibland en attityd att man av bekvämlighet, konservativt och slött tillbakavisar försöken att komma vidare; man tycker att det är obekvämt att syssla med någonting nytt. Det är tyvärr inte första gången, herr Andersson i Knäred, som vi upptäckt att det varit svårt att få med en del kommuner när det gällt reformer. Man har sagt sig inte förstå det hela, att det varit krångligt o. s. v., och därför har man inte velat vara med om saken. Exempel härpå är frågan om bostadstillskott för pensionärerna.

Jag har väldigt svårt att tro att detta material skulle vara av sådan art, att kommunalfolk i allmänhet inte skulle begripa det. Innan det skickades ut har det också testats. Redan 1967 användes en del av dessa blanketter — det var ett tital kommuner som då fyllde i dem — och 1968 var ett åttiotal kommuner föremål för testverksamhet när det gäller detta material. Det har inte

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

framkommit några erinringar mot materialet om att det skulle vara obegripligt och att det skulle vara omöjligt för kommunens representanter att sätta sig in i det. Vi har också haft överläggningar med kommunförbunden och andra innan detta material skickades ut. Jag är därför övertygad om att herr Anderssons invändningar inte bör tillmätas så stor betydelse. Naturligtvis bör vi eftersträva att uttrycka oss så enkelt som möjligt, men man kommer inte ifrån att det i sådana här sammanhang kan komma in ett och annat fackuttryck, som det väl emellertid inte bör vara så svårt att med hjälp av ordbok eller på annat sätt klara ut betydelsen av.

Jag har i övrigt kanske bara anledning att beröra vad herr Östrand sade när han talade för sin motion beträffande resebidraget på 75 kronor, som han inte ville acceptera. Jag vill erinra om att regeringen i anslutning till de aktuella åtgärderna beslutat den ordningen, att den som på grund av att han tagit anställning på annan ort är berättigad till bortavistelsebidraget på 450 kronor i månaden, kan utbyta detta mot ett bidrag till hyran. Om han föredrar att ta familjen med sig har han möjlighet att i stället skaffa sig en familjebostad. Bortavistelsebidraget kan då omvandlas och bli ett bidrag till hans hyreskostnader under ett år. Även om vi således när det gäller bidraget till hemresa kan säga att herr Östrand inte har blivit tillgodosedd har det dock vidtagits åtgärder som innebär en klar förbättring för den kategori arbetare som det här gäller.

Fröken Ljungbergs inlägg skulle väl i och för sig kunna ge anledning till en ganska långvarig debatt. Hennes inlägg var mycket värdefullt. Vi bör naturligtvis diskutera innebörden av den politik som vi ger stöd åt och på vilket sätt arbetsmarknadsstyrelsens åtgärder är motiverade. Hennes analys var ur den synpunkten intressant. Hon hänvisar

bl. a. till en debatt som förekom i TV i går kväll. Jag hade också tillfälle att följa denna debatt. Jag tycker det var en uppenbar brist att man inte hade tagit med någon person som hade erfarenhet av yrkesutbildning på detta område. Det blev en alltför stark betoning av de intellektuella färdigheterna och de akademiska utbildningsvägarna. På så sätt kom denna viktiga sektor bort. Jag skall i dag avstå från att ta upp en diskussion i denna fråga; det kan finnas anledning att återkomma till den i annat sammanhang.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Inrikesministerns historiska paralleller gav en god balans åt debatten och visade hur snabbt situationen kan förändras och hur läget skiftar. Detta understryker hur angeläget det är att bedöma det nordliga Sveriges utvecklingsmöjligheter ur ett vidare perspektiv än vi kanske ofta är benägna att göra här i kammaren.

Vad därefter gäller diskussionen om företagsutbildningen är det ett faktum i dag att det är svårt att få större, specialiserade företag att förläggas till Norrland därför att bristen på skolad arbetskraft är större där än i Mellansverige. Man saknar där uppe den differentierade arbetsmarknad som finns härnere. Principiellt skall företagen självfallet svara för de utbildningskostnader som de drar på sig när de skall höja sin produktivitet, och därför omskola eller vidareutbilda sin arbetskraft. Den principen är ovedersäglig. Men om bristen på skolad arbetskraft gör att företagen drar sig för att söka sig till Norrland och om man vill att företagen skall söka sig dit, då måste det vara bättre att påverka dem genom att ge tillskott eller medge skatteavdrag för utbildningen av arbetskraften än att subventionera verksamheten på annat sätt. Man kan naturligtvis låta staten eller myndigheterna omskola arbetskraften, men det blir dyrare och ger ofta sämre ef-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

fekt än om omskolningen sker i företagen. Vi tror att detta är en mycket betydelsefull faktor i lokaliseringspolitiken. Åtskilliga företag som har kommit till Norrland genom bidrag från investeringsfonderna har uppgivit att omskolningsåtgärderna blivit långt dyrare än de räknat med.

Inrikesministern frågade slutligen mig om jag menade att den omständigheten inrikesministern förklarat sig vilja lokalisera statliga företag i Norrland skulle ha skapat »en kyligare atmosfär» hos enskilda företag som man diskuterar lokaliseringsproblem med. Nej, det tror jag definitivt inte är fallet, åtminstone inte ännu. Diskussionen har ju hittills varit mycket försiktig.

När inrikesministern förde in denna fråga i debatten genom att ta upp den i statsverkspropositionen framhöll han ju att »om den spontana näringsgeografiska utvecklingen inte kunde påverkas på annat sätt» man kunde tänka sig en sådan statlig etablering. Dessutom strök han under att detta skulle komma i fråga bara där det gick att skapa räntabilitet. Min kritik har inriktats på att framhålla att om det finns förutsättningar för räntabel drift, då skall vi *inte* behöva ta staten i anspråk för sådana etableringar. Då bör vi i stället kunna stimulera enskilda företag att etablera.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet gjorde enligt min bedömning ett positivt inlägg för regionalpolitiken och åtgärder för Norrland. Jag vill understryka att statsråd i allmänhet uttalar sig positivt i dessa frågor — det har hänt många gånger förut. Nu är det emellertid angeläget att mycket mer radikala och konkreta åtgärder än hittills vidtages omedelbart. Jag har tidigare anvisat några sådana åtgärder, och det är möj-

ligt att i reservationerna finna flera exempel.

Statsrådet varnar för att dra upp gränser, och jag vill instämma. Det stämmer med våra förslag om att utvidga stödområdet och nu helt slopa stödområdets gränser.

Man kan inte jämföra det som hände en gång i historien när Norrland befolkades och vad som händer i dag. Den gången var situationen en helt annan. Då hade inte folk som kom dit sysselsättning och försörjning där de tidigare bodde. Nu gäller det att skaffa försörjning åt de människor som bor i Norrland och över huvud taget upprätthålla en samhällsbildning inom stora områden.

Herr statsrådet sade att det inte finns mer att säga om investeringsfonderna än vad som redan är sagt på den punkten. Det tycker jag inte är särskilt tillfredsställande. Min fråga är huruvida statsrådet och regeringen överväger att återgå till den ordning som gällde under tiden den 1 januari 1963—den 1 juli 1965, när investeringsfonderna fick användas såsom ett lokaliseringspolitiskt medel, eller om vi nu får nöja oss med, såsom herr Fagerlund uttryckte det, det som droppar från de stora posterna, som i allmänhet går till de stora orterna.

Det glädde mig att höra statsrådet uttala att man nu måste klart prioritera vissa orter. Det vill jag notera, och jag hoppas att förslag i det avseendet kommer snart.

Det gläder mig att statsrådet sade att småbrukarna i Norrland icke får kastas på sophögen. Vad jag sade var att dessa småbrukare i många fall ansåg att samhället hade kastat dem på sophögen, och jag tillade att det inte fick vara så.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp) kort genmäle:

Herr talman! Inrikesministern förmenade att den kritik jag riktade mot

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

det blankettmaterial som nu har presenterats kommunerna inför de fortsatta planeringsåtgärderna skulle vara omotiverad.

På de här minuterna hinner jag inte göra någon genomgång av blanketterna, men så mycket kan jag konstatera, att det inte bara är kommunalmän som har det besvärligt, såsom inrikesministern menar att jag skulle ha påstått. Det finns flera synnerligen framskjutna ledamöter av kammaren från herr inrikesministerns eget parti som i eftermiddag har givit mig rätt i den kritik som jag framförde. Jag skall avstå från att nämna namn, i varje fall från talarstolen.

På vissa blanketter skall man nu bara sätta kryss eller markera med röda eller gröna ringar, om man har systembolag eller kiosk o. s. v. i olika delar av kommunen eller kommunblocket, men det var inte detta jag närmast tänkte på, utan jag tänkte på investeringsberäkningarna, där man skall mycket ingående spalta upp olika aktiviteter inte bara under perioden fram till 1975 utan även under perioden 1976—1980. Jag frågar mig vad det egentligen skall tjäna till och vilka möjligheter kommunalmännen har att lämna en detaljerad redovisning många år i förväg av låt oss säga gatuarbeten som skall utföras i slutet av 1970-talet.

Om man skall göra sådana undersökningar, bör man i varje fall begära upplysningar som man verkligen kan ha nytta av och inte besvära folk med att infordra uppgifter som eventuellt kan få historiskt intresse vid en statistisk undersökning någon gång i framtiden.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill kommentera inrikesministerns inlägg på två punkter.

Inrikesministern inledde med att varna mot alltför snäva gränser och framhöll att vi inte får fastna i statistiskt tänkande. Ja, det är helt riktigt, och jag hade önskat att statsutskottets utlåtande

de mera hade präglats av den synen. När det gäller lokaliseringstödets utformning, när det gäller att komma bort från stödområdesindelningen och när det gäller justeringar av bestämmelserna rörande åtskilliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder har vi förordat just att man bör försöka komma bort från snäva gränser, komma bort från statistiskt tänkande och föra in en friare, rörligare politik. Vi vann emellertid inte gehör inom utskottet, och därför finns det i båda de aktuella utlåtandena åtskilliga reservationer som präglas just av en strävan att komma bort från alltför snäva gränser och att icke fastna i statistiskt tänkande.

Jag noterade med tillfredsställelse vad inrikesministern sade beträffande den regionalpolitiska utvecklingsplaneringen, nämligen att planerna inte skall binda kommunerna. Vi är inom utskottet överens om vikten av en aktivare samhällsplanering och om att denna planering bör mynna ut i konkreta planer och handlingsprogram, men vi har inte inom utskottet gjort några bestämda uttalanden om denna utvecklingsplanerings resultat och vill självfallet inte att planeringen skall utgöra någon bindning för kommunerna. Det är tillfredsställande att också inrikesministern nu har gjort detta konstaterande.

Fröken LJUNGBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Holmqvist var vänlig nog att ta upp den lilla politiska handske som jag kastade, trots att den var en damhandske! Jag vill gärna precisera innebörden, eftersom han lade den åt sidan med välvilja. Jag hoppas att välviljan skall bestå även därefter.

Det är lättare att klargöra vad man vill om man också talar om *varför* man vill det. Det är tydligt att de stora ambitioner på arbetsmarknadspolitikens område som man här talar om har lett till en allt vidare och mer differentie-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

rad verksamhet inom arbetsmarknads- politikens ram. En verksamhet med en så vid inriktning och en så vid omfattning är det svårt att i detalj styra från det centrala planet. Statskontorets översyn gick ju bl. a. ut på att man skulle decentralisera i viss utsträckning, och jag tror att det är riktigt att göra det. Därför frågar jag: Varför vill man fortsätta på detta sätt? Jo, man vill det därför att den ekonomisk-politiska motiveringen för arbetsmarknadspolitiken har blivit starkare än den sociala motiveringen för denna politik.

Jag vill gärna dra en parallell med vad som skett på bostadspolitikens område. Där började man med sociala motiveringar, men de ekonomisk-politiska motiveringarna har tagit överhand, och man har fastnat i hårda centrala styrningar.

Vi håller på att få samma situation här. Därför vill jag fråga statsrådet: Finns det möjlighet att få fram klara sociala motiveringar för arbetsmarknadspolitiska åtgärder? Jag tror att det härvidlag går att dra vissa skarpa gränser mellan lokaliseringpolitiken och arbetsmarknadspolitiken.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Till herr Bohman vill jag säga att jag vad beträffar yrkesutbildning och omskolningsverksamheten tror att man får gå fram på flera olika vägar. Jag tror att arbetsmarknadsstyrelsen måste få ännu bättre resurser i framtiden. Det framgår av den långtidsplan som presenterats riksdagen nu i anslutning till kompletteringspropositionen att vi räknar med att arbetsmarknadsstyrelsen framöver skall få ökade resurser i fråga om att ordna utbildning och omskolningskurser och inte minst ta hand om dem som av olika skäl har svårigheter att finna en plats på arbetsmarknaden.

Jag tror också att samarbete med företagen är ytterst värdefullt. Det har

framförts viss kritik — man tycker att det bidrag som arbetsmarknadsstyrelsen ger åt företag som ordnar exempelvis halvskyddad sysselsättning är för blygsamt. Det är klart att det finns utrymme för diskussion om förbättringar på den punkten. Över huvud taget tror jag att vi vad beträffar samarbetet mellan företagen och arbetsmarknadsstyrelsen har mycket goda förutsättningar att kunna utveckla det ytterligare.

Till herr Nilsson i Tvärålund vill jag säga, att jag inte förstår honom, när han säger att nu gäller det konkreta åtgärder, nu gäller det mera radikala grepp. Jag har bara i all stillsamhet angett som en erinran att det ändå har skett en hel del, att det har skapats nya arbetstillfällen. Vi fullföljer den uppgiften. Men vi är medvetna om att vi hittills inte har haft några tvingande bestämmelser i fråga om lokalisering av nya företag. Vi använder, som Arne Geijer sade häromdagen när vi resonerade om detta, morotspolitik. Det kan man i hög grad säga. Vi har med olika förmåner försökt locka företagen att etablera sig på sådana orter i landet, där vi finner det angeläget att få till stånd mera sysselsättning.

Jag vet inte vad herr Nilsson i detta läge önskar få mer av radikalisering och förändring. En utredning håller på att se över detta. Utredningen väntas framlägga sitt betänkande någon gång i höst, och då får vi ett bättre underlag för diskussion om vilka förändringar som vi skall vidta.

Herr Nilsson sade, med anledning av den utveckling jag hade beskrivit, att det var helt andra förhållanden för hundra år sedan än i dag. Det behövde naturligtvis inte herr Nilsson påpeka, det kunde jag ju förstå. Folk har ofta den föreställningen som herr Nilsson tycks ha att just den tid som man befinner sig i är den allra värsta, att den är mest problemfylld och att det är då de största förändringarna sker.

Detta är i många fall ett ganska kort-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

synt betraktelsesätt, ty om man vill kan man gå tillbaka i tiden och studera olika perioder och då finna många med mycket starkare förändringar än dem som vi i dag upplever. Jag tillät mig bara peka på vad som måste vara anledning att fundera på, nämligen vilka misstag man kan göra om man skulle bestämma sig för en viss målsättning i ett visst givet ögonblick utan att beakta de kommande förändringarna. Jag tycker alltså att det kunde finnas anledning att göra en sådan erinran. Samtidigt betonade jag att vi måste göra en betydande satsning för att skapa sysselsättning i Norrland.

Vad beträffar investeringsfonderna har vi väl ändå inte, herr Nilsson i Tvärålund, avstått från att använda dessa. Arbetsmarknadsstyrelsen har i motsats till vad som tidigare var fallet inte själv fått använda dem de senaste åren, men regeringen har ju tagit åtskilliga beslut av det här slaget. Herr Nilsson har väl observerat att det föreligger aktuella beslut som innebär att företagen får lov att disponera investeringsmedel för att göra vissa utbyggnader. Ofta betraktar vi detta som ett alternativ till lokaliseringstöd. Vi har gått så långt att företagen fått göra en bedömning av vad som från deras synpunkt är det bästa, att anlita investeringsfonderna eller att utnyttja förmånen att erhålla lokaliseringsbidrag eller lån. Ibland har det förhandlats om sådana frågor, och lösningen har i vissa fall varit att disponera investeringsfonderna. I något annat fall kan ett företag som reflekterat på att använda investeringsfonden ha kommit tillbaka och uttryckt önskan om att få ett lokaliseringslån, eventuellt med räntefrihet under en viss tid. Det rör sig således inte om någonting utmönstrat, men vi använder inte båda stödfonderna samtidigt.

Herr Andersson i Knäred kom tillbaka. Tydligt hade jag irriterat honom genom att säga att vissa människor kanske inte gjorde sig mödan att sätta sig

in i dessa frågor. Han sade att det finns personer här i kammaren som har samma uppfattning som han och ansåg att jag därför borde vara tyst. Vidare framhöll han att det även finns partivänner till mig som tycker att blanketterna är krångliga, ett svar som jag inte anser vara särskilt övertygande. Det är så lätt, herr Andersson, att inta attityden att det som specialisterna och planerarna gör, om vi inte genast fattar innebörden, inte är någonting att syssla med. Jag tror inte att vi kan lösa de komplicerade problem vi står inför med denna attityd. Det är inte säkert att vi kan klara problemen ändå men vi kan göra ett försök att få bättre underlag för de framtida besluten. Underlaget kan naturligtvis vara behäftat med åtskilliga brister eftersom man, som alla vet, alltid löper risken att göra felbedömningar.

Vi har accepterat en femårsplan för den statliga verksamheten och varje år har vi tagit del av denna långtidsplan varvid finansministern och fackdepartementen fått göra försök att bedöma utvecklingen. Det bör inte vara svårare för kommunerna att göra en motsvarande bedömning. Det som ligger efter femårsperioden i planeringen är i huvudsak stora investeringar som i dag kan förutses. Herr Andersson har kanske inte läst materialet i dess helhet, ty då hade han inte behövt vara så ängslig på den punkten. Det som avser en långt avlägsen framtid är ju som sagt bara stora investeringar som man redan vet skall komma. Samma metod tillämpas ju när det gäller den statliga planeringen. Man får rätta anspråken efter möjligheterna att få en överblick.

Jag gör kanske fröken Ljungberg ledsen om jag säger att jag inte var överens med henne beträffande själva kritiken, jag tyckte bara att det var värdefullt att fröken Ljungberg satte i gång en diskussion. Nu avstod jag från att gå in på frågorna med hänsyn till tiden, men jag får kanske ändå antyda vad jag menar.

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Det går enligt min mening att förena båda dessa ting även om det blivit sagt på olika sätt. Å ena sidan har det framhållits att arbetsmarknadsstyrelsen har betydelse i fråga om den ekonomiska politiken och å andra sidan har det sagts att arbetsmarknadspolitiken skall syfta till att ge den enskilda människan stöd och hjälp.

Det har vidtagits kraftigt verkande åtgärder i fråga om sysselsättningen, i varje fall sedan vi nu kommit upp i den ambitionsgraden att vi säger att vi skall förhindra att arbetslöshet uppstår. Under de två senaste vintrarna har vi genom arbetsmarknadsstyrelsen satsat mycket betydande belopp på att bereda sysselsättning, främst i beredskapsarbete men också i andra former. Vi räknar med att omkring 100 000 människor har erhållit sysselsättning varje vinter tack vare de åtgärderna. Det är sålunda 3 procent av den arbetsföra befolkningen som under de två senaste vintrarna har fått utkomst av arbete genom att staten har satsat så kraftigt på denna verksamhet.

När det nu har blivit en konjunkturförbättring finns det självfallet anledning att inskränka på beredskapsarbetena. Det är nödvändigt, med hänsyn till att vi också måste tillgodose andra vitala intressen. Arbetskraft skall inte bindas i beredskapsarbete samtidigt som näringslivet efterfrågar arbetskraft. Ingen kan väl ha undgått att märka att jag under de senaste veckorna här i kammaren vid upprepade tillfällen har fått försvara arbetsmarknadsstyrelsens åtgärd att skära ned sina beredskapsarbeten. Det har riktats kritik mot det, och man har sagt att vi inte skulle göra på det sättet, men vi ser det som nödvändigt med en sådan nedskärning för att anpassa de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna till det allmänekonomiska läget i samhället.

Jag kan där anknyta till det beslut som regeringen nyligen fattat om att försöka dämpa överhettningen i dagens

konjunktur. Vi har sålunda sagt att vi skall försöka senarelägga en del statliga beställningar, som inte nödvändigtvis måste färdigställas nu. Vi skall förhandla med företagen om att dröja med dem. Likaså har det till olika statliga myndigheter skickats ut cirkulär om att man under sommaren inte får sysselsätta fler arbetare i byggnads- och anläggningsarbeten än man gjorde i april. Varje ökning av arbetsstyrkan skall rapporteras.

Vi har alltså vidtagit en rad åtgärder som verkar konjunkturdämpande på de områden där det nu finns tendenser till överhettning.

Jag har här givit några exempel på åtgärder som vidtagits för att stimulera tillgången på arbetskraft. Men naturligtvis måste det alltid uppfattas som något väsentligt för den enskilda individen att man har en organisation som är beredd att garantera sysselsättning åt honom. Om det uppstår störningar i det privata näringslivet eller i övrigt, skall han veta att det finns en organisation som hjälper honom att finna nya utkomstmöjligheter. Jag tror också att det är goda utsikter att förena de målsättningar som ställts.

Hur kommer då lokaliseringspolitiken in i sammanhanget? Ja, det kanske vore bättre om vi dröjde med hela den diskussionen någon månad. Jag har ett behov av att sätta mig in i problematiken litet bättre än jag kunnat göra under den korta tid som jag har haft hand om dessa frågor, och vi kanske därför kunde dröja med diskussionen till dess utredningsmaterialet föreligger. Jag håller emellertid inte för uteslutet att lokaliseringspolitiken då kan placeras in i en ideologi som väl inte tillfredställer både fröken Ljungberg och mig själv men som gör att vi ändå kan ha lust att ta upp diskussionen på nytt.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte försöka

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

locka ut statsrådet på djupare vatten än att han kan vara säker på att ta sig i land. Det är klart att inrikesministern behöver en viss tid för att sätta sig in i dessa mycket komplicerade frågor.

Statsrådet säger att lokaliseringspolitiken ändå har skapat sysselsättnings-tillfällen, och det vill jag gärna understryka. Men vad vi har kritiserat är att regeringen har vägrat att gå med på en utvidgning av försöksverksamheten, så att vi kunde få veta mer om vilka åtgärder som i framtiden kan leda till ett gott resultat. På de orter och inom de områden där arbetskraft finns och sysselsättningsstillfällen bäst behövs har lokaliseringspolitiken givit det minsta resultatet.

Statsrådet frågar vilka radikala åtgärder vi önskar få till stånd. Jag ber än en gång att få hänvisa till vad jag sagt om investeringsfonderna. Statsrådet har ännu inte givit ett jakande svar eller ens något svar alls på min fråga huruvida regeringen och statsrådet avser att återinföra de regler, som gällde under tiden den 1 januari 1963 till den 1 juli 1965. De betydde ändå oerhört mycket i detta sammanhang och ledde till mycket positiva erfarenheter av investeringsfondernas lokaliseringpolitiska betydelse. Sedan år 1965 har det varit så att de stora livgivande regnen av investeringsfundsmedel fallit över de arbetsmarknadsmissigt upphettade områdena medan bidragen endast droppat ned i andra delar av landet.

Vi har föreslagit en utvidgning av stödunderlaget till att omfatta även rörelsekapital. Vi har dessutom föreslagit åtgärder för en uppsökande verksamhet inom lokaliseringspolitiken, alltså sådana åtgärder som enligt herr statsrådet för närvarande diskuteras med Industrieförbundet. Vi föreslår nu förmedling av arbetsobjekt, och vi har olika förslag till åtgärder för att stödja sysselsättningen i glesbygderna. Jag skall inte uppta tiden med en vidare uppräknings svar på statsrådets fråga.

Herr talman! Jag vill något omnämna den motion till Nordiska rådet, som herr Antonsson och jag väckt i anledning av Nordiska rådets rekommendation om ett förenhetligande av arbetsmarknadspolitiken i de nordiska länderna. Denna motion strider på intet sätt mot våra principer och idéer. Vi har i Nordiska rådet antagit rekommendationer om en enhetlig lokaliseringpolitik och om en enhetlig socialpolitik liksom om ett enhetligt uppträdande på många andra områden. Det är ju sådant som vi arbetar med i de nordiska sammanhangen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Det är möjligt att herr Nilsson i Tvärålund inte har sin egen motion tillgänglig, men jag har den här i min hand, och jag vill läsa upp en passus, där det heter: »Det är angeläget att närmare utreda utformningen av en utbyggnad av nuvarande nationella ordningar beträffande omskolningsbidrag, flyttningsbidrag etc. för att dessa medel skulle kunna brukas inom hela Norden och till gagn för hela den nordiska arbetsmarknaden.»

Herr JADESTIG (s):

Herr talman! När jag lyssnat på denna långa debatt, som gäller ett område som jag i min borgerliga gärning ägnat mig en hel del åt, har jag glatt mig åt att kunna konstatera det stora intresse som föreligger. Arbetsmarknadspolitiken är väl också en av våra väsentliga samhällsfrågor. Vad jag närmare ämnar beröra är ett mycket litet avsnitt av detta område, men det kan ändå anses vara en mycket väsentlig del i det hela.

Under rubriken »Speciella åtgärder för svårplacerad arbetskraft» konstaterar statsutskottet på s. 17 i sitt utlåtande nr 58 med rätta, att arkivarbete liksom beredskapsarbete är en arbetslöshetshjälp som har utvecklats till en form av arbetsträning och skyddat arbete. Antalet arkivarbetare var 1964

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

i medeltal per månad över 2 000 och 1968 något över 4 000. I ett flertal län finns nu arkivarbetscentraler inrättade, sammanlagt ett tjugofemtal, där särskilt svårplacerade personer kan beredas arbete. Det sammanlagda platsantalet vid dessa centraler är cirka 400 och har ökat under det senaste året, bl. a. till följd av att äldre handikappade och lokalt bundna tjänstemän i allt högre grad berörs av den strukturförändring som äger rum på arbetsmarknaden. Trots det förbättrade konjunkturläget är detta fortfarande ett problem.

De arbetslösa utgörs i dag till stor del av äldre och handikappad arbetskraft, och arkivarbete är en av de centrala åtgärderna i den aktiva arbetsmarknadspolitiken.

Jag måste erkänna att jag är något orolig för arkivarbetscentralernas framtid. Min oro grundar sig på vad som står på s. 68 i bilaga 13 till årets statsverksproposition och i en promemoria från inrikesdepartementet, betecknad In Stencil 1968:3. Jag citerar från s. 88 i promemorian: »Vid arkivarbetscentralerna debiteras f. n. endast materialkostnaderna när arbetet utföres åt statlig myndighet eller statsunderstödd eller annan allmännyttig institution. Vid de nu föreslagna kontorscentralerna bör ersättning tas ut efter marknads-mässiga grunder.»

Med anledning av motionen II:608 av herrar Fällidin och Antonsson har statsutskottet bara gjort en hänvisning till departementschefens motiveringar, som i stort sett går ut på att marknads-mässiga priser bör tas ut från konkurrenssynpunkt. Jag sympatiserar, på grund av den erfarenhet jag har av arkivarbetscentralerna, med de tankegångar som framförs i motionen, men jag är förvånad över att motionärerna inte på något sätt har följt upp motionens syfte.

Arkivarbete kan ske på två sätt — dels som direktplacering hos arbetsgivare, dels i arkivarbetscentraler. Ar-

betsgivare på de olika statliga arkivarbetsplatserna behöver icke betala lön till arkivarbetare från verkets egna löneanslag, utan pengarna rekvireras direkt från arbetsmarknadsstyrelsen. Samma är förhållandet när arkivarbetare används i statsunderstödda eller allmännyttiga institutioner. Arbetsmarknadsstyrelsen har i ett cirkulärmeddelande den 28 februari 1969 preciserat och vidgat anvisningarna på de institutioner som kan få arkivarbetare på detta sätt. En förutsättning är att man inte kan finna lämplig sysselsättning för vederbörande, som skall vara arbetslös eller handikappad. — Förutom till statliga och kommunala myndigheter kan dessa bidrag beviljas, om lämpliga arbetsuppgifter finns, till ideella organisationer, handikapporganisationer, nykterhetsorganisationer, politiska organisationer och andra intresseorganisationer. Dessa får sålunda hela lönekostnaden för arkivarbetarna täckt. Om däremot kommunala institutioner bereder sådana här personer arkivarbete är staten mera restriktiv. Kommuner och landsting får endast cirka 50 procent av lönekostnaden täckt — då är de sociala utgifterna inberäknade.

Men låt mig komma tillbaka till problemställningarna kring arkivarbetscentralerna. De skall nu erhålla ändrad beteckning och kallas kontorsarbetscentraler. Man kan då lätt få den uppfattningen att det enbart är kontorsarbete som utförs vid dessa centraler. Renodlad sådan verksamhet förekommer dock endast i Stockholm, om jag är riktigt informerad. Om vi ser på det län som jag representerar, alltså Västmanlands län, finner vi att detta — som är ett län där denna verksamhet så att säga vuxit fram — har centraler i Norberg, Fagersta och Västerås, vid vilka sysselsätts sammanlagt omkring 100 personer. De sysslar med läroböcker och illustrationer för Tomtebodas blindinstitut och de utför arbetsuppgifter som gäller kartlagningsarbeten för lantmäteristyrelsens

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

räkning. Varifrån skall dessa institutioner få pengar för att kunna betala »marknadpriser» — och vad är marknadspriser i dessa specialfall? Runtom i landet finns arkivarbetscentraler där frågeställningarna är likartade.

Förhållandet måste bli — jag vill använda den argumentationen — att en statlig myndighet kan få arbetet utfört utan att verkets lönekonto belastas, om arbetet görs av arkivarbetare inom det egna husets väggar, men om samma myndighet låter arbetet utföras på arkivarbetscentralen skall ersättning utbetalas enligt »marknadsmässiga» priser. Det kan gälla en handikapporganisation, en statlig institution som länsarbetsnämnden, en länsstyrelse eller annan godkänd institution.

Herr talman! Jag är rädd för att man håller på att slå sönder arkivarbetscentralerna — åtminstone försvårar vi deras möjligheter att bedriva verksamheter på många vitala områden. Jag vill också betona att det redan finns arbetsområden, där man tillämpar arbetsmarknadsmässig prissättning. Men det går tyvärr inte att göra det på alla områden.

Jag har med detta velat fästa departementets uppmärksamhet på de problemställningar som redan finns. Jag vill uttala förhoppningen att inrikesministern drar lärdomar av de erfarenheter som mycket snart kommer att göras, och jag hoppas att tolkningen av begreppet »marknadsmässig prissättning» blir så mjuk att vi inte slår sönder det fina instrument som arkivarbetscentralerna ändå innebär.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! I viss mån hade det naturligtvis varit önskvärt om denna debatt kunde ha sammanförts med den som kommer att föras om bankoutskottets utlåtande nr 23. Jag skall här endast helt kort beröra några synpunkter med anledning av ett par motioner som har mera lokal betydelse, nämligen I:

581 och II:597 om ökad sysselsättning i östra Sverige.

I likhet med vad som skett under ett antal år har vi även i år följt upp den fråga det här gäller. Det kanske bör medges av oss att den mörka situation som för några år sedan präglade hela sydöstra Sverige i någon mån har förändrats. Vissa delar av sydöstra Sverige har fått ett förstärkt näringsliv på senare år, men fortfarande är stora områden ganska illa ute, enligt den syn som vi har på den regionala politiken. Med den syn som regeringen har och som inrikesministern här deklarerat, nämligen att man endast skall satsa på mycket stora regioner eller på en enda punkt i en ganska stor region, kan det hända att förhållandena kan anses vara något så när tillfredsställande. Men detta är inte enligt vår mening målsättningen för den regionala lokaliseringpolitiken.

Utskottet hänvisar till de tidigare årens utlåtanden och skriver att man skall kunna tillämpa punktvisa stödåtgärder utanför det norra stödområdet för den regionala utvecklingspolitiken. Det finns ganska stora områden som har svårt att få detta stöd och att upprätthålla ett starkt näringsliv. För området sydöstra Götaland beror detta dels på att man där haft många svaga punkter, dels på att de två stora öarna Öland och Gotland tillhör området. På grund av att man tar beräkningen för stora regioner och enstaka punktinsatser som underlag blir det fråga om ett avvecklingsförfarande för andra områden, och vad man kallar utvecklingsplan täcker inte stora delar och många kommuner av en sådan region.

Det skulle vara önskvärt att dessa insatser kunde spridas över regioner av annan art än de som man nu signalerar. Inrikesministern nämnde nyss att koncentration är nödvändig och att man måste satsa på orter som har visat sig vara attraktiva. Om denna uppfattning blir vanlig inom industrins förbund är

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

det klart att somliga områden kommer att klassas som chanslösa i lokaliseringspolitiken och i en allmän utbyggnad av näringslivet.

Jag vill sluta med en fråga som ligger oss i sydöstra Sverige mycket varmt om hjärtat, nämligen utbyggnaden av anordningar för turismen. Turistorganisationerna och de enskilda företagarna i dessa områden har gjort framställningar om att få åtminstone lån och helst också bidrag, men någonting sådant har hittills icke kunnat komma till stånd. Det är tydligt att stora delar av Sveriges befolkning som turister söker sig till vissa områden och där ställer krav på serviceanordningar. Därför kan det vara befogat att göra en gemensam samhällsinsats för att ställa sådana anläggningar till förfogande.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! När det gäller huvudlinjerna i arbetsmarknadspolitiken kan jag i stort sett instämma i de synpunkter, som har framförts av herr Nilsson i Tvärålund. Jag skall därför fatta mig kort och bara ta upp en delfråga inom detta problem.

Arbetsmarknadsläget har under den gångna vintern kännetecknats av en ganska hög arbetslöshet. Särskilt har det varit förhållandet i norrlandslänet. T. o. m. så långt söderut som inom Gävlerregionen har vi i vinter haft fler arbetslösa än vanligt. Beredskapsarbeten har förekommit i viss omfattning på orter med svag sysselsättning, men enligt min mening har de i vår avvecklats alldeles för tidigt. Denna min uppfattning stöder jag på erfarenheter från Hälsingland, där pågående beredskapsarbeten neddragits utan att nya arbetstillfällen har kunnat anvisas. En sådan åtgärd leder ju till fortsatt friställning av människor, vilkas trygga och goda

levnadsförhållanden arbetsmarknadspolitiken främst bör ta ansvaret för i ett ogynnsamt arbetsmarknadsläge.

Arbetsprojekt, lämpliga som beredskapsarbeten, saknas inte i Norrland. Fortfarande finns där stora behov av vägupprustningar, vilka passar alldeles utmärkt för den lokalt bundna arbetskraften. Åtskilliga av de mindre länsvägarna har en standard som är klart undermålig i fråga om trafiksäkerhet och framkomlighet. Dessa vägar har dock till mycket liten del omfattats av beredskapsarbetet.

I motioner som behandlats och även avstyrkts av statsutskottet har jag yrkat på att även enskilda vägar skulle kunna få byggas som statskommunala beredskapsarbeten för att ge sysselsättning åt den lokalt bundna arbetskraften i Norrland, där konjunkturen i allmänhet och skogskonjunkturen i synnerhet skapat arbetslöshet.

Likaså har jag i motioner framhållit att vägbyggandet i större utsträckning borde utnyttjas som beredskapsarbete. Detta yrkande har följts upp i en reservation som är fogad till statsutskottets utlåtande nr 58. Utskottsmajoriteten har emellertid framhållit att motionernas syften i väsentlig grad kommit tillgodoses. Jag vill inte bestrida att vägbyggande som beredskapsarbete har förekommit, dock inte i den omfattning som jag anser att sysselsättningsläget i vinter har krävt.

Utöver den i statistiken redovisade arbetslösheten finns som bekant en icke obetydlig dold arbetslöshet framför allt i glesbygderna. Både arbetsmarknadsmässigt och samhällsekonomiskt hade det varit motiverat att sysselsätta de arbetslösa med vägarbeten i större utsträckning än som varit fallet. Detta är ett påpekande som jag många gånger mött från de arbetslösa själva, som tydligen hellre skulle ha accepterat fortsatt vägarbete än arbetslöshet. Så tycker jag att även statsmakterna borde ha sett detta.

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Herr talman! Jag ber att få återkomma med ett yrkande om bifall till reservationen 9 i statsutskottets utlåtande nr 58.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Statsutskottet har, kanske mer formellt än reellt, avstyrkt motionerna I: 573 och II: 655 om en översyn av bestämmelserna beträffande omställningsbidragen. Jag kan biträda utskottets förslag, och jag vill helt kort förklara anledningen därtill.

Yrkandet i våra motioner byggde på erfarenheter av endast ett halvt års tillämpning av bidragsreglerna för de äldre arbetslösa. I motionerna redovisar vi en del erfarenheter från Västerbottens län — ett av de län som i dag har den största arbetslösheten. Länsarbetsnämnden där hade bl. a. konstaterat dels att det var en stark dominans bland de bidragssökande av skogsarbetare och småbrukare, dels att ett stort antal sökande inte kunde redovisa sådan tidigare basinkomst att den gav underlag för tillräckligt stort bidrag. Drygt 40 procent av dem som beviljades bidrag fick belopp på under 500 kronor — alltså mer än 300 kronor under det maximala beloppet. Även 24-månadersvillkoret visade sig avstänga många från bidragsrätt, särskilt de undersysselsatta och dem som under lång tid varit arbetslösa. I motionerna yrkade vi att riksdagen skulle begära en översyn av bidragsbestämmelserna och därvid ifrågasätta, om inte länsarbetsnämnderna kunde ges generösare befogenheter vid bidragsprövningen.

Sedan motionerna väcktes har regeringen i proposition nr 59 delvis tillmötesgått vårt förslag. Där föreslås att reducering av de på tidigare inkomst grundade bidragen skall göras ned till ett minimibelopp på 400 kronor i månaden. Härigenom har som sagt syftet med våra motioner till övervägande del tillgodosetts.

I utskottets skrivning har också sagts,

att frågorna om tillämpningen av omställningsbidragen, som även berörts i våra motioner, torde komma att tas upp av KSA-utredningen. Med det beslutet är vi nöjda på den punkten.

Låt mig också erinra om betydelsen av dessa bidrag, särskilt i de delar av landet där man brottas med stor undersysselsättning. En övervägande del av de arbetslösa är äldre människor. Som exempel kan jag nämna att i Västerbotten, där vi i april hade 3 200 människor anmälda som arbetslösa, inte mindre än 48 procent var över 55 år.

Vid motsvarande tid 1968 hade vi 700 färre arbetslösa. Men av de 2 500 som då gick utan jobb var endast drygt 30 procent i åldrarna över 55 år. Vad kan orsaken vara till den mycket markanta förskjutningen av åldersgrupperna under ett års tid? Antingen kan det vara tillkomsten av äldrestödet som bidragit till att en stor del dold arbetslöshet i de högsta åldrarna nu blivit redovisad eller också kan det vara så att det i ett kärvare sysselsättningsklimat framför allt är de äldsta som drabbas. Hur som helst anser jag uppgiften från Västerbotten vara så alarmerande att jag känt ett behov av att redovisa den för kammaren. Dessa äldre människor som är utan arbete kan inte lika lätt som de yngre arbetslösa flytta till de orter där arbete kan erbjudas. De har redan fyra femtedelar av sin normala tid i arbetslivet bakom sig. De anses mindre lämpliga för omskolning och har i regel svårare än de yngre för att bryta upp från den boplatz som de haft under en lång tid av livet.

I övrigt vill jag, herr talman, understryka vad många talare tidigare i debatten sagt om det mycket allvarliga arbetsmarknadsläget i norra delarna av landet. Jag vill erkänna att lokaliseringspolitiken har varit av stor betydelse, kanske särskilt för att ge redan tidigare etablerade företag möjligheter att rationalisera och bygga ut och där-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

med säkra sysselsättningen. Men den har inte givit önskat resultat när det gäller nyetablering. För den utredning som arbetar under landshövding Lemnes ordförandeskap är detta den fråga som det är mest angeläget att uppmärksamma.

Ansvarsfrågan när det gäller lokaliseringsspolitiken har diskuterats i debatten. Jag anser att man därvid alltför ensidigt hävdar, att det varit själva lokaliseringsspolitiken som varit orsaken till utvecklingen. Jag tror att en mycket stor del av ansvaret får läggas på det privata näringslivet, som har en så dominerande ställning i de delar av landet där företagsutvecklingen varit mest gynnsam och nyetableringsmöjligheterna allra störst.

Jag vill till sist beröra lokaliseringsspolitiken från en annan sida och säga några ord om tanken att belägga industrietableringarna i våra industriellt redan överhettade områden med någon form av avgifter för att täcka en del av de stora kostnader som en industriutveckling där åsamkar samhället. Försök i den vägen har med stor framgång prövats bl. a. i Frankrike. Hade t. ex. Volvos utbyggnader i Göteborg, vilka tidigare nämnts i debatten, belagts med en avgift för att täcka en del av de miljardkostnader som dessa utbyggnader drar med sig i form av samhällsinvesteringar, hade man säkert övervägt en utflyttning av större delar av utbyggnaden till de områden av landet där samhällsservicen i stor utsträckning redan finns och där några sådana avgifter av den anledningen inte hade varit aktuella.

Herr LARSSON i Borrbj (cp):

Herr talman! I motionen II: 619, likalydande med motionen I: 549, har vi motionärer fört ett resonemang om en ökad samordning mellan olika län när det gäller den kommunala planeringen. Denna motion har mycket kort avvisats av utskottet som skriver: »En riksdags

gens åtgärd för att åstadkomma en organisatorisk samordning av planeringen inom vissa grupper av län bör emellertid enligt utskottets mening inte företas nu — sådana bedömningar torde böra anstå i avvaktan på de överväganden vartill förslag i samband med frågan om ändrad länsindelning kan föranleda.»

Lokaliseringsspolitiken och över huvud taget planeringen av det framtida samhället i denna debatt har berörts ifrån så många olika sidor att jag inte skall tynga debatten med ytterligare bedömningar. Jag vill endast mycket kort i anslutning till motionen säga att utskottet synes ha avfärdat denna problematik något för lättvindigt. Jag tror för min del att huvudsaken inte är var länsgränserna går, utan det samarbete som kan ske över dessa gränser. Detta samarbete är redan ganska väl etablerat i många sammanhang, och det bör enligt min mening ständigt intensifieras och utbyggas och inte få anstå i avvaktan på någon kommande länsindelning.

Det finns ingen anledning att sticka under stol med att motionen emanerar ur erfarenheter från Sydsverige. Där erkänner man inom såväl tätortsregioner som glesbygdsregioner att den snedvridning som sker på detta område medför så stora nackdelar för bägge parter att det finns anledning att på allvar försöka överväga om man genom samarbete över länsgränserna kan förhindra ytterligare sådan snedvridning.

Landshövdingen i Malmöhus län sade häromdagen i ett föredrag att han räknar med att under en tjuugoårsperiod framåt befolkningen i länet kommer att fördubblas, d. v. s. öka till cirka 1,2 miljon. Samtidigt uppges att i en region på åtta, nio mils avstånd därifrån, den s. k. österlenregionen, räknar man med att under samma tid 4 000 arbetsplatser kommer att försvinna inom en viss näring, vilket i och för sig skulle innebära att för att behålla

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

läget vid status quo skulle regionen tillföras 200 nya arbetsplatser om året. Detta synes vara ganska svårt att åstadkomma om man inte kan etablera det samarbete varom vi har talat i motionen II: 619.

Herr talman! På grund av tidsbristen inskränker jag mig till att med det sagda yrka bifall till motionerna I: 549 och II: 619.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Finansministerns kompletteringsproposition visar inte någon större förändring i synen på hur sysselsättningsproblemen i skogslänen skall lösas. Visserligen förordas en aktivare arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik men samtidigt bedöms en ökad utflyttning som angelägen. Jag tyckte mig spåra samma inställning i inrikesministerns inlägg tidigare i dag. I statsverkspropositionen uttrycktes detta så, att de sysselsättningsskapande åtgärderna angavs som ett nödvändigt komplement till de rörlighetsfrämjande. I vår motion rörande norrlandsfrågorna som kommer att behandlas vid ett senare tillfälle betonar vi att vi för vår del vill sätta de sysselsättningsskapande åtgärderna främst och påvisar i det sammanhanget att de hittills vidtagna s. k. rörlighetsfrämjande åtgärderna i stora delar av Norrland medfört en utflyttning som om den — vilket nu alltså förordas — ytterligare skall förstärkas måste leda till total avfolkning av stora delar av norrlandslänen. Redan nu visar det sig att utflyttningen resulterat i att det tidigare födelseöverskottet i Västernorrlands län har förbytts i sin motsats. I detta läns inland och i Ådalen ter sig situationen särskilt besvärlig.

I detta sammanhang måste man komma in på hela den principiella frågan om den tilltagande urbaniseringen och därmed också på den motsatta sidan av processen, nämligen glesbygdernas växande problem.

Socialdemokratin gör även på detta

område samma grundläggande fel som när det gäller dess näringspolitik i allmänhet.

Den vill sätta in åtgärderna först när missförhållanden redan har uppstått. Vi anser däremot att man måste ha en ekonomisk planering som medvetet formar samhället i en viss riktning.

Det finns ingen anledning att acceptera de kapitalistiska ekonomiska lagarna eller de privatkapitalistiska företagens lönsamhetsbegrepp. Man talar mycket om anpassning och menar att människorna skall inrätta sig efter de privata företagens behov. Vi hävdar tvärtom att företagsamheten och näringslivet skall rätta sig efter människornas behov. Det gäller också glesbygdsfrågorna.

Nu lovas det utredningar och förslag, och det är ju bra att man äntligen undersöker frågorna, men under tiden som utredningarna pågår och vi väntar på förslagen dör glesbygdernas samhälleliga liv. Det behövs åtgärder nu, och inte i en framtid.

Vår principiella inställning är att ekonomisk och kulturell jämlikhet mellan de olika regionerna i vårt land måste eftersträvas. Sverige är inte på väg i riktning mot en sådan ökad jämlikhet. Vi är i stället på väg bort från den. Den nuvarande kapitalistiska högkonjunkturen skärper ytterligare klyftorna mellan olika regioner. Här behövs alltså mycket medvetna och långtgående åtgärder från statsmakternas sida.

Hur är det med frisläppen från investeringsfonderna? Varför kan man inte begränsa dem till att gälla investeringar i områden där samhället anser att en utbyggnad av industrin är nyttig och nödvändig? Det betyder framför allt Norrland, men också vissa andra områden. Det finns ingen anledning att t. ex. ge Volvo favörer för en expansion i andra områden av landet. Tvinga företagen att anpassa sig till folkets intressen! Nu är det tyvärr tvärtom.

Det är, herr talman, mot den bakgrunden som vi vid åtskilliga tillfäl-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

len har ställt krav på avgörande samhälleliga insatser på det näringspolitiska området. Uppfattningen att det nu måste skapas arbetstillfällen i Norrland och då framför allt i de mest drabbade delarna är nu mycket spridd. Om den saken vittnar inte minst alla uttalanden från fackliga organisationer och av näringskonferenser av olika slag i dessa län.

Jag får som sagt tillfälle att återkomma utförligare till de här tingen när vår norrlandsmotion behandlas. I detta sammanhang har jag bara velat betona vår uppfattning, att det nu måste läggas större vikt vid lokaliseringspolitiska åtgärder än vid rörlighetsstimulerande. Det behövs en planmässig industrilokalisering, och därtill krävs statliga ingripanden.

I detta sammanhang diskuterar vi i dag bl. a. olika anslag till arbetsmarknadsändamål. Även om vi inom vänsterpartiet kommunisterna alltså lägger tonvikten vid åtgärder som skapar varaktiga arbetstillfällen och gör att glesbygderna jämställs med andra delar av landet i dessa avseenden, inser vi givetvis behovet av åtgärder som lindrar de akuta svårigheterna.

Dit hör beredskapsarbetena. Dessa har haft och har alltjämt stor betydelse, i synnerhet för ett län som Norrbotten, för att där hålla i gång bygnadsverksamhet och annat. Enligt uppgifter har såväl bostads- som industribyggandet i Norrbotten minskat samtidigt som beredskapsarbetena minskat. Från mars i fjol till mars i år har antalet i beredskapsarbeten sysselsatta i Norrbotten minskat med 600 personer.

Detta bör ses i samband med ett svar som inrikesministern lämnade på en enkel fråga av mig den 31 januari i år. Han sade där: »Arbetsmarknadsstyrelsen har i detta syfte» — för att ytterligare intensifiera de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna — »i första hand beslutat att omdirigera en del bered-

skapsarbeten från södra och mellersta delen av landet till Norrbotten och till övriga skogslän.»

I diskussionen om beredskapsarbetena anføres ibland att det inte finns hur många projekt som helst, lämpade för beredskapsarbeten. För vår del har vi noterat att många norrlandskommuner gett exempel på vägarbeten som betecknas som angelägna. I det sammanhanget måste vägen Kiruna—Narvik nämnas. I vägverkets nyligen publicerade plan för aktuella vägarbeten finns inte denna väg med. Man frågar sig om verkligen vägverket skall få bestämma när denna väg, vars tillkomst är så angelägen inte bara ur sysselsättnings synpunkt, skall få byggas, samtidigt som det råder en sådan brist på arbetstillfällen och samtidigt som man talar om projektbrist när det gäller beredskapsarbeten.

Beträffande beredskapsarbetena borde kanske också en annan inställning börja tillämpas. Varför skulle inte t. ex. en utbyggnad av Norrbottens järnverk kunna göras som beredskapsarbete?

Behovet av skyddad verksamhet visar en tendens att ständigt öka. Ett stort antal människor behöver arbetsvård. Detta visar att denna verksamhet måste byggas ut. En stötsten i sammanhanget är fortfarande frågan om huvudmannaskapet. Vi noterade i fjol vid behandlingen av en motion om detta problem vår tillfredsställelse över att en utredning tillsatts för att se över dessa förhållanden. I dag vill jag endast uttala förhoppningen att denna utredning skall arbeta snabbt, så att frågan om ett enhetligt huvudmannaskap äntligen blir löst. Det finns många människor som alltid kommer att behöva den form av sysselsättning som de skyddade och halvskyddade verkstäderna ger. Dessa får därför inte endast betraktas ur ekonomisk synpunkt, som vinstgivande företag. Den sociala sidan måste väga minst lika tungt. Det statliga åtagandet

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

måste därför också bli större, och de statliga bidragen till kommuners och landstings skyddade verksamhet måste öka väsentligt.

Beträffande stödet åt den äldre arbetskraften har vi i motioner tidigare utförligt motiverat nödvändigheten av ett lagfäst skydd. Vi har också framhållit nödvändigheten av att finna sådana vägar att ansvarskänslan för de äldre inte ytterligare avtar och så att svårigheterna för deras nyanställning inte trappas upp. Här kan det bli nödvändigt att ålägga företagen att första halvåret eller eventuellt längre tid själva svara för kostnaderna för omställningsbidraget. En sådan åtgärd skulle kunna medverka till större försiktighet vid avskedandet av äldre arbetskraft.

En annan sida — och inte den minst viktiga — är att söka bereda den äldre arbetskraften en meningsfull sysselsättning. KSA-stödet i all ära när inget annat återstår, men man måste enligt min mening också beakta att många upplever sysslolösheten, i varje fall bristen på insats i arbetslivet, som något av en plåga. Arbetsmarknadsmyndigheterna bör pröva möjligheterna att anordna lämpliga slag av industriella beredskapsarbeten. Det är ingen lösning att beordra äldre att flytta till från hembygden långt avlägsna orter. Det skulle betyda svårigheter av skilda slag, inte minst ekonomiska. Jag har i detta sammanhang endast velat rikta uppmärksamheten på denna sida av problemen.

Herr talman! Jag har redan anfört att motioner som väckts från vår grupp rörande sysselsättning i särskilt svårt utsatta delar av vårt land, däribland Norrlandslänen, kommer att behandlas senare. Jag har därför inget yrkande i dag.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Utskottet har i samband med länsplaneringsfrågorna haft att behandla motionerna nr 540 i första kam-

maren och 628 i denna kammare, i vilka upptas frågan om planeringsrådets ställning. I motionerna hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att åtgärder snarast vidtages för att ge planeringsråden beslutsmässig ställning.

På s. 7 i utlåtandet säger utskottet att enligt vad det erfarit övervägs inom kommunikationsdepartementet åtgärder som täcker syftet med hemställan i motionerna. Utskottet konstaterar därför att någon riksdagens åtgärd inte erfordras. Jag vill framhålla i det här sammanhanget att jag är belåten med att denna viktiga fråga kan få en lösning. Om det sedan sker genom att Kungl. Maj:t tar initiativ eller genom bifall till motioner spelar för min del ingen roll. Jag vill därför bara uttrycka en förhoppning om att vad som skall ske när det gäller planeringsråden i syfte att få till stånd en fastare lekmannaorganisation på länsplanet bör ske snabbt.

Just nu är vi inne i ett mycket expansivt och viktigt skede vad beträffar den regionala planeringen. Inte minst Länsplan 67, som har diskuterats här hela dagen, och ett förverkligande av planeringen inför 1970-talet gör det nödvändigt att knyta ett större förtroende till och ge ett ökat inflytande åt lekmännen i dessa sammanhang.

Den inledande perioden för planeringsrådets verksamhet har i stor utsträckning kännetecknats av lokaliseringsfrågor i samband med industrietableringar. Det är nu vidgade uppgifter som länsstyrelser och planeringsråd har att ta itu med vid den fortsatta länsplaneringsverksamheten. Det gäller att få till stånd en kartläggning av behovet av offentliga investeringar, det gäller avvägningsfrågor och svåra prioriteringar inom regionerna och det skall upprättas ett långsiktigt handlingsprogram. I regioner med mer eller mindre kännbara arbetsmarknads- och försörj-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

ningsproblem blir det förmodligen nödvändigt att göra en relativt hård prioritering när det gäller en samordnad satsning och fördelning av resurser på skilda orter inom regionerna. Den förankring som planeringsrådets ledamöter har i landsting, i kommuner och även på arbetsmarknadssidan gör, att man kan förutsätta att råden äger den sakkunskap som gör det möjligt för dem att följa även andra viktiga frågor inom länsstyrelsesektorn. Man kan fråga sig, om det inte redan nu finns skäl att ge planeringsråden en fastare anknytning till länsstyrelserna och ge dem vidgade möjligheter att delta i beslutsprocessen även i andra frågor, i vart fall i frågor som har samband med den regionala utvecklingen. Kommunindelningsfrågans fullföljande och särskilt frågor om vissa justeringar av kommunblocksgrenser har enligt min mening ett sådant samband.

Jag anser att det skulle vara av mycket stort värde, om frågan om planeringsrådets ställning kunde få en lösning som i princip överensstämmer med länsförvaltningsutredningens förslag men kanske med en något mer begränsad organisatorisk omfattning. En sådan lösning kan ske utan att man föregriper en eventuellt större omorganisation i avvaktan på ställningstagandena till länsförvaltnings-, länsdemokrati- och även till länsindelningsfrågorna.

Det är alltså min förhoppning att det med det snaraste blir en sådan förändring att planeringsråden får beslutsmässig ställning och att de också får vidgade möjligheter att delta i beslut som ligger inom ramen för, eller har nära anknytning till, de frågor som har samband med den regionala utvecklingen.

I övrigt vill jag uttrycka min belåtenhet över att länsplaneringen har kommit i gång och att den kommer att fullföljas. Det är av mycket stort värde att vi fått i gång den här verksamheten som faktiskt varit efterlängtd och be-

träffande vilken det funnits stora förväntningar i regionerna.

Herr talman! Med det sagda ber jag att beträffande samtliga punkter få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Holmberg* och fru *Thunvall* (båda s).

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Andra talare har när det gäller sysselsättningen framhållit behovet av en bättre balans mellan olika regioner. Medan vi har en tydlig överhettning inom vissa regioner, främst inom storstadsregionerna, har vi betydande arbetslöshet inom framför allt skogslänen. I det läget är det nödvändigt med en kraftfull satsning på en effektiv lokaliseringspolitik och jag vill i likhet med andra talare understryka att det nog är riktigt att sätta just lokaliseringpolitiken främst.

Vi hoppas att den utredning som för närvarande pågår beträffande lokaliseringpolitiken skall visa på ytterligare möjligheter att klara de balansproblem som jag här vidrört. Men i väntan på det förslag som så småningom kommer att föreligga, borde det vara angeläget att effektivt utnyttja de medel som vi redan har och att, i den mån det är möjligt, förbättra dessa medel. Jag vill här bara ta upp ett par punkter.

Lokaliseringsstödet beräknas i princip på kostnader för byggnader, maskiner, arbetsredskap och verktyg. I motionerna I: 368 och II: 432 föreslås att därutöver även rörelsekapital skall få inräknas i stödunderlaget. Jag har i en motion, II: 670, tagit upp samma sak och jag vill gärna understryka behovet av en sådan ändring.

Nuvarande ordning har frestat många att satsa mycket på lokaler. Det har visat sig att det sedan, när man skall starta driften, har varit dåligt med rörelsekapitalet. För flera har det blivit den tuva som stjalpt lasset. Därför tror jag att det vore värdefullt, om man så

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

snart som möjligt kunde genomföra den ändringen att även rörelsekapitalet finge inräknas i underlaget. Detta har sagts många gånger tidigare, men det blir alltmer styrkt att lokaliseringsbidragen bör inbegripa även den delen av kapitalbehovet. En industris initialskede är så känsligt, att brist på rörelsekapital kan bli det som omöjliggör en rationell drift. Här påkallar erfarenheten enligt min mening en omprövning och jag yrkar därför bifall till reservation 2.

Beträffande fördelningen av lokaliseringsmedlen mellan bidrag och lån har jag i samma motion, II: 670, föreslagit en större del än vad Kungl. Maj:t föreslagit i bidrag och motsvarande minskning på lånedelen. I en annan motion har föreslagits samma höjning av bidragsdelen och dessutom en höjning av lånedelen.

Hur man än resonerar kommer man enligt min uppfattning inte ifrån, att bidrag stimulerar mer än lån, när det gäller industriellt engagemang inom stödområdena. Man kan säga att det inte är så stor skillnad i fråga om effekten mellan dessa två slag av lokaliseringshjälp. Men det är ändå ofrånkomligt att en större satsning på bidragssidan skulle verka mer stimulerande. När vi är så angelägna att medverka till industriell utveckling i skogslänen, borde det vara naturligt att mer utnyttja de möjligheter till lokaliseringsbidrag som en större ram skulle medge. Jag nöjer mig dock här med att yrka bifall till reservationerna 5 och 6.

Om jag rätt förstod herr Bohman när han talade på förmiddagen, hade han funnit ett motsatsförhållande mellan regional och kommunal lokaliseringspolitik. Han menade tydligen att det är svårt att förena statlig regionalpolitik och kommunala initiativ till industriell utbyggnad. Han efterlyste också en samlad analys. Det är säkerligen riktigt att lita till en regional planering, men det kloka i att helt klavbinda det

kommunala initiativet kan ändå ifrågasättas. Kommunalrättskommittén arbetar för närvarande med gränsdragningsproblemen, och det återstår att se vad den kommittén kan komma fram till. Särskilt när det gäller lokaliseringsstöd i defensivt syfte, d. v. s. stöd till företag som är nedläggningshotade, ställes kommunerna inför mycket svåra avvägningsproblem, och man kan som sagt ifrågasätta, om det är riktigt att i en sådan situation helt binda kommunernas handlingsmöjligheter.

Herr talman! Jag nöjer mig med det anförda och ber att få yrka bifall till de reservationer som herrar Mundebo och Jönsson i Ingemarsgården tidigare har yrkat bifall till.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Vi har här i kammaren i dag diskuterat norrlandsproblem ganska mycket, och det är befogat att göra det. Men det kanske också kan vara på sin plats att här anföra några synpunkter från en annan del av landet, där man också har problem, nämligen Gotland. Jag tillåter mig nu att göra det i anslutning till de likalydande motionerna I: 592 och II: 617, i vilka vi har begärt lokaliseringsstöd till Gotland.

Vi gör i motionerna en kort resumé av de skäl som motiverat vår framställning, men utskottet har inte funnit anledning tillstyrka motionerna. Utskottet, som avstyrker några riksdagens åtgärder i sammanhanget, erinrar om den särskilda utredning om serviceproblemen som angivits i statsrådsprotokollet och skriver att föreliggande behov av punktvisa lokaliseringspolitiska insatser även utanför stödområdet kan tillgodoses inom ramen för gällande riktlinjer.

Den utredning angående servicebehoven som utskottet erinrar om och som har verkställts visar i allt väsentligt riktigheten av de uttalanden och framställningar, som tidigare gjorts från olika gotländska myndigheter. Det

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

måste finnas ett tillräckligt befolkningsunderlag för att bära upp service av olika slag, såsom t. ex. undervisning, vård och kommunikationer. Gotlands behov av självförsörjning på olika serviceområden är markant. Regionen kan inte på samma sätt som andra delar av vårt land repliera på omgivande regioners tillgångar i dessa avseenden.

All erfarenhet visar att det befolkningsunderlag Gotland i dag har inte bör tillåtas minska utan i stället måste ökas, om en önskvärd och från alla synpunkter positiv utveckling skall kunna äga rum. Detta antydes också av inrikesministern i statsverkspropositionen.

Länsstyrelsen och planeringsrådet på Gotland har i Länsplanering 1967 anggett vissa förutsättningar för en positiv utveckling, nämligen för det första att förslaget om ekonomiskt stöd för att nedbringa kostnaderna för gods- och personbefordran mellan Gotland och fastlandet genomförs och för det andra att Gotland i fråga om statligt lokaliseringsstöd behandlas såsom tillhörande stödområdet. Det är den sistnämnda synpunkten som motionärerna tagit upp. I själva verket är det inte några ur helhetens synvinkel särskilt märkliga insatser som krävs i detta sammanhang. Gotland är ett område med stark inreboende livskraft, men det behövs där hjälp till självhjälp.

Frågan om kommunikationerna, som länsstyrelsen tog upp i sitt yttrande, har vi inte att behandla i dag. Jag vill emellertid erinra om att statsmakterna hittills inte gjort något för att lösa denna fråga. I stället har man lagt moms på transporter av personbilar på gotlandsfärjorna, och det är en åtgärd som har en verkan helt motsatt den som riksdagen vid upprepade tillfällen uttalat sig för.

När det gäller de lokaliseringspolitiska frågorna är det inte riktigt, såsom utskottet uttalar, att de behov av lokaliseringsstöd som föreligger kan tillgodoses inom ramen för gällande riktlin-

jer. Jag vill hänvisa till ett område av näringslivet som är av stor betydelse för Gotland, nämligen turismen. I ett uttalande för tidningen Barometern i april i år har generaldirektören Bertil Olsson i arbetsmarknadsstyrelsen framhållit: »Det skulle vara riktigt att betrakta turismen på Öland och Gotland som ett slags lokal industri och därmed ge den samma stöd som den norrländska turismen fått. Men på den punkten har riksdagen intagit en mycket bestämd hållning. Den har satt gränsen kring norra stödområdet och söder därom kan vi inte bredda vår verksamhet på samma sätt, där måste ett riksdagsbeslut till först.»

Ett bifall till föreliggande motion skulle alltså ha betytt en hel del för Gotland. Vi får emellertid nu ställa våra förhoppningar till den utredning som pågår angående lokaliseringpolitiken. Vi hoppas att landshövding Lemne i sin utredning kommer fram till förslag som utmynnar i antingen att de regioner som är i särskilt behov av lokaliseringpolitiskt stöd — däribland Gotland — tillföres stödområde eller också att stödområdesgränserna helt tas bort.

Herr talman! Jag har inget yrkande med anledning av den av mig berörda motionen. Jag har endast velat anföra dessa synpunkter.

När det gäller statsutskottets utlåtande nr 58 har jag skrivit under några motioner. Motionerna har tagits upp i reservationerna nr 4, 10 och 12, till vilka jag ber att få yrka bifall.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Jag skall begränsa mitt anförande till några synpunkter på den regionala utvecklingspolitiken.

När vi startade länsplaneringen var avsikten att skapa ett underlag för aktivare insatser på det regionala planet. Genom detta planeringsarbete skulle en mer positiv utveckling möjliggöras i de olika delar av landet där detta ansågs önskvärt.

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Planeringsrådet hade först att ta ställning till frågan om var dessa satsningar borde sättas in i det egna länet. Inom rådet var vi i stort sett överens om — vilket i varje fall är min bestämda uppfattning — att man bör satsa endast på ett begränsat antal orter. Vi vet att vi arbetar med knappa resurser vilka vi inte kan sprida alltför mycket. Det måste bli fråga om en relativt stark koncentration av den satsning vi är mäktiga att göra.

En annan uppgift för planeringsrådet var att göra en gradering var dessa satsningar skulle ske. Denna gradering utfördes också, måhända med en viss möda, och man fick på så sätt fram några orter i länet där man ansåg förutsättningar finnas för en framtida positiv utveckling.

Nästa frågeställning innebar klarläggande av hur resurserna skulle kunna styras till de orter vilka enligt planeringsrådet var lämpliga att satsa på. Man kom snart underfund med att det fanns ganska begränsade möjligheter till en styrning i denna riktning. I en del fall har man ändå på länsplanet möjligheter att överföra vissa resurser till de lokaliseringorter som man vill stödja. Man kan styra bostadsbyggandet, byggandet av skolor, vårdanläggningar m. m. och på så sätt skapa väl utbyggda servicesamhällen. Men man kom snart underfund med att det inte fanns några möjligheter — hur önskvärt det än vore — att styra den privata industrin till samma orter som samhället ville satsa på rent servicemässigt. Jag understryker att vi inom planeringsrådet upplevt detta som en brist i planeringsarbetet. Och det är därför jag inte kan dela den uppfattning som uttryckts från borgerligt håll, att några åtgärder i framtiden inte skulle få vidtagas för att styra den privata industrin i önskad riktning.

Jag tror tvärtom att vi måste skaffa oss dessa instrument på ett eller annat sätt. Det kan exempelvis ske genom att

man inför någon form av etableringskontroll, och jag är inte främmande för den tanken under förutsättning att det samarbete, som har inletts med Industriförbundet, inte avsätter några påtagliga resultat.

Jag tror alltså att det under sådana förhållanden blir nödvändigt för samhället att skaffa styrande instrument. Bland annat därför vill jag ställa frågan: Hur skall man annars få till stånd en begränsning av den tillväxt som sker i storstadsregionerna? Det har ju klart uttalats att man skall försöka åstadkomma en sådan begränsning. Och omvänt: Hur skall man kunna få en samordning av samhälls- och industriplaneringen, om man å ena sidan när det gäller den offentliga sektorn styr över resurserna till områden vilka bedöms som utvecklingsdugliga men å andra sidan även i fortsättningen låter företagarna etablera sig var de vill? Jag anser att detta är en central punkt i hela planeringspolitiken och i lokaliseringspolitiken.

Jag begärde egentligen ordet, herr talman, för att få uttala en avvikande åsikt gentemot dem som menar att man skall hålla tassarna borta från det privata näringslivet också i detta avseende. Jag tror att om vi skall nå konkreta resultat i planeringsarbetet och i lokaliseringspolitiken måste vi skaffa oss instrument för att styra även den privata företagsamheten.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! I den tidigare debatten här i dag trodde en talare att man skulle kunna lösa Norrlands problem genom att försvåra verksamheten för AB Volvo i Göteborg. En annan talare gick ännu längre och menade att man skulle lägga en avgift på den verksamhet som Volvo bedriver. Därmed trodde han att man skulle kunna lösa de regionalpolitiska problemen.

Jag tror att detta är en utomordentligt förenklad bild. Det är av företag av

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Volvos natur, som har möjligheter att skaffa stora exportintäkter, som vårt land är beroende. När man nu äntligen har lärt sig att förstå detta — till en början var man skeptisk om Volvos möjligheter att kunna exportera — tror jag att man skall akta sig för sådana generella utspel för att förhindra verksamheten i ett företag som betyder så mycket för vårt land och dess möjligheter att kunna hävda sig på den internationella exportmarknaden.

När det gäller regionalpolitiken får vi tillfälle att diskutera den senare när riktlinjerna för denna skall läggas fram. Då kommer bl. a. den partimotion som folkpartiet har lagt fram om en särskild norrlandspolitik att behandlas. Jag hoppas att vi då skall kunna finna vägar för att lösa norrlandsproblemen utan att förstöra utvecklingsmöjligheter för företag som vi är beroende av för vår export.

Det är klart att man måste ställa krav på företagen också när det gäller frågan om sysselsättningen. En mycket positiv sak i den utveckling som vi har haft är det samarbete som förekommer mellan näringslivet och samhället. Detta samarbete måste givetvis fortsätta. De krav som kan ställas på företagen är många. Vi har tidigare från folkpartiets sida nämnt vad som kan krävas av företag i samband med fråga om permitteringar, varsel när det gäller nedläggelser o. s. v.

En sak som jag tycker att man skulle kunna kräva av de större företagen — det vill jag understryka — är att de skulle åläggas att göra en inventering av de arbetsuppgifter som med gott resultat kan fullgöras av äldre och handikappad arbetskraft. Härvidlag finns nämligen en väldig massa fördomar. När ett stort företag gjorde en sådan där inventering fann man till sin stora förvåning, att många fler arbeten skulle kunna skötas av äldre och handikappad arbetskraft med fullgott resultat än man hade trott. Men självfallet finns det

många handikappade personer som inte utan vidare kan göra en arbetsinsats som är lika stor som den andra människor kan göra. Det är därför som vi från folkpartiets sida, i enlighet med arbetsmarknadsverkets yrkande, har krävt en ökning av statsbidraget när det gäller företagsutbildning och en ökning av maximibeloppet när det gäller näringspolitiska åtgärder. Här har vi alltså det läget att arbetsmarknadsverket och folkpartiet står på den ena sidan och regeringen på den andra. Förhållandet är detsamma när det gäller andra frågor som har tagits upp i de reservationer som finns fogade till utlåtandet om sysselsättningspolitiken; jag kan som exempel nämna frågan om flyttningsbidrag till nyutbildade.

Slutligen vill jag något beröra de regler som för närvarande gäller beträffande inkomstprövningen för utbildningsbidrag. Jag anser den frågan vara särskilt viktig. Här har vi det egendomliga förhållandet, att regeringen år efter år vägrar att vidta åtgärder. Inrikesministern sade nyss att man inte kan begära att allt skall ske på en enda gång, att det tar tid. Men då det gäller det förhållandet att t. ex. en hustrus utbildningsbidrag minskas på grund av att mannen har inkomst, så har arbetsmarknadsverket år efter år krävt en ändring. Från fackligt håll har man år efter år krävt en ändring. Från folkpartiets håll har man år efter år krävt en ändring. Ändå är regeringen fullständigt passiv på denna punkt.

Jag vill säga, herr talman och ärade kammarledamöter, att ledamöterna i denna kammare genom att rösta på reservationerna kan bidra till en mer aktiv och mer positiv arbetsmarknadspolitik.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg ansåg mitt, som han kallade det, utspel om att avgiftsbelägga de samhällsinvesteringar som Volvos utbygg-

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

nad i Göteborg för med sig som alltför orealistiskt. Låt mig då säga att om uppslaget är dumt, så delas det dock av herr Gustafsons partivänner i Västerbotten, vilka menar att en sådan åtgärd är nödvändig. Volvos satsningar i Göteborg kommer att åsamka samhället kostnader i investeringar på ungefär en miljard kronor. Samtidigt måste man säkerligen flytta ned 5 000—6 000 norrlänningar till Göteborg för att täcka arbetskraftsbehovet. Skulle det då vara så tokigt att från samhällets sida säga, att man borde få ta in i bilden frågan om samhällets satsningar och lägga en del av de kostnaderna på företaget, om företaget anser att en investering i Göteborg är att föredra framför en investering i Norrland, där samhälls-service i stort sett redan finns utbyggd och där alltså dessa kostnader för samhället skulle bli minimala?

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Förmodligen var jag en av de talare som herr Gustafson i Göteborg åsyftade, som hade framfört kritik mot att Volvo fått ta i anspråk investeringsfondsmedel. Jag påpekade att hälften av den investering och sysselsättning som det var fråga om skulle kunna rädda ett län i Norrland under överskådlig tid. Jag framhöll också att den skatteeftergift, som ett företag på en enda ort på detta sätt fick, kunde jämföras med hela det lokaliseringsbidrag som utgått under försöksperioden och att det var fråga om en sysselsättningsökning i Göteborg med 5 000 nyanställda. Göteborgs landshövding var uppe i vårt län i tisdags och berättade om den stora arbetskraftsbrist som finns i Göteborg.

Jag har inte sagt att man skall försämra Volvos möjligheter att utvidga; vad jag ifrågasatte var om det var riktigt av regeringen att i en högkonjunktur frisläppa över 400 miljoner kronor av investeringsfondsmedel i en ort som var en av de ekonomiskt mest upp-

hettade i landet. Suget av arbetskraft till denna ort måste göra sig mest gällande i Norrland, där vi har den största arbetslösheten. Detta anser jag är ett sätt att undergräva förutsättningarna för att lokalisera industrier dit där de bäst behövs. Man kan snart komma i den situationen, att det råder brist på arbetskraft i orter där arbetskraft nu finns.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Nilsson i Tvärålund var inte på något sätt adressat för mina anmärkningar; tvärtom tycks vi vara överens i en viktig fråga, nämligen att man inte kan vinna något för en region genom att försämra möjligheterna för ett företags utveckling i en annan region. Vad jag framför allt vände mig mot i mitt anförande var att man trodde att man hade något slags patentmedicin: genom att försämra möjligheterna på ett ställe skulle man utan vidare åstadkomma en förbättring på ett annat ställe.

Det finns anledning att verkligen diskutera regionalpolitiken, och vi kommer att få göra det med anledning av de riktlinjer som bankoutskottet nu behandlar. Då tror jag att vi skall finna förutsättningar för att lösa problemen i Norrland utan att därför försämra utvecklingsmöjligheterna för företag som vi är beroende av för våra exportintäkter.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 549 och II: 619; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Mom. 6

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 6) i utskottets utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och 52 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund be-

gärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 8) i utskottets utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 123 ja och 58 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 9 och 10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 11

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 11) i utskottets utlåtande nr 57, röstar

Anslag till regional utveckling och för arbetsmarknadsändamål m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 54 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 12

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 13

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 13) i utskottets utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 55 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 14 och 15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 16

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 16) i utskottets utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av herr Thorsten Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propo-

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

sitionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 143 ja och 33 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 17

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8) av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 18 och 19

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 16

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 58, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1969/70 för arbetsmarknadsändamål m. m. och Kungl. Maj:ts proposition angående minimibelopp för statligt omställningsbidrag, jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1, bilaga 13 (punkterna B 1—10, s. 17—86 i utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1969) föreslagit riksdagen att

1. godkänna den i statsrådsprotokollet förordade ändringen rörande flyttningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1969,

2. medge, att Kungl. Maj:t finge bemyndiga arbetsmarknadsstyrelsen att under budgetåret 1969/70 besluta om avskrivning av lånefordran, uppkommen inom arbetsmarknadsverket, till belopp icke överstigande 3 000 kr., beträffande vilken antingen omständigheterna gäve vid handen att vederbörande inte kunde

betala sin skuld och enligt styrelsens bedömning ingen eller ringa möjlighet föreläge att i framtiden ta ut betalning eller också åtgärder för att bevaka och driva in fordringen bedömdes förenade med arbete och kostnader i sådan utsträckning att åtgärderna icke vore ekonomiskt lönande, allt under förutsättning att sådana åtgärder ändå icke ansåges påkallade av andra än ekonomiska förhållanden,

3. medge att beslut om bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade under budgetåret 1969/70 finge meddelas intill ett belopp av 25 000 000 kr.,

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om ökning av den under 3 upptagna ramen för budgetåret 1969/70,

5. på driftbudgeten under elfte huvudtiteln för budgetåret 1969/70 anvisa

a. till Arbetsmarknadsstyrelsen ett förslagsanslag av 38 100 000 kr.,

b. till Arbetsförmedlingen ett förslagsanslag av 154 200 000 kr.,

c. till Allmänna beredskapsarbeten m. m. ett reservationsanslag av 445 000 000 kr., varav förslagsvis 140 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

d. till Särskilda beredskapsarbeten m. m. ett reservationsanslag av 425 000 000 kr., varav förslagsvis 50 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

e. till Förläggningsbyggnader m. m. ett förslagsanslag av 24 000 000 kr.,

f. till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

g. till Arbetsmarknadsutbildning m. m. ett förslagsanslag av 485 000 000 kr.,

h. till Kontant stöd vid arbetslöshet ett förslagsanslag av 230 000 000 kr.,

i. till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade ett förslagsanslag av 28 000 000 kr.,

j. till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade ett förslagsanslag av 57 000 000 kr.,

6. medge att återstående medel av anslagen finge disponeras även under budgetåret 1969/70 i vad avsåge

a. det på riksstaten för budgetåret 1960/61 senast uppförda reservationsanslaget Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor,

b. det på riksstaten för budgetåret 1965/66 senast uppförda reservationsanslaget Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade.

Kungl. Maj:t hade vidare i propositionen nr 59, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 14 mars 1969, föreslagit riksdagen

att godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats i fråga om minimibelopp för statligt omställningsbidrag.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 53 av herrarna *Johan Olsson* och *Nils-Eric Gustafsson* samt II: 62 av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*, vari hemställdes

att riksdagen vid behandlingen av elfte huvudtiteln måtte uttala att bygandet av enskilda vägar i ökad omfattning måtte ske som statskommunala beredskapsarbeten,

dels de likalydande motionerna I: 54 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 59 av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*, vari hemställdes

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående möjligheterna att bl. a. i sysselsättningsutjämnande syfte i samråd mellan näringslivet och berörda organisationer bygga upp en effektiv förmedlingsverksamhet för arbetsobjekt,

dels de likalydande motionerna I: 107 av herrarna *Axel Kristiansson* och *Mattsson* samt II: 202 av herr *Antonsson m. fl.*, vari hemställdes

att riksdagen vid behandlingen av statsverkspropositionen, bil. 13: Inri-

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

kesdepartementet, punkten B 4, Särskilda beredskapsarbeten m. m., måtte medge, att näringshjälp i form av bidrag eller räntefritt lån måtte kunna utgå till handikappad med maximalt 15 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 111 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 125 av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*, vari hemställdes

att riksdagen måtte besluta att statsbidrag måtte kunna utgå till kommuner, som i form av statskommunala beredskapsarbeten eller på annat lämpligt sätt uppförde lokaler för hantverks-, industri- och serviceföretag i syfte att främja en utvecklad lokal service och en differentierad arbetsmarknad,

dels de likalydande motionerna I: 112 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 124 av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*, vari hemställdes

att riksdagen, för att ett ökat vägbyggande skulle komma till stånd, måtte vid behandlingen av elfte huvudtiteln punkt B 3 uttala, att vägar i ökad utsträckning måtte byggas som beredskapsarbeten i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 113 av fröken *Pehrsson* och II: 132 av herr *Persson* i Heden *m. fl.*, vari hemställdes

att riksdagen vid behandlingen av statsverkspropositionen, bil. 13: Inrikesdepartementet, punkten B 4, Särskilda beredskapsarbeten m. m., måtte i överensstämmelse med de grunder som förordats av arbetsmarknadsstyrelsen medge

a. att maximibeloppet för bidrag till särskilda anordningar på arbetsplatsen för handikappade höjdes till 15 000 kr., i särskilda fall till 20 000 kr., samt

b. att nämnda bidrag måtte kunna utgå även till sådana särskilda anordningar på arbetsplatsen som vore nödvändiga för att handikappad egen företagare skulle kunna utföra sitt arbete,

dels de likalydande motionerna I: 116 av herr *Österdahl m. fl.* och II: 129 av herrarna *Larsson* i Umeå och *Gustafsson* i Stenkyrka, vari hemställdes

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla att arbetsmarknadsstyrelsen erhöle bemyndigande att besluta om beredskapsarbeten i tätorter på glesbygden, avseende ny-, till- eller ombyggnad av industribyggnader, turistanläggningar samt hotell och pensionat enligt i motionerna angivna riktlinjer,

dels de likalydande motionerna I: 189 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 211 av herr *Wedén m. fl.*, vari hemställts

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära

1. förslag om höjning av näringshjälpens maximibelopp från 12 000 kr. till 15 000 kr.,

2. förslag om statsbidrag till företagsutbildning i enlighet med i motionerna angivna regler,

3. översyn av inkomstprövningsreglerna beträffande grundbidraget för omskolning i syfte att underlätta för de kvinnor som så önskade att erhålla yrkesutbildning,

4. ändring av bestämmelserna för halvskyddad sysselsättning med innebörd att halvskyddad sysselsättning skulle kunna anordnas även i företag med mindre än fem anställda,

5. översyn av reglerna för flyttningsbidrag vid anställning på annan ort, med innebörd att respension även kunde utgå till nyutexaminerade, som ej kunde få lämplig anställning på studie- eller hemorten,

6. ändring av reglerna för omställningsbidrag, innebärande att helt bidrag oavsett överförsäkringsbestämmelserna icke finge sättas lägre än 500 kr. per månad,

7. förslag om en ytterligare förstärkning av yrkesvägledningen och arbetsvårdens personella resurser,

dels de likalydande motionerna I: 195 av herr *Österdahl* och II: 212 av herr *Westberg* i *Ljusdal*,

dels de likalydande motionerna I: 232 av herr *Virgin m. fl.* och II: 256 av herr *Holmberg m. fl.* i vad avsåge hemställan

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

a. att arbetsmarknadsutredningens och arbetsmarknadsstyrelsens förslag om ökad arbetsmarknadsutbildning inom företagen förverkligades,

b. att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna bleve föremål för en ingående analys i syfte att klarlägga deras effekt i relation till kostnaderna och de samhällsekonomiska verkningarna,

dels de likalydande motionerna I: 371 av herr *Per Jacobsson* och II: 435 av herr *Larsson* i *Umeå m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 521 av herr *Bengtson* och II: 621 av herr *Hansson* i *Skegrie m. fl.*, vari hemställts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående förbättrad prognosverksamhet för tillgången och efterfrågan på akademiker och andra yrkesgrupper med lång utbildningstid i enlighet med vad som anförts i motionerna,

dels de likalydande motionerna I: 522 av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 626 av herr *Hedlund m. fl.* i vad avsåge hemställan

att riksdagen måtte anvisa för budgetåret 1969/70 ett förslagsanslag av 150 000 kr. att användas för anställning av två arbetsmarknadskonsulenter hos arbetsmarknadsstyrelsen med speciella uppgifter för glesbygderna i enlighet med motionerna, samt

medge att sagda verksamhet därutöver måtte kunna finansieras med medel från dels anslaget till Särskilda stödåtgärder i glesbygder, dels anslaget till Allmänna beredskapsarbeten m. m.,

dels de likalydande motionerna I: 530 av herr *Eric Carlsson* och II: 631 av herr *Johansson* i *Skärstad m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 535 av herrar *Nils-Eric Gustafsson* och *Sundin* samt II: 610 av herr *Fälldin m. fl.*, vari hemställts

att riksdagen vid behandlingen av Bidrag till driften av verkstäder för handikappade i skrivelse till Kungl. Maj:t

hemställde att reglerna för halvskyddad verksamhet ändrades i enlighet med vad som angetts i motionerna,

dels de likalydande motionerna I: 538 av herrar Per Jacobsson och Axel Andersson samt II: 639 av herr Larsson i Umeå m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 539 av herr Paul Jansson m. fl. och II: 595 av herr Blomkvist m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 541 av herr Knut Johansson m. fl. och II: 679 av herr Östrand m. fl., vari föreslagits

att riksdagen måtte i avseende på de i motionerna nämnda resebidragen besluta ett anslag som i enlighet med arbetsmarknadsstyrelsens äskande avsåge att återställa resebidragen till vad de varit före den 1 juli 1968,

dels de likalydande motionerna I: 542 av herr Göran Karlsson och II: 649 av herr Nilsson i Kristianstad,

dels de likalydande motionerna I: 543 av herr Axel Kristiansson m. fl. och II: 609 av herr Fälldin m. fl., vari hemställts

att riksdagen vid behandlingen av inrikes huvudtiteln måtte besluta om översyn av bestämmelserna om statligt omställningsstöd (SFS 1968:246) varvid bl. a. följande ändringar borde vidtagas:

a. ett minimibelopp om exempelvis halva omställningsstödet infördes,

b. avvecklingsbestämmelserna för egna företagare utformades så att den väsentliga bedömningsgrunden bleve att de stode till arbetsmarknadens förfogande,

c. bindningen mellan avgångsvederlag för jordbrukare och omställningsstöd borttoges,

d. kravet på arbete 24 månader under de tre senaste åren uppmjukades och den tid den sökande i realiteten stått till arbetsmarknadens förfogande räknades som kvalificeringstid,

dels de likalydande motionerna I: 554

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

av herr *Nyman m. fl.* och II: 671 av herr *Westberg* i Ljusdal, vari hemställts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde att AMS finge i uppdrag att anordna en försöksverksamhet med beställningskurser åt näringslivet vid något av dess omskolningscentra,

dels de likalydande motionerna I: 569 av herr Eric Peterson m. fl. och II: 636 av herr Jönsson i Ingemarsgården m. fl. i vad avsåge hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde

a. att i den fortsatta försöksverksamheten med halvskyddad sysselsättning följande riktlinjer tillämpades:

1. bidrag kunde utgå såväl till små som stora arbetsgivare, oavsett om den halvskyddade verksamheten skedde i en särskild avdelning eller som enstaka platser,

2. bidrag till arbetsbiträde kunde utnyttjas för stöd åt sådana småföretagare som utan att vara handikappade hade nedsatt arbetsförmåga som försvårade arbetsplacering i öppna marknaden,

3. bidraget utginge med 3 500 kronor för halvt år,

4. minst hälften av de bidragsberättigade platserna finge stå till den offentliga arbetsförmedlingens förfogande; i fall där särskilda skäl föreläge kunde arbetsmarknadsstyrelsen medgiva att högst en fjärdedel av platserna behövde stå till den offentliga arbetsförmedlingens förfogande,

b. att reglerna för utbildningsbidrag ändrades till följande innebörd:

1. förutom äldre handikappade hade även handikappade i yngre åldrar rätt till utbildningsbidrag för provanställning,

2. i tillämpningen av ovanstående bidragsform förutsattes att utbildningsbidrag för provanställning skulle kunna utgå under högst 6 månader,

c. att inom ramen för den av Kungl. Maj:t föreslagna ökningen av arbetsvårdstjänstemän vid länsarbetsnämnderna en tjänst vid varje länsarbetsnämnd borde inriktas på ackquisition av plat-

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

ser för provanställning, arbetsträning i reell miljö, halvskyddad verksamhet etc.,

d. att en utredning tillsattes i syfte att samordna och snabbt åstadkomma resultat av utredningsarbetet rörande handikappades inkomst- och skatteförhållanden,

dels de likalydande motionerna I: 573 av herr *Rönnerberg* och II: 655 av herr *Nygren m. fl.*, vari hemställdes

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av bestämmelserna för omställningsbidrag, innebärande generösare tillämpning av denna stödform,

dels de likalydande motionerna I: 580 av herr *Strandberg m. fl.* och II: 658 av herrarna *Petersson* i Gäddvik och *Enarsson*, vari hemställdes

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att nuvarande regler för statligt bidrag till företag som anordnade s. k. halvskyddade platser i arbetsvårdande syfte bleve föremål för översyn under hänsynstagande till vad i motionerna anförts,

dels motionen II: 61 av herrarna *Börjesson* i Falköping och *Eriksson* i Bäckmora, vari hemställdes

att riksdagen vid behandlingen av elfte huvudtiteln, punkten B 4, Särskilda beredskapsarbeten m. m., måtte medge

a. att näringshjälp i form av bidrag eller räntefritt lån måtte kunna utgå till handikappad med maximalt 15 000 kr., samt

b. att reglerna ändrades så att näringshjälp kunde utgå till egen företagare,

dels motionen II: 350 av herr *Lundberg* såvitt nu var i fråga,

dels motionen II: 604 av herr *Eriksson* i Bäckmora, varit hemställdes

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att den nuvarande låginkomstutredningen kompletterades med flera parlamentariker i enlighet med vad i motionen anförts,

dels motionen II: 607 av herr *Fälldin*, vari hemställdes

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt provning och förslag rörande inkomstprövningsreglerna för grundbidraget vid skolning i syfte att underlätta kvinnors yrkesutbildning och yrkesverksamhet,

dels motionen II: 608 av herrarna *Fälldin* och *Antonsson*,

dels motionen II: 615 av herrarna *Grebbäck* och *Nilsson* i Tvärålund, vari hemställdes

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt provning och förslag angående särskilt statligt kreditstöd i arbetsmarknadsmyndigheternas regi och i stort sett enligt former, som gällde för motsvarande stöd till lantbrukets rationalisering, avsett att kunna lämnas i glesbygder för förvärv och rationalisering av fastigheter, som efter hörande av kommunal myndighet kunde bedömas ge full sysselsättning för minst en familj genom kombination av olika verksamheter, såsom jord- och skogsbruk, turismnäring, jakt, fiske, naturvårdsarbeten samt fritidsservice, i enlighet med motionens syfte,

dels motionen II: 674 av herr *Zachrisson m. fl.*, vari föreslagits att riksdagen måtte uttala

dels att De blindas förenings konsulenter icke skulle vara undantagna från möjlighet att erhålla bidrag till biträdeshjälp på grund av att föreningen av princip anställde blinda eller synskadade som konsulenter,

dels att sådant bidrag skulle kunna utgå även till sådana svårt handikappade som redan erhållit anställning, om bidraget i övrigt bedömdes motiverat.

Utskottet hade även behandlat de i anledning av propositionen nr 59 angående minimibelopp för statligt omställningsbidrag väckta likalydande motionerna I: 965 av herr *Österdahl m. fl.*

och II: 1110 av herr *Westberg* i Ljusdal *m. fl.*, vari hemställt

1. att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära

a. sådan ändring av reglerna för omställningsbidrag, innebärande att helt bidrag oavsett överförsäkringsbestämmelserna icke finge sättas lägre än 500 kr. per månad,

b. förslag till sådan ändring av 102 § arbetsmarknadskungörelsen att den arbetslöse i minst 24 månader under de fyra åren närmast före anmälan om arbetslösheten skulle ha haft sin huvudsakliga försörjning genom avlönat arbete för annans räkning eller genom sedermera avvecklad verksamhet som självständig företagare, samt

2. att vederbörande utskott utarbetade erforderlig författningstext.

Vidare hade utskottet behandlat de i anledning av propositionen nr 16 angående anslag till studiebidrag m. m. väckta likalydande motionerna I: 930 av herr *Österdahl* och II: 1065 av herrar *Westberg* i Ljusdal och *Nelander* såvitt nu var i fråga.

Slutligen hade utskottet i detta sammanhang behandlat de i anledning av propositionen nr 80 angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1969/70 väckta likalydande motionerna I: 984 av herr *Karl Pettersson* och II: 1130 av herrar *Petersson* i Gäddvik och *Lothigius*, vari hemställt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening gäve till känna vikten av att entreprenadföretag bereddes tillfälle att konkurrera om beredskapsarbetenas utförande.

Utskottet hemställde,

1. beträffande prognosverksamheten att riksdagen måtte avslå motionerna I: 521 och II: 621 samt I: 530 och II: 631,

2. beträffande analys av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna att riks-

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

dagen måtte avslå motionerna I: 232 och II: 256 såvitt nu var i fråga,

3. beträffande låginkomstutredningen att riksdagen måtte avslå motionen II: 604,

4. beträffande begäran om ytterligare förslag om personal för arbetsförmedlingen att riksdagen måtte avslå motionerna I: 189 och II: 211 såvitt nu var i fråga,

5. beträffande inriktningen av vissa arbetsvårdstjänster att riksdagen måtte avslå motionerna I: 569 och II: 636 såvitt nu var i fråga,

6. beträffande förmedling av arbetsobjekt att riksdagen måtte avslå motionerna I: 54 och II: 59,

7. beträffande flyttningsbidrag i form av resekostnadsersättning vid bortavistelse att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag avslå motionerna I: 541 och II: 679,

8. beträffande flyttningsbidrag i form av respension till nyutbildade att riksdagen måtte avslå motionerna I: 189 och II: 211 såvitt nu var i fråga,

9. beträffande inlösen av egnahem att riksdagen måtte avslå motionerna I: 195 och II: 212,

10. beträffande inkomstprövningen för utbildningsbidrag att riksdagen måtte avslå motionerna I: 189 och II: 211 samt II: 607, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga,

11. beträffande utbildningsbidrag då studiemedel kunde utgå att riksdagen måtte avslå motionerna I: 930 och II: 1065 såvitt nu var i fråga,

12. beträffande utbildningsbidrag vid provanställning att riksdagen måtte avslå motionerna I: 569 och II: 636 såvitt nu var i fråga,

13. beträffande företagsutbildning att riksdagen måtte avslå motionerna I: 189 och II: 211 samt II: 232 och II: 256, samtliga såvitt nu var i fråga,

14. beträffande beställningskurser åt näringslivet att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 554 och II:

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

671 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför,

15. beträffande beredskapsarbete i form av vägbyggande att riksdagen måtte avslå motionerna I: 53 och II: 62 samt I: 112 och II: 124,

16. beträffande beredskapsarbete i form av uppförande av vissa industri- och hantverkslokaler, m. m., att riksdagen måtte avslå motionerna I: 111 och II: 125 samt I: 116 och II: 129,

17. beträffande beredskapsarbete i form av kommunala fritidsanläggningar att riksdagen måtte avslå motionen II: 350 såvitt nu var i fråga,

18. beträffande beredskapsarbete genom entreprenadföretag att riksdagen måtte avslå motionerna I: 984 och II: 1130,

19. beträffande personliga tjänster för vissa arkivarbetare att riksdagen måtte avslå motionen II: 608 såvitt nu var i fråga,

20. beträffande priser vid kontorsarbetscentralerna att riksdagen måtte avslå motionen II: 608 såvitt nu var i fråga,

21. beträffande maximibelopp för näringshjälp att riksdagen måtte avslå motionerna II: 61, I: 189 och II: 211 samt I: 107 och II: 202, de tre förstnämnda såvitt nu var i fråga,

22. beträffande bidrag för särskilda anordningar på arbetsplats att riksdagen måtte avslå motionerna II: 61 samt I: 113 och II: 132, den förstnämnda såvitt nu var i fråga,

23. beträffande bidrag och lån till motorfordon att riksdagen måtte avslå motionerna I: 542 och II: 649,

24. beträffande tilläggsdirektiv till utredningen om den skyddade sysselsättningen att riksdagen måtte avslå motionerna I: 539 och II: 595,

25. beträffande vidgad försöksverksamhet för stöd till halvskyddad sysselsättning att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför,

26. beträffande riksdagens beslut om

ändrade grunder för försöksverksamhet med halvskyddad sysselsättning att riksdagen måtte

a. vad avsåge höjda bidragsbelopp avslå motionerna I: 569 och II: 636 såvitt nu var i fråga,

b. vad avsåge tillämpningen avslå motionerna I: 189 och II: 211, I: 569 och II: 636 samt I: 580 och II: 658, de fyra förstnämnda såvitt nu var i fråga,

c. vad avsåge vissa småföretagare m. fl. avslå motionerna I: 535 och II: 610,

27. beträffande bidrag för arbetsbiträde i vad avsåge De blindas förening m. fl. att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 674 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför,

28. beträffande bidrag för arbetsbiträde i vad avsåge vissa småföretagare m. fl. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 569 och II: 636 såvitt nu var i fråga,

29. beträffande ett statligt kreditstöd att riksdagen måtte avslå motionen II: 615,

30. beträffande ett näringsstöd att riksdagen måtte avslå motionerna I: 538 och II: 639,

31. beträffande utredning om samordning av handikapputredningar m. m. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 569 och II: 636 såvitt nu var i fråga,

32. beträffande minimibelopp för statligt omställningsbidrag att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 189 och II: 211, I: 543 och II: 609, I: 573 och II: 655 samt I: 965 och II: 1110, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

33. beträffande avvecklingsbestämmelserna i samband med statligt omställningsbidrag att riksdagen måtte avslå motionerna I: 371 och II: 435 samt I: 543 och II: 609, de två sistnämnda såvitt nu var i fråga,

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

34. beträffande villkoren för statligt omställningsbidrag i vad de ej behandlats under 32 och 33 att riksdagen måtte avslå motionerna I: 543 och II: 609, I: 573 och II: 655 samt I: 965 och II: 1110 såvitt nu var i fråga,

35. att riksdagen måtte medge, att Kungl. Maj:t finge bemyndiga arbetsmarknadsstyrelsen att under budgetåret 1969/70 besluta om avskrivning av lånefordran uppkommen inom arbetsmarknadsverket i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag,

36. att riksdagen måtte

a. medge att beslut om anordnande av verkstäder för handikappade under budgetåret 1969/70 finge meddelas intill ett belopp av 25 000 000 kr.,

b. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om ökning av den under a upptagna ramen,

37. beträffande anslag för arbetsmarknadskonsulenter m. m. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 522 och II: 626 såvitt nu var i fråga,

38. att riksdagen måtte för budgetåret 1969/70 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa

a. till Arbetsmarknadsstyrelsen ett förslagsanslag av 38 100 000 kr.,

b. till Arbetsförmedlingen ett förslagsanslag av 154 200 000 kr.,

c. till Allmänna beredskapsarbeten m. m. ett reservationsanslag av 445 000 000 kr., varav förslagsvis 140 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

d. till Särskilda beredskapsarbeten m. m. ett reservationsanslag av 425 000 000 kr., varav förslagsvis 50 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

e. till Förläggingsbyggnader m. m. ett förslagsanslag av 24 000 000 kr.,

f. till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrädsverksamhet ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

g. till Arbetsmarknadsutbildning m. m. ett förslagsanslag av 485 000 000 kr.,

h. till Kontant stöd vid arbetslöshet ett förslagsanslag av 230 000 000 kr.,

i. till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade ett förslagsanslag av 28 000 000 kr.,

j. till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade ett förslagsanslag av 57 000 000 kr.,

39. att riksdagen måtte medge att återstående medel av anslagen finge disponeras även under budgetåret 1969/70 i vad avsåge

a. det på riksstaten för budgetåret 1960/61 senast uppförda reservationsanslaget Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor,

b. det på riksstaten för budgetåret 1965/66 senast uppförda reservationsanslaget Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade,

40. att riksdagen måtte avslå här upptagna motioner till den del de ej blivit under 1—39 särskilt berörda eller behandlades i annat utskottutlåtande.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *prognosverksamheten* av herr *Bengtson*, fru *Elvy Olsson* samt herrar *Mattsson*, *Nilsson* i Tvärålund och *Sjönell* (samtliga cp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 521 och II: 621 samt med avslag å motionerna I: 530 och II: 631 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

2. beträffande en *analys av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna* av herr *Kaijser* (m), utan angivet yrkande;

3. beträffande *låginkomstutredningen* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 604 som sin mening ge Kungl.

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

4. beträffande *förmedling av arbetsobjekt* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 54 och II: 59 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

5. beträffande *flyttningsbidrag i form av respennning till nyutbildade* av herrar *Axel Andersson*, *Per Jacobsson*, *Nyman*, *Enskog* och *Mundebo* (samtliga fp), som ansett att utskottet under 8 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 189 och II: 211, såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

6. beträffande *inkomstprövningen för utbildningsbidrag* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 10 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 189 och II: 211 samt II: 607, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

7. beträffande *utbildningsbidrag vid provanställning* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp) och fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 12 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 569 och II: 636, såvitt nu

var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

8. beträffande *företagsutbildning* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Ottosson* (m), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp) och *Kajiser* (m), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Bohman* (m), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp) och *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 13 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 189 och II: 232 och II: 256, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

9. beträffande *beredskapsarbete i form av vägbyggande* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 15 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 53 och II: 62 samt I: 112 och II: 124 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

10. beträffande *beredskapsarbete i form av uppförande av vissa industri- och hantverkslokaler, m. m.* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 16 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 111 och II: 125 samt I: 116 och II: 129 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

11. beträffande *beredskapsarbete genom entreprenadföretag* av herrar *Ottosson*, *Kajiser* och *Bohman* samt frö-

ken *Ljungberg* (samtliga m), som ansett att utskottet under 18 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 984 och II: 1130 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförte;

12. beträffande *maximibelopp för näringshjälp* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 21 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna II: 61, I: 189 och II: 211 samt I: 107 och II: 202, de tre förstnämnda såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförte;

13. beträffande *bidrag till särskilda anordningar på arbetsplats* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 22 bort hemställa,

att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförte

a. vad avsåge företagares arbetsplats med bifall till motionerna II: 61 samt I: 113 och II: 132, samtliga såvitt nu var i fråga,

b. vad avsåge höjda bidragsbelopp m. m. med bifall till motionerna I: 113 och II: 132 såvitt nu var i fråga;

14. beträffande *bidrag och lån till motorfordon* av herr *Nilsson* i *Kristianstad* (s), utan angivet yrkande;

15. beträffande *grunderna för försöksverksamheten med halvskyddad sysselsättning* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i *Tvärålund* (cp),

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

Mundebo (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 26 bort hemställa,

att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförte

a. vad avsåge höjda bidragsbelopp i anledning av motionerna I: 569 och II: 636 såvitt nu var i fråga,

b. vad avsåge tillämpningen i anledning av motionerna I: 189 och II: 211, I: 569 och II: 636 samt I: 580 och II: 658, de fyra förstnämnda såvitt nu var i fråga,

c. vad avsåge vissa småföretagare m. fl. i anledning av motionerna I: 535 och II: 610;

16. beträffande *ett statligt kreditstöd* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Ottosson* (m), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp) och *Kaijser* (m), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Bohman* (m), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp) och *Nilsson* i *Tvärålund* (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Mundebo* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 29 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 615 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförte;

17. beträffande *anslag för arbetsmarknadskonsulenter m. m.* av herr *Bengtson*, fru *Elvy Olsson* samt herrar *Mattsson*, *Nilsson* i *Tvärålund* och *Sjönell* (samtliga cp), som — vid bifall till den vid utskottets utlåtande nr 57 fogade reservationen 7 — ansett att utskottet under 37 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 522 och II: 626, såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförte.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3—10, 12, 13, 15 och 16.

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15 och 16.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 8, 11 och 16.

Herr ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 541 och II: 679.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propo-

sitionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 143 ja och 31 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 6

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 6) i utskottets utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voterings-

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

propositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och 54 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 7

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 541 och II: 679; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 8

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 8) i utskottets utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att

han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 154 ja och 25 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 9

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 10

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 10) i utskottets utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 124 ja och 57 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 11

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 12

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7) av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 13

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 13) i utskottets utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 79 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 14

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 15

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 15) i utskottets utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 54 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 16

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

dels ock på bifall till reservationen 10) av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 17

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 18

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 11); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 18) i utskottets utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 11) av herr Ottosson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 146 ja och 28 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 19 och 20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 21

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 12); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärälund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 21) i utskottets utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 12) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärälund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 55 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 22

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 13) av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 23—25

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

Mom. 26

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 15); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 26) i utskottets utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 15) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 123 ja och 56 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 27 och 28

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 29

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 16); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja

besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 29) i utskottets utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 16) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och 79 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 30—40

Vad utskottet hemställt bifölls.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde tisdagen den 13 innevarande maj.

§ 17

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtanden: nr 22, i anledning av motioner om information i författningsfrågan, och nr 23, i anledning av motioner angående

Anslag för arbetsmarknadsändamål m. m.

ende utredning om det statliga partistödets konstruktion m. m.;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till studiebidrag m. m. för budgetåret 1969/70, i vad propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte motioner,

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1969/70 till bidrag till politiska partier jämte motioner,

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vidareutbildning och fördelning av läkare m. m. jämte motioner och Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m.,

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avtal rörande universitetssjukhusen, m. m.,

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av statens invandrarverk, m. m., och Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag till omhändertagande av flyktingar jämte motioner,

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av avtal den 5 maj 1948 mellan staten och Svensk Interkontinental Lufttrafik Aktiebolag,

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om vissa pensionsfrågor m. m.,

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av länsstyrelsernas datamaskinanläggningar jämte motioner, och

nr 98, angående överlämnande till bankoutskottet av två till statsutskottet hänvisade motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 33, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i föräldrabalken, m. m. jämte motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till bevillningsutskottet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i föräldrabalken, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om uttagande av utländsk skatt och allmän avgift;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till studiebidrag m. m. för budgetåret 1969/70, såvitt avser ändring i studiehjälpsreglementet och studiemedelsförordningen, jämte motioner i ämnet,

nr 47, i anledning av motioner om barnbidrag till svenskar i u-landstjänst,

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967) jämte i ämnet väckt motion, och

nr 54, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för att främja fritidsfisket, m. m. i vad propositionen hänvisats till lagutskottet jämte motioner i ämnet, dels motioner om vidgad rätt till fritidsfiske,

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss reglering av tillverkning av och handel med fodermedel avsedda för fisk, och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av förordningen den 8 maj 1942 (nr 341) med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för att främja fritidsfisket, m. m. jämte motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till jordbruksutskottet,

nr 21, i anledning av motioner angående utnyttjande av åkerjord m. m., och

nr 22, i anledning av motioner angående överförande av mark till s. k. åkerreserv; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av motioner angående skadeverkningarna av antibiotika, och

nr 43, i anledning av motioner om förebyggande åtgärder inom hälso- och sjukvården, m. m.

§ 18

Anmäldes följande motioner:

nr 1208, av herr *Enarsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111, med förslag till lag om ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, och

nr 1209, av herr *Akerlind*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111.

Dessa motioner bordlades.

§ 19

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

För deltagande i sammanträde inom Europarådet får vi hemställa om ledighet från riksdagsarbetet för tiden 12—17 maj.

Stockholm den 9 maj 1969

*Gunnar Hedlund
Bengt Sjönell*

Till Riksdagens andra kammare

För deltagande i sammanträde med Europarådets rådgivande församling i Strasbourg får undertecknad härmed anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 12—14 maj 1969.

Stockholm den 9 maj 1969

Daniel Wiklund

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 20

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts sex enkla frågor, nämligen av:

herr *Werner* (m), till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående det svenska utvecklingsbiståndet i Sudan,

herr *Werner* (m), till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående initiativ av FN för att lösa konflikten i södra Sudan,

herr *Eriksson* i Bäckmora (cp) till hans excellens herr statsministern angående Sveriges handel med USA,

herr *Sjöholm* (fp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående utlämnande av uppgift om arbetsanställning,

herr *Wennerfors* (m), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående uppfyllande av sjösäkerhetskraven under pågående lotsstreck, och

fru *Holmqvist* (s), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående besvärshänvisning vid myndighets beslut.

§ 21

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.57.

In fidem
Sune K. Johansson

